

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

УРОКИ ІНТЕГРОВАНОВОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» 8 КЛАС

*Навчально-методичний комплекс для вчителів, які
викладають інтегрований курс
«Мистецтво»*

(За новою програмою)

Черкаси
2017

Рекомендовано до друку Вченою радою КНЗ «ЧОПОПП ЧОР».
Протокол № 2 від 08. 06. 2017 року

Автори: **Гловацький С.В.**, методист комунального навчального закладу «Черкаський обласний інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»; **Борщ Л.І.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Городищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 3 Городищенської районної ради; **Войцях С.А.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу гімназії Чорнобаївської районної ради; **Готмар А.Р.**, учитель музичного мистецтва Монастирищенського навчально-виховного комплексу «Ліцей – загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів «Ерудит» Монастирищенської районної ради; **Гризюк Н.П.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Монастирищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 Монастирищенської районної ради; **Дєєва Ю.Г.**, методист предметів художньо-естетичного циклу ММК Черкаської міської ради; **Зайчук А.О.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 33 ім. В. Симоненка; Черкаської міської ради; **Зирянова О.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Черкаської міської ради; **Кривенкіної Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Єрківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Катеринопільської районної ради; **Кружиліна Л.Ю.**, методист Шполянського районного методичного кабінету Шполянської районної ради; **Куценко Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Монастирищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Монастирищенської районної ради; **Маріненко О.Ю.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 24 Черкаської міської ради; **Михальченко О.П.** учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 Смілянської міської ради; **Муковіз Т.В.**, учитель музичного мистецтва Уманської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 11 ім. М.П. Бажана Уманської міської ради.

Нагорна С.Л., учитель предметів художньо-естетичного циклу Шостаківського навчально-виховного комплексу «ДНЗ – загальноосвітня школа І-ІІ ступенів Каткринопільської районної ради; **Позднякова Н.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської школи-інтернат Черкаської обласної ради; **Сидоренко Н.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради; **Теслюк О.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Кочубіївської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів Уманської районної ради; **Шеремет Л.Г.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Березняківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Смілянської районної ради; **Шляхтової Т.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 11 Смілянської міської ради; **Яковенко Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Червонослобідської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Черкаської районної ради;

Рецензенти:

Назаренко Г.А., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри професійного розвитку педагогів КНЗ «ЧОППОП ЧОР»;

Колесник А.Ю., директор дитячої музичної школи № 3 Черкаської міської ради.

*Посібник містить розробки уроків, фонохрестоматію музичних творів та слайд-презентації з предмету інтегрований курс «Мистецтво, 8 клас».
Для вчителів предметів художньо-естетичного циклу.*

До посібника додаються:

- фонохрестоматія до уроків (Музичні твори для сприймання (слухання) та виконання (пісні + -);
- слайд-презентації та відео матеріал до уроків.

©ЧОППОП, 2017.

Зміст

I.	Передмова.	5 с.
II.	Розробки уроків з теми «Стилі та напрями мистецтва».....	6-136 с.
1.	<i>Зайчук А.О.</i> Стиль бароко.	
2.	<i>Зайчук А.О.</i> Мистецтво бароко.	
3.	<i>Зирянов О.В.</i> Музичне і театральне мистецтво бароко.	
4.	<i>Зирянов О.В.</i> Стиль рококо.	
5.	<i>Дєєва Ю.Г.</i> Живописне, музичне та театральне мистецтво рококо.	
6.	<i>Дєєва Ю.Г.</i> Бароко і рококо в українському мистецтві	
7.	<i>Яковенко Л.В.</i> Стиль класицизм.	
8.	<i>Кружиліна Л.Ю.</i> Живопис і мода класицизму.	
9.	<i>Кружиліна Л.Ю.</i> Музика і театр епохи класицизму.	
10.	<i>Гризюк Н.П.</i> Музика і театр епохи класицизму.	
11.	<i>Позднякова Н.В.</i> Українські пам'ятки класицизму.	
12.	Урок узагальнення знань	
13.	<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм. Етапи розвитку стилю.	
14.	<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм у живописі.	
15.	<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм у музиці та театрі.	
16.	<i>Борищ Л.І.</i> Стиль реалізм.	
17.	<i>Борищ Л.І.</i> Стиль реалізм у живописі, музиці та театральному мистецтві.	
18.	<i>Кривенкінва Л.В.</i> Романтизм і реалізм в українському мистецтві.	
19.	<i>Кривенкінва Л.В.</i> Романтизм та реалізм у світовій культурі.	
20.	Урок узагальнення знань.	
21.	<i>Маріненко О.Ю.</i> Стилі і напрями у різних видах мистецтва.	
22.	<i>Михальченко О.П.</i> Стилі в мистецтві. Підсумковий урок.	

Передмова

В період нововведень та реформування загальної середньої освіти, швидкої зміни техніки та технологій, зростання наукової інформації, піднесення соціальної ролі особистості та інтелектуалізація її праці на початку нового тисячоліття, реформуванню підлягає і освітня галузь «Мистецтво», що представлена сьогодні навчальними предметами «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» (1-7 класи), *інтегрованим курсом «Мистецтво» (8 клас)* та курсом «Художня культура» (9-11 класи).

Перед педагогічною мистецькою спільнотою постає важлива проблема - забезпечувати якісний науково-педагогічний та методичний супроводи організації навчально-виховного мистецького процесу в загальноосвітній школі.

Предметно-інтегративна система мистецької освіти у загальноосвітніх навчальних закладах складає основу Державних освітніх стандартів освітньої галузі «Мистецтво» як в початковій, так і в основній та старшій школі. Навчальні предмети утворюють єдиний наскрізний цикл, спрямований на всебічне неперервне опанування учнями художніми цінностями впродовж усього терміну навчання в школі на основі особистісно орієнтованого та компетентнісного підходу.

Учитель мистецьких дисциплін нового тисячоліття, його професійний рівень та здатність адаптуватися до нововведень під впливом стрімкого розвитку інформаційних освітніх процесів, розповсюдження мережевих, віртуальних, мультимедійних видів отримання учнями навчальної інформації, повинен бути спроможним впроваджувати і застосовувати в практичну діяльність нові педагогічні технології та досягати нових якісних змін у педагогічній майстерності. Наступає час переосмислення ролі педагога мистецьких дисциплін в цьому процесі, який стає не тільки партнером у навчанні, а і одночасно генератором нових тенденцій, новатором з упровадження інформаційних та мистецьких технологій, а також педагогом, який уміло застосовує електронні підручників та інтерактивні посібники у навчанні, активно застосовує новітні досягнення педагогічної теорії і практики.

С.В. Гловацький,
методист предметів
художньо-естетичного циклу
КНЗ «ЧОПОР ЧОР»

Розробки уроків з теми «Стилі та напрями мистецтва»

Зайчук Аліна Олексіївна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської спеціалізованої
загальноосвітньої
школи I-III ступенів №33
ім. В. Симоненка
Черкаської міської ради*

Тема уроку: СТИЛЬ БАРОКО

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.
- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Стиль бароко» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю Бароко, проаналізувати засоби виразності, притаманні стилю, пов'язати з історичними подіями, що його обумовили, розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про стиль бароко, навчати знаходити спільні та відмінні риси зі стилями, що вивчали раніше, порівнювати їх;
- розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври архітектурного мистецтва, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;
- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований

Оснащення уроку: комп'ютер, телевізор

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, інтерактивні та творчі методи і прийоми («Мозковий штурм», робота групах «Визнач шедевр») пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: Бароко, маньєризм, основні риси стилю бароко, палацово-парковий комплекс.

Відеоряд:

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура, скульптура, живопис.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Я дуже рада вас бачити, шановні учні, сподіваюсь, ви добре відпочили на канікулах. І сьогодні ми з вами продовжимо подорожувати мистецькими

шляхами, познайомимось з новим стилем, який мистецтвознавці назвали дивним та химерним. Цей стиль для нас українців цікавий ще й тим, що досить рано, ще на початку XVII століття прийшов на Україну, а на далі модифікувався та набрав притаманних тільки Україні рис. І ви, скоріш за все, всі знайомі з творами різних видів мистецтв цього, поки що загадкового для нас, стилю.

III. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями.

Але спочатку пропоную вам згадати головні особливості інших стилів, по яких ми з вами подорожували раніше.

Вправа «Мозковий штурм»

Я називаю одну з найяскравіших рис певного стилю, ви по-черзі додаєте ще не менше ніж шість визначальних ознак, а останній гравець дає стилю назву.

Учитель: (слайд 2, фото 01) Стрілчасті склепіння – відповіді учнів для прикладу (каркасна конструкція, вітраж, високі собори, XII століття, багато світла, арбутани, «мереживні» стіни, скульптури набувають реальності, твори за сюжетами лицарських романів, цехові об'єднання, трубадури, вокальна поліфонія, містерія, фарс тощо) – ГОТИКА(слайд 3).

Учитель: (слайд 4, фото 02) Принципи гуманізму – відповіді учнів для прикладу («подвійна істина», симетрія, орієнтація на античні зразки, відливання великих бронзових фігур, кругла скульптура, правдивість та достовірність в живописі, станковий живопис, техніка сфумато, величність людського духу, мадригал, опера, музика-наука, канцона, комедії дельарте, арлекін, декоративний сад, майоліка тощо) – РЕНЕСАНС.(слайд 5)

Учитель:(слайд 6, фото 03) Акрополь – відповіді учнів для прикладу (архаїчна епоха, еллінізм, римська епоха, архітектурний ордер, доричний, іонічний, коринфський, колона, капітель, фронтон, каріатиди, мусейон, амфітеатр, тріумфальна арка, базиліка, куріос, кора, хрисоелефантина скульптура, духовна і фізична краса тіла, чорнофігурний стиль вазопису, червонофігурний стиль, ліра, флейта Пана, тимпан тощо) – АНТИЧНІСТЬ(слайд 7).

IV. Повідомлення теми, мети, завдання уроку.(слайд 8)

І тепер, згадавши минуле, ми можемо впевнено мандрувати шляхами мистецтва, які сьогодні привели нас до примхливого, пишного, театрального стилю – до стилю бароко!

На уроці ми спробуємо побачити історичні обумовленості виникнення стилю бароко, розібратись в чому полягає його сутність, порівняти його з іншими стилями та познайомимось з найвідомішими бароковими шедеврами архітектури.

V. Основна частина.

Кінець XVI – початок XVII століття – це дуже непростий час. Це час протиріч, час конфлікту між духовним та тілесним, між собою та природою. Ідея гуманізму на той момент переживала кризу, а у суспільстві зароджувався **ман'єризм**, який характеризується манірністю, зловживанням деякими прийомами. Ми пам'ятаємо,

що ренесанс – це гармонія і міра, а бароко характеризується особливою надмірністю, особливими протиріччями, поєднанням несумісних речей. Бароко намагається примусити людину відчувати. (слайд 9) Бароко в перекладі буквально означає – перлина неправильної форми. Бароко – це примхливий та дивний стиль.

Отже, **характерні ознаки стилю бароко:** (слайд 10, фото 04)

- повернення до емоцій, підвищена, динамічна емоційність та чуттєвість;
- урочистість, надмірна пишність, театральність;
- інновації в містобудуванні;
- складність форм та композиції, підвищена живописність;
- чітке планування, великі розміри;
- прагнення до синтезу мистецтв;
- активне використання пластики.

Стиль бароко зароджується в Італії, тому і ми з вами почнемо з італійських архітекторів і, звичайно, з шедеврів зодчества, що належать до їх авторства.

Лоренцо Берніні(слайд11, фото 05) – італійський архітектор та скульптор, винахідник бароко. Щоб на власні очі побачити характерні риси архітектури бароко, пропоную розглянути фотографію церкви Святого Андрія. (слайд12, фото 06,). Дивіться, площа викривлюється, стіни церкви увігнуті та вигнуті, стіна починає активно жити. Ми бачимо колони, а за ними пілястри, як тінь, як друге «я». Такий прийом дуже часто зустрічається в архітектурі бароко. Сходи напівкруглі, їх форму повторює карниз зі скульптурою посередині. Зверніть увагу на виступаючий розірваний фронтон та фігурні арбутани. Немає прямолінійних форм, як в романському стилі, та готиці. Ми спостерігаємо плавність конструкцій, складне поєднання криволінійних форм. Все це дає контраст світла і тіні, таким чином, ми активніше переживаємо та емоційніше сприймаємо.

Давайте порівняємо план античного храму, романського собору та барочної церкви (слайд 13, фото 07, 08, 09). Античність – виняткова ритмічність та пропорційність частин. Романська базиліка –латинський хрест, прямолінійні форми. Барочна центрична церква примхливої конфігурації, має форму овала, а не кола, тому що овал – динамічніша фігура.

Інтер'єр(слайд14, 15, фото 10, 11) – складні конфігурації простору, кольорові колони, пілястра за колоною, як тінь, багато різного кольору, величезна кількість золота. Бароко просто обожнює золото! Золото і дзеркала. Інтер'єри барочних споруд не можна собі уявити без дзеркал. (слайд 16, фото12, 13).

До вашої уваги найбільше творіння Лоренцо Берніні – площа Святого Петра у Ватикані.(Слайд 17, фото 14)Яскравий приклад бароко. З двох боків площу обрамляють колонади, в яких по 4 колони в одному ряду. Багато колон, аж занадто, як в лісі. В цьому ми бачимо пишність стилю. Площу організує обеліск. Він домінує над іншими спорудами і виступає центром в системі координат, яку утворюють дорога та фонтани з двох боків від обеліску. В бароко все дуже чітко впорядковано. І такий прийом є однією з характерних рис містобудування бароко. Що стосується фонтанів, то стиль бароко їх дуже любить, бо фонтани це рух, це притаманна всьому стилю динаміка.

Я сподіваюсь, що ви отримали деяке уявлення про особливості архітектури

стилю бароко. А тепер пропоную відкрити підручник, щоб продовжити знайомство зі стилем бароко. Передивіться ілюстрації на стор. 139, 140, 141, 142 та 143. Прочитайте назви споруд, імена архітекторів. А потім пограємо в гру «Визнач шедевр». *Робота з підручником.*

Прочитали?

Гра «Визнач шедевр». Розподіл учнів на 6 груп. На екрані демонструється ілюстрація архітектурної споруди, діти і групах визначають об'єкт, автора. Слово для відповіді надається команді, яка першою підняла руку. Для підрахунку правильних відповідей обирається трійка суддів. Після відповіді учитель коментує ілюстрації, акцентуючи увагу на характерних рисах бароко.

Завдання 1: Слайд 18, фото 01, папка «VIII»

Приблизні коментарі учителя.

Італійський архітектор **Франческо Борроміні**, (слайд 19, фото 02) інженер та майстер креслень архітектора. За фаховою віртуозністю креслення Борроміні не мали собі рівних в Італії. Він був дуже талановитим архітектором, але із-за заздрощів могутнішого Берніні, не зміг реалізуватись у виконанні державних замовлень. В кінці життя усамітнився, знищив всі свої креслення та покінчив життя самогубством. Церква Сен-Карло в Римі – є взірцем химерної криволінійності бароко. (фото 03, 04)

Завдання 2: Слайд 20, фото 05

Палац Шенбрунн в Австрії. Йоган Бергнгард Фішер фон Ерлах (слайд 21, фото 06) австрійський архітектор, створив свій тип середньоевропейського палацу бароко (фото 07). В одному з найпишніших приміщень палацу — Дзеркальний залі — шестирічний Моцарт грав для Марії Терезії та її двору.

Завдання 3: Слайд 22, фото 08

Палац Німфенбург в Мюнхені Німеччина – «замок німф», один з найбільших палаців Європи, проект належить італійському архітекторові Агостіно Бареллі (Слайд 23, фото 09, 10). Це приклад **палацово-паркового комплексу**, в якому поєднано архітектурні будівлі, садово-паркові споруди та зелені насадження.

Шановні восьмикласники. Пропоную зануритись у XVII століття, уявити себе вельможами та потанцювати на балу під музику бароко. (Відео «Танці при дворі епохи бароко під музику Генделя»).

Завдання 4: Слайд 24, фото 11

Це колонада Площі Святого Петра, яку ми з вами вже розглядали. (слайд 25, фото 12)

Завдання 5: Слайд 26, фото 13

Національний палац Мафра – найбільший бароковий палац Португалії. Архітектор Жоан Фредеріко Людовісі – німець за походженням, працював в Римі. Назва походить від арабського «аль махафра», що означає западина, долина (слайд 27, фото 14, 15, 16). Це палац-монастир, в якому попри палацових залів, побудовано велику базиліку, келії для ченців, бібліотеку, службові приміщення, внутрішні

двори тощо. Ви бачите два з шести органів базиліки (*фото 17*).

Завдання 6: Слайд 28, фото 18

Валдштейнський палац Прага, Чехія(*слайд 29, 30, фото 19, 20, 21*) – над палацовим комплексом працювала група митцівна замовлення пихатого вельможі, авантюриста Альбрехта Валленштейна (Валдштейна) (*фото 22*). Він хотів відокремитись від Чехії, отримати корону Богемії, тому задумав побудувати палацовий комплекс більший та величніший за Празький палац.

Завдання 7: Слайд 31, фото 23

Гет-Лоо – палацово-парковий ансамбль в Нідерландах зменшена копія Версалью. (*слайд 32, фото 24, 25*). Палацовий комплекс відрізняла осьова, симетрична побудова, чудові мереживні портери та фонтани, деякі з яких були вищими за Версальські. Комплекс було зруйновано і відновлено тільки у 1984 році.

Завдання 8: Слайд 33, фото 26

Цвінгер– палацово-парковий комплекс в Дрездені Німеччина(*слайд 34, фото 27, 28*). «Цвінгер» - частина фортеці між зовнішніми та внутрішніми мурами фортеці. Перлиною ансамблю є комплекс фонтанів та чисельні скульптури.

Оголошення переможців гри. Оцінювання.

VI. Підсумок уроку, рефлексія.

Отже, ознайомившись з прикладами барокових споруд, давайте ще раз згадаємо характерні риси стилю бароко.

Відповіді дітей.

Парадність, урочистість, пишність, театральність, химерність, великі розміри, чітке планування, криволінійність конструкцій, складні композиції, яскраві кольори, пластика, поява палацово-паркових ансамблів, в інтер'єрі багато золота та дзеркал, динаміка у великій кількості фонтанів і дуже висока емоційність(*слайд 35, фото 29*).

Заключне слово вчителя. Так, бароко високо емоційний стиль. Все в бароко примушує наше око розважатись, цей стиль не дає глядачеві сумувати, з кожним нашим кроком у пізнанні стилю виникає щось нове і нове, все більше і більше цікавих рішень. Цей стиль є монументальним та урочистим, таким, що говорить з високої трибуни.

VII. Домашнє завдання. (слайд 36)

Вдома ми продовжуємо працювати над параграфом 17 та в альбомі створюємо свій план палацово-паркового комплексу з палацом, церквою, службовими приміщеннями, фонтанами, скульптурами, мереживними партерами.

Зайчук Аліна Олексіївна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської спеціалізованої
загальноосвітньої
школи I-III ступенів №33
ім. В. Симоненка
Черкаської міської ради*

Тема уроку: МИСТЕЦТВО БАРОКО

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.
- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Мистецтво бароко» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю Бароко, проаналізувати засоби виразності, притаманні мистецтву бароко, пов'язати з історичними подіями, що його обумовили, розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про мистецтво бароко, навчати знаходити спільні та відмінні риси з творами мистецтва інших стилів, порівнювати їх;
- продовжувати розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;
- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований

Оснащення уроку: комп'ютер, телевізор

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, інтерактивні та творчі методи і прийоми («Асоціативний ряд», міні-твір, тести, «правда-неправда», пошукова робота) пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: мистецтво бароко, велична манера – академізм, демократична манера – караваджизм, диференціація жанрів, основні риси живопису бароко, характерні риси скульптури бароко, руанський та делфтський фаянс.

Відеоряд:

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Шановні мої друзі! На минулому уроці ми почали знайомство зі стилем, що розриває межі між реальністю та мистецтвом. Зі стилем, в якому немає правил та

обмежень, який дозволяє максимально вільно виражатись. І в той час, коли інші стилі спокійно чекають на своєму постаменті, поки ви самі приділите їм увагу, бароко стрибає зі свого місця та кидається на вас, вражаючи масштабом, величчю, екзальтацією! Ми вже відчули химерність бароко на прикладах архітектурного мистецтва, а сьогодні ми зануримось в глибини стилю та відчуємо на собі вплив незабутніх та вражаючих робіт художників та скульпторів. До того ж, перші кроки цей стиль зробив саме в живописі.

III. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями.

Отже, давайте для початку складемо асоціативний ряд щодо визначальних рис стилю бароко. (слайд 2).

Я починаю, архітектура бароко – парадність, (відповіді дітей) урочистість, пишність, театральність, химерність, великі розміри, чітке планування, криволінійність конструкцій, складні композиції, яскраві кольори, пластика, поява палацово-паркових ансамблів, в інтер'єрі багато золота та дзеркал, динаміка у великій кількості фонтанів і дуже висока емоційність. (слайд 3).

Перевірка домашнього завдання.

(Учитель роздає чисті папірчики учням високого та достатнього рівня успішності)

А тепер у вас є п'ять хвилин для того, щоб та частина класу, яка отримала чисті папірці – написала **міні-твір** з 5-6 розгорнутих речень, а та частина класу, яка отримує зараз тести – відповідно, виконала **тестові завдання**. (Під час пояснення роздаються папірці з тестами всім іншим учням.)

Тести. За правильну відповідь на одне запитання – 3 бали. Додаток 1.

1. Одна з основних рис стилю бароко:
 - А) звернення до форм античного зодчества;
 - Б) гостроверхі собори зі стрілчастими склепіннями;
 - В) строга відповідність системі певних норм і правил, встановлених церквою;
 - Г) парадність урочистість, пишність та театральність.
2. Одне з досягнень стилю бароко в архітектурі:
 - А) розробка системи архітектурного ордеру;
 - Б) асиметрія конструкцій, контрастність об'ємів;
 - В) визначення трьох типів християнських культових споруд;
 - Г) використання вітражів.
3. Відомі архітектори епохи бароко:
 - А) Донато Браманте;
 - Б) Франческо Борроміні;
 - В) Філіппо Брунеллескі;
 - Г) Жоан Фредеріко Людовісі;
 - Д) Лоренцо Берніні.
4. Шедеври архітектури стилю бароко:
 - А) площа святого Петра у Ватикані;
 - Б) Міланський кафедральний собор;
 - В) церква Сен-Карло алле Кваттро Фонтане в Римі;

- Г) Цвінгер в Дрездені;
- Д) церква Сен-Сернен в Тулузі.

IV. Повідомлення теми, мети, завдання уроку.(слайд 4).

Настав час для знайомства з мистецтвом бароко: живописом, скульптурою, декоративно-прикладним мистецтвом та модою. (слайд 5).

На уроці ми спробуємо зрозуміти історичні витоки мистецтва бароко, побачити його сутність та визначальні риси на прикладах шедеврів стилю, відчути емоційність та незвичайність барокового живопису та скульптури. Також, як завжди, будемо порівнювати шедеври мистецтва бароко з роботами майстрів інших епох.

V. Основна частина.

Коли ми говоримо про перші кроки бароко, то ми, безперечно, мандруємо з вами до Італії. Вже пізніше бароко поширилось в Іспанії, Фландрії, Франції, Німеччині тощо. Нове мистецтво з'явилося на тлі боротьби католиків з протестантами. Католицька церква намагалась втримати людей засобами, які завжди мали наймогутніший вплив на людські душі – засобами мистецтва. Тому зароджується церковне мистецтво, яке говорить на мові, що була зрозумілою звичайним людям, мистецтво, яке торкалося сердець людей та змінювало їх.

Ми пам'ятаємо з вами, що бароко – це дивний та химерний стиль, а в перекладі в португальської це слово, що спочатку до мистецтва не мало ніякого відношення, означає «перлина неправильної форми». Так, португальські моряки, коли знаходили дивну та неправильну перлину називали її «бароко». (слайд 6). Подивіться на ілюстрацію: це перлина круга, правильна – це Ренесанс. А ця перлина – бракована, неправильна – Бароко. Форма цієї перлини наочно відображує сутність стилю бароко.

Отже, **живопис** бароко. В Італії кінця XVI – початку XVII століття склалося декілька течій мистецтва живопису. Але ми поговоримо про два основні напрямки, що стали фундаментальними течіями бароко. (слайд 7). Погляньте на схему:

ЖИВОПИС

АКАДЕМІЗМ
або ВЕЛИЧНА МАНЕРА

КАРАВАДЖИЗМ
або ДЕМОКРАТИЧНА МАНЕРА

1. «Академія спрямованих на путь істинну», - так характеризувався цей напрямок. Втілювали **академізм** брати Карачі. (слайд 8 «Юнітер з дружиною Юноною»). Італійські художники вважали, що мистецтво має бути прекрасним тому недосконала натура виправлялась під античні канони. **Велична манера** прославляла католицьких святих, духовенство та володарів світу, зображуючи їх молодими та прекрасними. (ілюстрація ст.146). Принципи академізму існують до

сьогодення: чітка схема розташування кольорів, рівномірне світло, ілюзійність.

2. **Караваджизм** отримав назву від прізвища свого засновника італійського митця Мікеланджело да Караваджо, який вважав, що художник має звертати увагу на натуру, на звичайне життя. (Слайд 9 «Шулери»). У своїх роботах Караваджо примушує вас повірити, що всі сюжети розгортаються безпосередньо перед вами, так близько, що можна доторкнутись рукою. (Слайд 10 «Кошик з фруктами»). Спираючись на те, що колір та світло несуть сильну емоційність і, якщо взяти темне тло та вихопити з нього головних персонажів, виникає цікавий ефект, він винаходить зовсім нові прийоми живопису:
- різкий контраст світла та тіні дає кращу емоційну реакцію, тому ми бачимо головне; (слайд 11 «Прикликання апостола Матвія»).
 - накладання фарби широкими мазками;
 - теплі червоні відтінки; (слайд 12 «Навернення Савла»).
 - герої картин – прості люди; (слайд 13 «Шулери»).
 - відмова від канонів краси Ренесансу; (слайд 14 «Воскресіння Лазаря»)
 - контрастність, емоційність. (слайд 15 «Мадонна з читками»)

Публіка того часу оцінила роботи Караваджо, але не всі роботи митця припали до смаку церкви за їх відверту реальність. Тому темний та напружений живопис Караваджо часто невірно трактувався, і знов його відкрили тільки у XX столітті.

Розглянемо **види та жанри** живопису бароко. Основними видами живопису в той час були **розписи в церквах та палацах, вівтарний та станкова живопис**.

Прикладом розпису є фрески братів Карачі в галереї Фарнезе в Римі. (слайд 16 «Галерея Фарнезе») В якій манері писали Карачі?

Але є ще один шедевр, який вам стовідсотково покаже, що таке бароко. Це церква Сан-Іньяціо в Римі. Розписував її єзуїт отець Поццо. (слайд 17 Церква Сан-Іньяціо розпис Поццо). Перед вами ілюстрація плоского даху, розписаного так, що здається наче над вами купол. Зараз би сказали, що це 3D картина. Там створювалась віртуальна реальність XVII століття.

Яскравим прикладом вівтарного живопису є робота одного з засновників стилю бароко, найвидатнішого фламандського художника XVII століття **Пітера Пауля Рубенса**. Його називають королем художників та художником королів. Головною героїнею його картин була жінка досить пишних форм. Бо в тодішній Фландрії переважало сільське населення та ідеалом здорової людини була людина, що мала значну вагу та пишну фігуру. В кінці життя писав портрети та оспівував красу природи в своїх пейзажах. Але зараз мова про інший бік творчості Рубенса. (слайд 18 «Возведення хреста»). Він, насамперед, був католиком, тому значну увагу приділив релігійним сюжетам. (слайд 19 «Возведення хреста»). Розгляньте центральну частину монументального триптиху «Возведення хреста». Композиційний та смисловий центри полотна – фігура розп'ятого Хреста. Картина дуже драматична та справляє на глядача сильне емоційне враження.

Однією з характеристик стилю бароко є **диференціація жанрів** станкового живопису.

1. **Портрет.** (Слайд 20 «Невідомий лицар»). Розгляньте портрет «Невідомий лицар» іспанського художника **Ель Греко**. Ми бачимо дещо готичні видовжені форми, але для художника не важлива форма, його виключно цікавить світлова та кольорова виразність. Різкий контраст, холодне освітлення, обличчя занурене в середину себе.

Інший іспанський художник **Дієго Родрігес де Сільва Веласкес** своєю творчістю визначив розвиток всього мистецтва Європи на довгий період. І, все ж, вершиною його творчості вважаються портрети. Саме він створив тип парадного портрета. (слайд 21 «Філіп IV», «Граф Альварес»).

2. **Натюрморт.** В перекладі – мертва природа. Чому почали малювати речі? В той час з'явилися мануфактури, почалося промислове виробництво речей, їх стало багато, стало багато красивих речей, якими захоплювались художники. Речі стали головними героями картин. Художники захотіли зображувати речі, тому що речі дають можливість поговорити про їх господаря, про самого художника, про епоху в цілому. (слайд 22 *Натюрморт 1*). До вашої уваги натюрморт іспанського художника **Франциска Сурбарана**. Ми бачимо прийом караваджизма – темне тло та вихоплені світлом предмети. Доречі, натюрморти треба читати, вони всі мають певне значення, тому якщо ви колись забажаєте придбати собі натюрморт, спочатку з'ясуйте що він означає.

3. **Сюжетна картина.** Тут ми з вами розглянемо картину видатного нідерландського художника бароко **Рембранта ван Рейна**. (слайд 23 «Повернення блудного сина»). Ця картина стала епілогом творчого шляху художника, його творчим заповітом. Картина – гімн любові, надії та всепрощення. В основі полотна Євангельський сюжет, як син, що зневажив свою родину, залишив рідний дім, після років поневірянь на чужині, змучений повертається до дому та просить у батька вибачення. Син – обірваний злидень з виголоною головою каторжника, ховає обличчя на грудях у батька. Старий не може обійняти сина – не має сил, він тільки обережно торкається його. Батько і син зробили перший крок на зустріч один одному. Ми відчуваємо ніби застиглий час. Радості на картині ми не бачимо – це трагічне полотно. І зверніть увагу на бідну кольорову палітру та на цікаве світлове рішення. Фігури на картинах Рембранта є джерелом світла. Чоло та руки батька святяться, а син наче залитий цим світлом. Картину «Повернення блудного сина» Рембрант писав пензлем, шпателем і, навіть, пальцем (ліва п'ятка сина). В цій картині художник бачить себе таким самим блудним сином та приходять до Бога за прощенням.

4. **Батальний жанр.** (слайд 24 «Здача Бреди») На полотні іспанця Веласкеса ми бачимо фінальну подію баталії між голландцями та іспанцями - передачу ключів від міста Бреди. Іспанці перемогли. Голландці схиляючись переможцям підносять ключі, а іспанці із заступницьким жестом приймають перемогу.

Тепер я пропоную вам познайомитись з бароковою **скульптурою**. Перед вами відома скульптура «**Аполлон і Дафна**» вже знайомого вам з минулого уроку майстра **Лоренцо Берніні**. (слайд 25 «Аполлон і Дафна»). Скульптура бароко завдяки контрастам, які дає світлотінь, має драматичний, театральний ефект. Це неначе застигле кіно. І контраст світлотіні примушує оживати барочну

скульптуру. Фігури знаходяться в русі, жести експресивні. До того ж, барокова скульптура вимагає кругового обходу, тому що вона ніби закручена по спіралі. З кожним новим кроком глядач отримує нове враження. (слайд 26 «Давід»). Перед вами інша робота митця «Давід». (слайд 27 «Викрадення Прозерпіни»). А ця скульптура називається «Викрадення Прозерпіни» (Сюжет: Плутон викрадає Прозерпіну – доньку Богині землі Деметри. Деметра засумувала, земля перестала плодоносити. Тоді Боги звернулися до Плутона, щоб знайти можливий компроміс. Плутон погодився та відпустив Прозерпіну до матері на весну та літо. Земля починала плодоносити. А в восени і взимку Прозерпіна поверталась до чоловіка. І Деметра знов починала сумувати.). (слайд 28 «Екстаз Терези»). Тепер зверніть увагу на скульптуру, яка знаходиться в капелі Корнаро церкви Санта-Марія дела Вітторіо в Римі. Вона така сама драматична, як і попередні. Ми бачимо амура зі стрілою, який пронизує серце святої Терези стрілою, що просякнута любов'ю до Бога. Тереза відчуває біль, але й благодать, яку не можна описати жодними словами. Амур – схожий на людину, а Тереза – в цих складках одягу наче не має тіла, вона постає як дух. І знову ми бачимо чудову гру світла та тіні, яка оживляє скульптуру.

І давайте тепер виділимо головні риси мистецтва бароко і спробуємо їх побачити на прикладах живопису та скульптури.

Контрасти. Контраст світла та тіні, нюанси. (Слайд 29) Караваджо «Прикликання Апостола Матвія», Рембрант «Повернення блудного сина», Берніні «Естаз святої Терези».

Крім контрасту світлотіні, в барокових роботах простежується контрасти соціальні. У Веласкеса є серія робіт, що називається «Карлики». (слайди 30 «Карлики») Карлики при королях виконували роль блазня, з якого можна похизуватись, посміятись, навіть відлупцювати. Але ви подивіться скільки розуму в його очах! Тут ми бачимо контраст низького соціального походження та високої гідності людини, фізичного каліцтва та духовного благородства та розуму.

Реальність. Караваджо «Воскресіння Лазаря». (слайд31) Існує легенда, що художник, за для найбільшої реальності наказав викопати справжнього мерця замість живого натурщика.

Чорне тло. Караваджизм. Караваджо «Навернення Савла», Ель Греко «Невідомий лицар», Сурбаран «Натюрморт», Веласкес «Філіп IV».

Рух в момент кульмінації. Це одна з головних ознак бароко. (Слайд 32) Рубенс «Возведення хреста» - фігури катів в максимальній експресії, ми бачимо їх напружені м'язи, ось зараз буде ривок, і розіп'яте тіло Хреста піднімуть високо над людьми. (Слайд 32) Берніні «Аполлон і Дафна» - Аполлон переслідував Дафну, але вона бажала залишитися чистою та цнотливою. І в той момент, коли Аполлон вже наздогнав німфу, Боги зжалились над нею та перетворили дівчину на лаврове дерево. Аполлон потім все життя носив лавровий вінок в пам'ять про кохану Дафну. Ми побачили дію під час її кульмінаційного моменту.

Складний чудернацький силует. (Слайд33 «Давід» Берніні та «Давід» Мікеланджело). Порівняйте силуети двох скульптур Давида Мікеланджело та Берніні. Ренесанс та бароко. Вони дуже сильно відрізняються насамперед

силуетом. (ілюстрація ст. 147) Марсі «Вогнені коні Аполлона» - спробуйте умовно обвести контур цієї роботи. Який він?

Театральність образів. Цю рису ви знайдете майже в кожній роботі епохи бароко. В кожній картині ви відчуєте театральний пафос, міміку, жестикуляцію! А я вам хочу показати одну з найкращих ілюстрацій театральності бароко. (Слайд34) Капела Корнаро церкви Санта-Марія дела Вітторіо. Ми бачимо театральну дію – «Екстаз святої Терези». А з двох боків в ложах – скульптури глядачів. Хіба не театр?

Навіть матеріали в барокових скульптурах грають ролі. (Слайд 35 «Викрадення Прозерпini» близько). Мармур, як віск. Він м'який. Він перетворюється в плоть, тканину, в метал. (Слайд36) Балдахін Берніні в соборі Святого Петра. Подивіться як поводить ся колона. Вона в'ється, ніби говорить – я не годна все це нести, я зараз присяду... (Слайд 36) Балдахін виготовлено з бронзи, але і бронза грає роль тканини, подивіться на ці китиці на горі балдахіну.

Міміка та жестикуляція. (Слайд38) Берніні «Давід» - ми бачимо, що Давід закусив нижню губу, він силиться, міміка напружена. (Слайд38) На екрані обличчя Прозерпini. Як ви вважаєте, про що говорить її міміка? (Слайд38) Берніні «Екстаз святої Терези». Що на вашу думку виражає обличчя жінки?

Максимальне заповнення картинного полотна. (Слайд39) Рубенс «Полювання на левів», (Слайд39) «Прибуття Марії Медичі в Марсель», (Слайд39) Снайдерс «Рибна лавка» - натюрморт, який наче рухається.

Гра фактур. (Слайд40) Сурбаран «Натюрморт» - на одному полотні металева таріль, плетений кошик, фаянсове горнятко, та жива природа. Пам'ятаєте, я вам казала, що натюрморти мають певне значення. Ось цей, наприклад, можна вважати весільним, тому що гілка апельсинів – це символ нареченої.

VI. Підсумок уроку, рефлексія.

А тепер пропоную пограти у гру «Правда - неправда».

- Правда, що мистецтво бароко дотримується чітких правил та норм?
- Правда, що Рембрант ван Рейн французький художник?
- Правда, що Караваджо винайшов чорне тло для картин?
- Правда, що барокові скульптури мають складний силует?
- Правда, що автором скульптури «Екстаз Терези» є Дієго Родрігес де Сільва Веласкес?
- Правда, що монументальний триптих «Возведення хреста» написав Лоренцо Берніні?
- Правда, що мистецтву бароко притаманна підкреслена театральність образів?
- Правда, що мистецтво бароко використовує зображення певного моменту дії?

Відповіді дітей.

Заключне слово вчителя. Отже, в стилі бароко архітектура була докорінно змінена, живопис – винайдений заново, а скульптура – трансформована.

VII. Домашнє завдання. (слайд 41)

Вдома ми читаємо параграф 18 та для самостійного знайомства та пошукової діяльності нам залишилось декоративно-прикладне мистецтво. Ми розділимося на 4 групи, кожна група буде більш детально вивчати один з чотирьох напрямків декоративно-прикладного мистецтва бароко. 1 група - інтер'єр, 2 група – художнє ткацтво, 3 група – посуд, 4 група – мода. Результатом пошукової роботи буде папка з 5 підписаними ілюстраціями та короткий усний коментар до них. Ще я прошу вас здати на перевірку альбоми з планом палацово-паркового комплексу.

*Зирянов Олександр Володимирович,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Музичне і театральне мистецтво бароко. Стильові особливості музичного мистецтва бароко. Періоди розвитку музичного мистецтва. Творчість композиторів: Й.С. Баха, Г.Ф. Генделя, А.Вівальді, А. Скарлатті, К. Монтеверді, Р. Кайзера, Ж.Б. Люллі, А. Кореллі, Г. Перселла, Д. Букстехуде. Театральне мистецтво.

Мета: ознайомити учнів з поняттям «барокова музика», ознайомити із стильовими особливостями та періодами розвитку музичного мистецтва бароко, творчістю композиторів бароко, надати знання про особливості театального мистецтва цієї доби.

Розвивати вміння учнів розпізнавати музичні інструменти бароко за зображенням, робити аналіз музичного твору, порівнювати музичний твір із архітектурою, знаходити спільні та відмінні риси між видами мистецтва.

Виховувати інтерес до музичного та театального мистецтва бароко, творчості композиторів цієї епохи, ціннісне ставлення до мистецтва бароко.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: музичний інструмент, програвач, проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка, презентація до уроку.

Хід уроку.

- 1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.**
- 2. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне та парне опитування про живопис та декоративне мистецтво бароко.**
- 3. Розповідь про особливості барокового музичного мистецтва.**

Поняття **барокова музика** або **музика бароко** описує стиль європейської музики в період приблизно між 1600 та 1750 роками. Барокова музика наслідує музику епохи Відродження і передує класичній музиці, її вершинами зазвичай вважають творчість Й. С. Баха і Г. Ф. Генделя.

Витоки барокового стилю припадають на кінець XVI століття, коли

оптимістичний гуманізм епохи Відродження змінюється трагічним світосприйняттям, пов'язаного з усвідомленням економічних і політичних проблем, що призвели до буржуазних революцій XVII ст. З виникненням стилю бароко музика вперше продемонструвала свої можливості заглибленого і багатостороннього втілення світу душевних переживань людини, хоча в музично-теоретичних працях епохи ще переважають схоластичні погляди.

Провідне місце в бароковій музиці посідають музично театральні жанри, насамперед [опера](#). Це було пов'язано з прагненням до драматичної виразності та синтезу мистецтв. Серед авторів барокових опер такі майстри, як [Алессандро Скарлатті](#) (1660–1725), [Георг Фрідріх Гендель](#), [Клаудіо Монтеверді](#) та інші. Перші опери писалися переважно на героїко-міфологічні чи легендарно-історичні сюжети з чітким розподілом сценічної дії і музики. Італійська опера продемонструвала — від переважання зовнішньої декоративності до глибокого драматизму (М. А. Честі) та реалістичних тенденцій (пізній К. Монтеверді). Італійська опера культивувалася і в інших країнах Європи, проте вже у XVII столітті виділилися як національні явища німецька опера (Р. Кайзер) та французька лірична опера ([Жан Батіст Люлі](#)).

Серед інших монументальних жанрів — жанр [ораторії](#), що досяг піку свого розвитку в роботах [Й. С. Баха](#) та Генделя. Опери та ораторії часто використовували схожі музичні форми, як наприклад, [арія da capo](#). У сфері культової музики значне місце зберігали такі жанри як [меси](#) і [пасіони](#), менш популярними стали [мотет]и, проте досить популярні стали протестантські кантати, серед їх авторів і Й. С. Бах.

Одночасно з'являється тенденція до відділення музики від слова. Виникають масштабні циклічні форми — [концерти](#), сюїти, сонати. Концерти писалися як для одного інструмента з оркестром, так і [concerto grosso](#), в якому невелика група інструментів соло контрастує з повним ансамблем. Інструментальні [сонати](#) та [сюїти](#) були написані як для окремих інструментів, так і для камерних оркестрів. В сюїтах чергуються увертюри театрального характеру, фуги, імпровізаційні п'єси та танцювальні жанри.

Твори для клавішних досить часто писалися композиторами для власної розваги або як навчальний матеріал. Такими роботами є зрілі твори Й. С. Баха, загально визнані інтелектуальними шедеврами епохи бароко: [«Добре темперований клавір»](#), [«Гольдберг-Варіації»](#) і [«Мистецтво фуги»](#).

Основним музичним інструментом бароко став [орган](#) у духовній та камерній світській музиці. Також широкого поширення набули [клавесин](#), щипкові і смичкові струнні — [віоли](#), [барокова гітара](#), [барокова скрипка](#), [віолончель](#), [контрабас](#), а також дерев'яні духові інструменти: [флейти](#), [кларнет](#), [гобой](#), [фагот](#).

В епоху бароко функції такого поширеного щипкового струнного інструменту, як [лютня](#) були в значній мірі зведені до акомпанементу [basso continuo](#), і поступово вона була витіснена у цій ролі клавішними інструментами. [Колісна](#)

ліра, що втратила в попередню епоху ренесансу свою популярність і ставши інструментом жебраків, отримала друге народження; аж до кінця XVIII століття колісна ліра залишалася модною іграшкою французьких аристократів, що захоплювалися сільським побутом.

Колісна ліра (харди-гарди). Органіструм.

Органіструм – під такою назвою появилась колісна ліра в Європі більше тисячі років тому. Цей народний музичний інструмент по праву рахується попередником харди-гарди. Росіяни, українці, білоруси його називають рилею або лірою.

До 14 століття колісна ліра була до 2-х метрів і для гри на ній музиканту був потрібний помічник, який би крутив ручку.

Інструмент знаходив своє втілення в монастирях, на ньому виконували церковну музику. До 15 ст. колісна ліра втратила свою популярність і стала інструментом бідних та бродяг, в основному сліпих та калік, які виконували пісні, вірші, казки під акомпанемент харди-гарди.

Лютня – струнний щипковий музичний інструмент з ладами на грифі і овальним корпусом. Виконавець на лютні називається лютнистом, а майстер-виробник лютні і взагалі всіх струнних інструментів – лютьє.

Слово лютня походить від арабського – деревина. Хоча існують точки зору, що слово означає струни.

4. Періодизація.

Епоху бароко в музиці умовно розділяють на три періоди — ранній, зрілий і пізній. Раннє бароко починається від появи жанру опери, цьому періоду властиве становлення барокових жанрів і поступовий перехід від модальної гармонії до тональної. Зріле бароко характеризується повсюдним поширенням стилю і розгалуженням музичних жанрів. Пізнє бароко характеризується остаточним ствердженням тональної системи.

Раннє бароко

Умовною точкою переходу між епохами бароко і ренесансу можна вважати створення італійським композитором Клаудіо Монтеверді (1567–1643) його речитативного стилю і послідовний розвиток італійської опери. Початок оперних вистав у Римі і особливо у Венеції означало вже визнання і поширення нового жанру по країні^[8].

Центром нового стилю стає Італія. Значну роль у його поширенні відіграв католицизм. В епоху боротьби з реформацією, католицька церква приділяла значну увагу розширенню свого культурного впливу. Католицизм приваблював пишнотою, величчю і складністю архітектури, образотворчих мистецтв і музики, як би сперечаючись з аскетичним протестантизмом. В області духовної музики основна вимога церкви полягала в тому, щоб тексти у

творах з вокалом були розбірливі. Це зажадало відходу від поліфонії до музичних прийомів, де слова виходили на передній план. Вокал став складніший, витіювато в порівнянні з акомпанементом. Так отримала розвиток гомофонія. Значною фігурою періоду раннього бароко, позиція якого була на боці католицизму, був Джованні Габріелі, найбільше його вплив проявився нововведеннями в області інструментування.

Серед світських музичних жанрів провідне місце займає опера. Найпомітнішим серед покоління композиторів, які відчували значення змін для світської музики вважають Клаудіо Монтеверді. У 1607 його опера «Орфей» стала віхою в історії музики, яка продемонструвала безліч прийомів і технік, які згодом стали асоціюватися з новою композиторською школою, названою *seconda pratica*, на противагу старій школі *prima pratica*. Монтеверді також є автором мотетів, написаних в старому стилі в традиціях Луки Маренціо і Жьяша де Верта, однак саме твори, написані ним у новому стилі, відкрили безліч прийомів, впізнаваних навіть в епоху пізнього бароко. Основоположником багатьох жанрів німецької музики став Генріх Шютц, зокрема йому належить перша німецька опера — «Дафна», музика якої, однак, загублена.

Зріле бароко

Зріле бароко відрізняється від раннього повсюдним поширенням нового стилю і посиленням поділу музичних форм, особливо в опері. Як і в літературі, що з'явилася можливість потокової друку музичних творів привела до розширення аудиторії; посилювався обмін між центрами музичної культури.

В теорії музики зрілого бароко визначається фокусуванням композиторів на гармонії та на спробах створити стрункі системи музичного навчання. У подальші роки це призвело до появи безлічі теоретичних праць. Чудовим зразком подібної діяльності може служити робота періоду пізнього бароко — «*Gradus ad Parnassum*», опублікована в 1725 році Йоганном Йозефом Фуксом (нім. *Johann Joseph Fux*) (1660–1741), австрійським теоретиком і композитором. Цей твір, систематизувавши теорію контрапункту, практично до кінця XIX століття було найважливішим посібником для вивчення контрапункту^[9]. На цей період припадає і творчість українського композитора Миколи Дилецького, автора «Грамматика пѣнія мусикийского» (1677), що стала першим з музично-теоретичних трактатів, які докладно пояснили технічну суть лінійної, нотної системи, партесного співу і партесної композиції.

Серед найбільш значимих композиторів зрілого бароко:

Француз Жан Батіст Люллі (1632–1687), що вважається творцем ліричної французької опери. Люллі часто використовував контраст між величним звучанням оркестрової секції, і простими речитативу і аріями. Музична мова Люллі відрізняється ясністю гармонії, ритмічною енергією, чіткістю членування форми, чистотою фактури, що ставлять його в ряд новаторів своєї епохи^[8].

Італієць Арканджело Кореллі (1653–1713), що вважається одним з основоположників жанру концерто гресо. Кореллі був одним з перших композиторів, чії твори публікувалися і виконувалися по всій Європі. Як і опери Люллі, концерто гресо побудовані на сильних контрастах — в оркестрі виділяється група солістів.

В Англії найяскравішою фігурою зрілого бароко вважається Генрі Перселл, автор близько 800 творів різних жанрів, і, зокрема першої опери англійською мовою — «Дідона і Еней»

Німецький композитор і органіст Дитрих Букстехуде (1637–1707) є автором численних органних творів. Його музика побудована на масштабності задумів, багатство і свободу фантазії, схильності до патетики, драматизму, наскільки ораторської інтонації^[8] і справила значний вплив на майбутніх композиторів — Й. С. Баха і Г. Ф. Телемана

Пізнє бароко

Точна грань між зрілим і пізнім бароко є предметом обговорення; вона лежить десь між 1680 і 1720. Складність її визначення пояснюється тим, що в різних країнах стилі змінювалися несинхронно; нововведення, вже прийняті за правило в одному місці, в іншому були свіжими знахідками. Італія, завдяки Арканджело Кореллі і його учням Франческо Джемініані та П'єтро Локателлі стає першою країною, в якій бароко переходить з зрілого в пізній період. Важливою віхою можна вважати практично абсолютне верховенство тональності, як структуротворчого принципу написання музики. Це особливо помітно в теоретичних роботах Жана Філіпа Рамо, який зайняв місце Люллі, як головного французького композитора. У той же час, з появою робіт Фукса, поліфонія ренесансу дала базис для вивчення контрапункту. Комбінація модального контрапункту з тональної логікою зумовила співіснування двох стилів — гомофонного і поліфонічного, з прийомами імітації і контрапунктом.

Форми, відкриті попереднім періодом, досягли зрілості і великий варіативності; концерт, сюїта, соната, concerto grosso, ораторія, опера та балет вже не мали різко виражених національних особливостей. Повсюдно устоялися загальноприйняті схеми творів: повторювана двочастинна форма (AABB), проста трьохчастинна форма (ABC) і рондо.

Серед найбільш значимих композиторів пізнього бароко:

Антоніо Вівальді, зробив значний внесок у розвиток інструментального барокового концерту і барокових сонат тріо-сонат. В його творчості

викристалізувалася тричастинна форма concerto grosso. Він є автором понад 500 творів.

Доменіко Скарлатті, є автором близька 500 клавірних сонат, які вважаються зразком старосонатної форми. Його клавірний стиль справив вплив на багатьох майбутніх композиторів.

Георг Фрідріх Гендель, імовірно був найзнаменитішим придворним композитором свого часу. Його стиль вважається перехідним від барокового до класичного. Гендель є розвинув жанр ораторії, надавши йому драматургічної цільності, а також започаткував інструментальні концерти на відкритому повітрі, які іноді вважають передтечею т.зв. «популярної музики».

Йоганн Себастьян Бах, найбільш майстерний поліфоніст своєї епохи, узагальнив досягнення музичного мистецтва перехідного періоду від бароко до класицизму.

Давним-давно, майже 400 років назад, в одному із маленьких середньовікових німецьких міст в Тюрінгії жив булочник із селян, на ім'я Фейт Бах. Він був небагатим, працелюбним і добрим, як розказували про нього в сімейній легенді, і була у нього в житті величезна прив'язаність – музика. Кажуть, Фейт Бах ніколи не розставався із своїм любимим інструментом – цитрою, на якій майстерно виконував народні пісні та танці.

Ця любов до музики передалась його синам, внукам, правнукам, праправнукам. І майже всі вони стали музикантами: учителями співів, органістами, скрипачами, флейтистами, трубачами, капельмейстерами, композиторами. В пошуках роботи вони розійшлись по різних містах і розселились по всій Німеччині, а деякі з них навіть за межами країни. Двісті років тому в Тюрінгії Бахів-музикантів було вже так багато, що люди стали називати Бахами всіх, хто був причетним до музики, навіть тих, у кого було своє, зовсім інше ім'я.

В родині Бахів не було багатів і лінюхів. Вони були наполегливими, своєю працею пробивали собі дорогу в житті. Раз в рік в будинок одного із найбільш поважних в сім'ї Бахів з'їзджалися всі рідні. В цей день зразу за весь рік відзначались всі сімейні дати і музичні події. Кожна така зустріч ставала сімейним музичним святом: присутні співали народні пісні, яких знали дуже багато, грали на різних музичних інструментах, багато жартували, сміялись. Так жили Бахи.

В 1685 році в невеличкому місті Ейзенасі народився Йоганн Себастьян Бах – той Бах, якому було суджено стати великим композитором світу. Як і всі Бахи, Йоганн Себастьян був скромним, працелюбним, гордим. Як всі дуже любив музику і їй віддав до кінця свої сили. Життя його пройшло в праці,

незгодах і в бідності.

В той час музиканти в Німеччині були людьми підневільними і могли служити або у багатих, знатних вельмож, або при церквах. В 10 років Йоганн Себастьян залишився сиротою і був змушений сам турбуватись про заробіток. Старший його брат Христоф, який взяв його після смерті батьків, був учителем музики в церковній школі. Тільки він серйозно вчив Себастьяна музиці. Христоф не оцінив в молодшому браті незвичайного музичного таланту. Він заборонив Себастьяну брати в руки збірник творів відомих композиторів, рахуючи, що хлопчику вони не потрібні. Тоді Себастьян став ночами таємно переписувати в свій зошит ноти. Переписував майже пів року. Хлопчик пошкодив собі зір, але був щасливий, що робота доходила до кінця. Але тут сталось непередбачене: Христоф випадково застав Себастьяна з нічною роботою. Ніякі просьби хлопця не пом'якшили жорстокого вихователя: він відібрав зошит і Бах зміг його побачити тільки багато років по тому, уже після смерті брата.

В 15 років, навчаючись в ліцеї, Себастьян уже пішов на роботу. У нього був гарний голос і він блискуче грав на скрипці, органі та клавесині. Його охоче прийняли старшим хористом в монастирській школі в м. Люденбург.

Тепер Себастьян був звільнений від настанов брата. В монастирі була велика бібліотека, де він знайшов багато цікавих рукописів і збірників творів найбільш видатних композиторів того часу. Збулася мрія - юнак став більше вивчати музику. Тут ніхто не керував його освітою. Сама музика була вчителем і вихователем його таланту.

Після закінчення ліцею він мав право поступити в університет. Але як він міг думати про навчання, коли він не мав на що жити? Він старався знайти вигідну роботу. Спочатку його охоче приймали: за ним ішла слава великого органіста та скрипаля. Але Бах не вмів годити церковному начальству, у нього не було багатих покровителів, і тому він часто не знаходив спільної мови з церковними діячами. На той час його твори були настільки якими, живими, що часто були схожими на народні пісні, а не на церковну музику.

Бах переходить з одного місця на інше, переїздить з одного міста в інше, був і на світській службі. Але не міг добитись того, чого хотів. Твори його не були холодними і строгими. Вони передавали різноманітні людські почуття.

Бах творив майже у всіх відомих в той час музичних жанрах. Він писав для органу, оркестру, хору, клавіру. Відомо більше 500 його творів. При житті були запечатані лише одиниці його творів. Багато із них до цих пір не знайдені.

Помер Бах в бідності. Сучасники так і не дізнались, що твори Баха були величезним відкриттям в музиці. Тільки після смерті Баха стали появлятися деякі твори цього композитора. Це учні і шанувальники його таланту

потурбувались про те, щоб люди не забули його твори.

І ось настав день, коли музика Баха дістала нове життя. Це було в 1829 році в Берліні. Великий німецький музикант Фелікс Мендельсон Бартольд підготував і виконав з Берлінською співочою академією один з найскладніших творів Баха «Страсті по Матвію». З того часу музика Баха стала звучати по всьому світу.

5. Розповідь про музичні інструменти доби бароко.

Основним музичним інструментом доби бароко був орган. Значного поширення набув клавесин, лютня, барокова гітара, колісна ліра, віола, барокова скрипка, віолончель, контрабас, а також дерев'яні духові інструменти флейта, кларнет, гобой, фагот.

6. Практичне завдання.

Розгляньте репродукції картин, написаних у 17 ст. (с.152). Які музичні інструменти на них зображені? До якого типу інструментів вони відносяться.

7. Театральне мистецтво бароко.

У театрі бароко процвітали оперні вистави, які ввібрали в себе тісну інтеграцію різних видів мистецтва у єдину ціле. У XVIII ст. сформувалися такі жанри: опера-серія (серйозна опера) та опера-буффа (комічна опера).

Театральні вистави перш за все спрямовувалися на глядача і ставили за мету викликати емоції у тих, хто переглядає дію на сцені, використовуючи символіку, пишні костюми та ефектні декорації. Мова стала простішою, зрозумілою глядачеві, а теми — близькими для широкого загалу. Костюми барокового театру ускладнилися. Якщо раніше в театрі грати тільки чоловіки, то в театрі бароко допускали жінок, які носили пишні спідниці, яскраве пір'я та костюми з блискітками.

У багатьох країнах було побудовано оперні театри. Перший оперний театр бароко було побудовано у Венеції в 1637 році. Але іноді вистави влаштовувалися прямо на територіях розкішних барокових парків та садів. Наприклад, сади Версаль у Франції були не тільки місцем розваг придворних, але й місцем для театральних постановок.

Великим шедевром того часу стала комедійна п'єса Мольєра «Тартюф», яка була написана у 1664 році і поставлена майже всіма театрами світу.

8. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Назвіть характерні особливості музичного мистецтва бароко.
- Які жанри отримали розвиток у цю добу та як вони проявлялися у творчості відомих композиторів бароко?

- Музика якого композитора, яку ви слухати на уроці, справила на вас найбільше враження?
- Що було характерним для театру бароко?

Урок – 20

*Зирянов Олександр Володимирович,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Стиль рококо.

(Характерні риси мистецтва рококо. Види мистецтва рококо. Характерні риси архітектури рококо. Китайський чайний будинок у парку Сан-Сусі, Потсдан. Ф.Буше. Портрет мадам де Помпадур. Ф. Хейман. Мінлива молодість танцює під музику каліки. Королівська резиденція Сан-Сусі, Потсдан. Ж. П. Пігаль. Амур, який зав'язує сандалю. Е. Фальконе. Амур. Клодіон. Амур і Психея. А. Рінальді. Золотий кабінет Китайського палацу в передмісті Петербурга. Бюро в палаці Петра III в Оранієнбаумі. А. Грассі. Родина ерцгерцога Леопольда. Ш.А. ван Лоо. Портрет Марії Лещинської (королеви Франції).

Мета: ознайомити учнів з поняттями рококо, порцеляна, надати знання про характерні риси видів мистецтва рококо, що набули найбільшого розвитку. Ознайомити із характерними рисами архітектури та скульптури рококо. Ознайомити із творчістю скульпторів цієї доби. Розглянути особливості декоративного мистецтва та моди рококо.

Розвивати вміння учнів здійснювати аналіз творів архітектури, розпізнавати відмінності між творами, що належать до одного виду мистецтва, але до різних стилів.

Виховувати інтерес до мистецтва рококо, творчості видатних митців цієї доби.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Обладнання: проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка, презентація до уроку.

Хід уроку.

- 1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.**
- 2. Актуалізація опорних знань. Фронтальне опитування про музичне мистецтво бароко.**
- 3. Новий матеріал для засвоєння. Розповідь про особливості стилю рококо.**

Після смерті "короля-сонця" у 1715 р. на зміну строгому придворному етикету прийшли легковажність, жага насолоди, розкошів, але не таких незграбних, як у попередню добу. У бурхливих веселощах багато бравади, передчуття прийдешніх змін.

Двір — уже не єдиний колекціонер, виникають приватні колекції, салони. На довгі десятиліття Франція стає на чолі духовного життя Європи. Вже у першій половині XVIII ст., коли процес витіснення релігійної культури світською був дуже бурхливим, провідним напрямом у Франції став стиль рококо (від "раковина", "рокайль").

Деякі дослідники не вважають рококо самостійним стилем, а лиш відгалуженням пізнього бароко, яке втратило монументальність великого стилю. Однак рококо у "галантний вік" Франції має свої особливості. Як породження виключно світської культури, ще вужче — двору, аристократії — це мистецтво, більш камерне у порівнянні з бароковим, інтимне, тісніше зв'язане з побутом, більш щире. Світ мініатюрних форм не випадково дістав свій головний вираз у прикладному мистецтві — у меблях, посуді, бронзі, фарфорі, а в архітектурі — переважно в інтер'єрі, де прагнуть тепер не пишності і величності, а приємного і зручного.

Класицистичні в екстер'єрі палаци знаті й багатій буржуазії, готелі в інтер'єрі пишно прикрашалися живописом, ліпленням, позолотою, дрібною скульптурою, декоративними тканинами, бронзою, фарфором, дзеркалами, часто встановлюваними одне проти одного, щоб у них множилося, ставало фантастичним віддзеркалення. Численні панно (барви картин прозорі, світлі — сіро-блакитні, бузкові, рожеві, зеленкуваті), ліпний орнамент, шовк шпалер, золото прикрас, кришталеві люстри, зручні, хоч і вигадливі, меблі з інкрустацією — все це мистецтво рококо будується на асиметрії, яка створює грайливе, насмішкувате, звабливе відчуття. Сюжети тільки любовні, еротичні — німфи, вакханки, Діани, Венери, які виконують свої численні "тріумфи" і "туалети". Навіть в академічних картинах теми кохання — алегорії, теми історичні, міфологічні, жанрові. Зі Священного Писання вибираються переважно епізоди, зв'язані з коханням: Сусанна і старці, Сара приводить до Авраама Агар тощо.

Але у всьому цьому святково-бездумному мистецтві криється і новий крок у напрямку поглиблення інтересу до інтимного світу людини, до "звивів" людської душі, до сентименталізму. Дотепність, насмішка, легка іронія розкривали нові пласти взаємин людини і світу, які раніше не були предметом дослідження мистецтва. Рококо як стиль дав новий розвиток виражальним засобам. Дрібні, ажурні форми у декорі, ламані ритми вишуканого менуету, хитромудрі і витончені колізії у комедіях Бомарше, популярний жанр роману в листах, "галантні свята" і "пастуші сцени" у живопису, пасторалі у музиці — все це створює образ цілком певної епохи.

Першим великим майстром рококо був художник Жан-Антуан Ватто (1684—1721 рр.), який починав з наслідування фламандців ("Савояр" — хлопчик з Савойських гір, що іде на заробітки). Однак надалі його головним сюжетом стали галантні свята — аристократична компанія в парку музичить, танцює, прогулюється. Ніякої дії, ніякої фабули — світ безтурботного життя, переданий з витонченою грацією трохи іронічним спостерігачем ("Вередниця"), іноді меланхолійно ("Свято кохання", "Товариство в парку", "Скрутне становище"). Усі відтінки кохання передаються у кольорі відтінками тонів або їх

змішуванням (колерит — одна з найсильніших якостей хисту художника — побудований на тонких нюансах сірих, коричневих, блідо-бузкових, жовто-рожевих тонів).

Театральність, характерна для всього мистецтва XVIII ст., у Ватто виявилась особливо чітко. Один з найбільших творів, завершених незадовго перед смертю, — "Паломництво на острів Цитеру", де кавалери і дами вирушають на острів кохання, робить глядача немовби співучасником зародження почуття, його наростання. І передано це кольором — мерехтливим світлом, що розбивається на відблиски. Ірреальність, фантастичність зображення — мета художника. Але це не кохання, а гра у кохання, театр. Уся картина — наче театральний кін. Театром і було все життя суспільства, яке малював Ватто. Він добре знав життя справжнього театру, малював акторів італійської і французької комедії ("Жіль").

Найреалістичніший твір Ватто — "Крамниця Жерсена". У правій частині картини розмовляють кавалери і дами, які зайшли в антикварну крамницю, у лівій — складають в ящики картини, серед яких і портрет Людовіка XIV — "короля-сонця". "Чи немає тут думки про скороминущість життя, слави, влади і вічність тільки мистецтва?" — запитують мистецтвознавці.

Істинним представником французького рококо вважають Франсуа Буше (1703—1770 рр.) — "першого художника короля", як його величали, директора академії. Гедонізм, властивий рококо, Буше довів до повного нехтування раціональним, розумним. Він умів робити все: панно, картини, театральні декорації, книжкові ілюстрації, малюнки віял, камінних годинників, карет, ескізи костюмів тощо. Теми — релігійні, міфологічні, пейзажні краєвиди — все це пасторальне, ідилічне і при цьому виражає відверто чуттєву насолоду життям ("Тріумф Венери", "Туалет Венери", "Венера з Амуром", "Венера з Вулканом", "Купання Діани" тощо). І хоча його героїня — біло-рожева богиня Флора у пастушому вбранні, — це аристократка, парижанка.

У другій половині життя Буше став об'єктом жорстоких нападок теоретика естетичних ідей Просвітництва Дідро, який вбачав у ньому уособлення всіх бід, з якими боролися просвітителі.

Мистецтво Ватто і Буше у другій половині століття, коли ідеалам рококо, як і самому замовнику цього мистецтва, вже по суті було винесено вирок (бо цей час підготував панування буржуазних цінностей), продовжив блискучий майстер, живописець-імпровізатор, художник рідкісного таланту, фантазії, темпераменту Жан-Оноре Фрагонар (1732—1806 рр.). Світло і повітря, ніжні, вишукані сполучення блакитних, рожевих, палевих тонів наповнювали його картини, він працював у багатьох жанрах, зображаючи в основному галантно-любовні сцени ("Поцілунок крадькома", "Щасливі можливості гойдалок").

Портрети багатьох художників цього часу — в основному жіночі — прославляють своїх знатних героїнь (Луї Токке, який приїздив у Росію і намалював портрети Єлизавети Петрівни та багатьох знатних дам; Жан-Марк Натьє, який малював парижанок) в образах богинь, муз, німф, весталок, які втратили класичну величність, кокетливих, грайливих, пікантних.

Подібні смаки, однак, під впливом Просвітництва і прийдешньої нової епохи поступово змінювалися.

В архітектурі почалася стилізація грецького мистецтва, хоч і дещо романтизована. Модним став англійський ландшафтний парк — цілковита протилежність французькому регулярному. Він мав бути таким, щоб здавалося, ніби його не чіпала рука людини. Містки і хижі виникали в ньому ніби ненароком, руїни наводили на роздуми. В орнаментиці теж переважали грецькі мотиви — меандр, пальмети, гротески. Якщо в Малому Тріаноні у Версальському парку бачимо класичні риси, доповнені, проте, ліризмом та інтимністю, то вже через рік у розпочатій в Парижі церкві св. Женеєви (з 1791 р. — Пантеон, місце поховання славетних людей Франції) посилюється героїчне начало.

В Італії розквіт спостерігається тільки у Венеції. Вона вже перестала бути повновладною господинею Середземного моря, втратила багатства, східні володіння. Але вона уникла розорення від руки чужоземних найманців і зберегла республіканський лад. Це створило умови для процвітання культури.

Венеція XVIII ст. — центр музичного (оперні театри, музичні академії і консерваторії) та театрального (Гольдоні, Гоцці) життя Європи, книгодруку, склоробства ("венеціанське скло"). Вона славилася своїми святами, регатами, а головне — маскарадами, які тривали майже цілий рік (за винятком посту). Ця театралізація життя наклала відбиток на мистецтво Венеції. Попит на декоративне розмалювання палаців венеціанської знаті і картини — вівтарні образи для церков — викликав надзвичайний розвиток монументально-декоративного живопису, який продовжив традиції бароко (темпераментне мистецтво Себастьяна Річчі, жанрові мотиви Джованні Батисти П'яцетти).

Венеція цього століття дала світові чудових майстрів веди — міського архітектурного пейзажу (Антоніо Каналетто, Франческо Гварді — "Венеціанський двірник", наприклад) — жанрового живопису, який відтворював концерти, уроки танців, маскаради (П'єтро Лонгі).

Венеція залишалася з часів Відродження найпривабливішим містом Італії і центром театального життя. Це було місто розваг. Венеціанський карнавал, який здавалось тривав цілих півроку. У місті постійно працювало кілька театрів. Сюди приїздили побачити Італію "старих добрих часів".

Комедія масок перетворилася вже на музейне видовище — актори її, як ми знаємо, були імпровізаторами, й їхня майстерність не передбачала заучування літературного тексту. Крім того, кожен з них ціле життя грав одну маску, йому важко було створювати різні образи.

Реформатором італійського театру став Карло Гольдоні (1707—1793 рр.). Він написав багато п'єс (якось у сезон 1750—1751 рр., виручаючи театр, що потрапив у матеріальну скруту, він створив шістнадцять комедій!), виховав і перевиховав ціле покоління акторів. Завдання театру Гольдоні вбачав у зображенні і висміюванні негативних звичаїв, вважаючи, що комедія повинна бути школою моралі. У п'єсах він зображав конфлікти між героями і розв'язував їх, створював різні ситуації, які призводять до непорозумінь. Але при цьому — як дослідник людської природи — вивчав людські характери і складні людські

стосунки. Гольдоні іноді називав свої твори "комедіями середовища". Його герої з'являються, зникають, сваряться, плетуть інтриги. Відчуття вічності життя, невпинного його плину не зникає ні на мить. Вже у ранній п'єсі "Слуга двом панам" Гольдоні, створивши образ Труфальдіно, зробив упевнений крок вперед до ускладнення образів комедії дель арте. Драматург поєднав в одному своєму героєві і спритника, і благодушного недбальця, тобто характер Труфальдіно увесь зітканий із суперечностей. Цим було покладено початок низці внутрішньо контрастних, багатих на несподіванки і разом з тим послідовних характерів (Мірандоліна у "Хазяйці заїзду", марнотратник-ковбасник у "Самодурах" та ін.). Сам тип комедії звичай, створений Карло Гольдоні, був по-своєму унікальним в середині XVIII ст.

Але його славу дуже-таки похитнули ф'яби (театральні казки) Карло Гоцці (1720—1806 рр.): "Любов до трьох апельсинів", "Турандот", "Король-олень", "Жінка-змія" та ін. Гоцці вважали ретроградом. Він був теоретичним і художнім противником просвітительського культу розуму, виступав за старий, феодальний лад, за те, щоб кожний соціальний прошарок знав своє місце, і народні комедії Гольдоні здавалися йому неприпустимими вже тому, що автор виводив на сцену низи суспільства як рівноправних героїв вистави. Гоцці не йшов за новими людьми ні в чому — ні в думках, ні в укладі життя, ні навіть в одязі. Венецію він любив за те, що вона "населена духами минулого". Це не було метафорою, він щиро вірив в існування духів і на схилі літ усі свої численні побутові злигодні пояснював тим, що духи мстять йому за те, що він розкрив людям їхні таємниці.

Гоцці хотів повернути на сцену імпровізовану комедію, та хоча традиції комедії дель арте виявилися плідними і живучими аж до наших днів, сам Гоцці створив по суті новий жанр, хоч і пов'язаний з комедією масок. На нього дуже вплинула традиція французького ярмаркового театру. Часом він переходив до притчі, часом повністю віддавався життєвій логіці образів. Іноді Гоцці апелював до чаклунства, іноді цілком реалістично мотивував явища. Гоцці любив гротесковий жарт, але водночас підносив глядачеві алегорію величної моралі, давав взірці героїчного надкохання і т. п.

Консерватор і мораліст, Гоцці щиро любив мистецтво і мав величезний талант, а тому він цікавий і нашому часові.

Як бачимо, духовна культура цього періоду складна і нерівномірна. Властивості художнього сприйняття життя — інтимність, ліризм, але й гостра спостережливість, проникнення в людські пристрасті і характери — принесли нові відкриття, помітно розвинули світову художню культуру. Однак слід визнати, що це було досягнуто ціною втрати універсальної повноти у зображенні духовного життя, цілісності у втіленні естетичних поглядів суспільства, властивих мистецтву попередніх років.

4. Ф. Хейман. Мінлива молодість танцює під музику каліки.

Френсіс Хейман народився в Ексетері, графство Девон. Батько — Джон Хейман, мати — Джейн Браун. Дата і місяць народження невідомі.

Творчу кар'єру починав як [актор](#) на дрібних ролях і художник сценограф. Працював в театрах Гудменз Філд і як художник -сценограф в Друрі-Лейн.

Його здібності художника-декоратра були використані для створення стінописів в [павільйонах](#) Воксхолл саду. [1746](#) року він виконав декілька релігійно-повчальних композицій для лондонського Виховного будинку. Декілька картин виконав разом із своїм приятелем художником пейзажистом [Джорджем Ламбертом](#) (1700–1765).

Френсіс Хейман як художник сформувався під помітним впливом французького [рококо](#) і художників тої генерації, що працювали після смерті [Антуана Ватто](#). Звідси невеликі розміром картини, переливчасті кольори, деяка ляльковість його образів як в замовних портретах так і в жанрових композиціях. В портретному жанрі він ненабагато відрізнявся від решти британських художників, що працювали вже за виробленими портретними схемами. В портреті капітана флоту Едварда Вернона останній поданий на узбережжі і на тлі з [вітрильником](#). Родинні портрети англійських дворян подані на тривіальному тлі [пейзажних парків](#) з обов'язковими тоді вазами чи грайливими [садово-парковими скульптурами](#) рококо.

Необхідність заробляти на життя примушувала художника братися за різні жанри — від батального до портретного. Він також створив декілька картин з портретами акторів в ролях. Все це — замість спеціалізації в одному-двох жанрах, що породило уяву про розкиданість в творчості майста, дещо [хаотичного](#) і в приватному житті.

Френсіс Хейман разом із Джошуа Рейнольдсом започаткував створення Співки британських художників, попередниці майбутньої Королівської академії мистецтв. По створенню Королівської академії мистецтв був її першим [бібліотекарем](#) у 1771–1776 рр. — до власної смерті.

Був двічі одруженим. Вдруге пошлюбився [1752](#) року із пані Сусанною Флітвуд, колишньою дружиною свого приятеля.

Помер в Лондоні.

Ф. Буше. Портрет мадам де Помпадур

Франсуа Буше ніколи не був майстром портретного живопису. Із майже тисячі написаних ним картин портретів набереться чи не півтора десятка. При цьому половина із них будуть портретами однієї людини – одиночної і блискучої маркізи де Помпадур. Ім'я пані де Помпадур стало відомим ще при її житті. Її любовний зв'язок з Людовиком 15 продовжувався не більше п'яти років, але вплив простягався надто довше і тривав довше. Помпадур зуміла зберегти з королем близькі дружні стосунки і в багатьох сферах, але по-суті, взяла на себе управління державою. Вона визначала політику і диктувала смаки, наближала і відштовхувала, милувала і казнила. Вітала багатьох талановитих письменників та художників (і Буше як раз входив в це число). Але була деспотичною і мстивою: не один десяток літераторів опинився в тюрмі після того, як

осмілювався написати слово проти пані де Помпадур. «Після нас хоч потоп!» - власне їй належить цей крилатий вислів.

Образ Помпадур двоїться. Ті, кому вона перейшла дорогу, вважали її користолюбивою, мстивою і цинічною. Ті ж, кому вона була покровителькою, навпаки, величали її за тонкий розум. Буше, безумовно, належить до числа других. Маркіза приваблювала його до себе біля 1748 року. Буше займався оформленням її покоїв, через неї отримував замовлення, з її подачі через кілька років очолив Королівську мануфактуру гобеленів. Пані де Помпадур любила стиль рококо, а Буше вважала геніальним художником. Не дивно, що власне йому вони довіряла писати портрети.

«Портрет мадам де Помпадур» із мюнхенської Старої Пінакотеки – один з найбільш відомих. З книгою в руках вона напівлежить на кушетці в своєму будуарі, і можна не сумніватись, що і деталі її туалету, від сорту кружев до діамантів на зап'ясті, і деталі інтер'єру – це найбільш вишукане і найбільш модне, що тільки могло існувати в той історичний період. А такі туфельки на каблучці без задника, як на картині, ввела в моду власне пані де Помпадур. Доречі, вона ж, зіткнувшись в Версалі з удушливою ароматичною композицією із поту, мочі і пилу, ввела в звичай часто митись – до цього дами заглушували запах тіла ароматом духів. І Буше добре вдається передати вихідне від маркізи відчуття свіжості та чистоти (в буквальному, а не переносному значенні). Про мадам говорили, що «вона благоухає розами». Не в стані передати благоухання, Буше прикрасив розами її плаття і кинув кілька роз на паркет біля ніг Помпадур.

Буше ніяк не назвеш глибоким психологом: його портрети не несуть ніяких особливих прозрінь, не демонструють слідів напруженого внутрішнього життя. Він не схильний викривати своїх персонажів, але, на щастя, і не особливо їм лестить. А якщо і лестить, то не грубо: пані де Помпадур Буше зображає впевненою і спокійною, без тіні душевного загравання із глядачем. Книга в її руці (сторінки явно поношені від уважного читання) і книжна шафа за спиною лише контрастують її блискучу освіченість, яку не стали би заперечувати її недоброзичливці. Якщо в чомусь Буше і можна дорікнути за цей портрет, то це зробила в особистих листах сама маркіза: «він малює мене гарною, але не дуже-то подібною». Що ж, холодний і тверезий розум – це власне те, що дозволило мадам де Помпадур залишитись в історії.

Характерні риси мистецтва рококо.

- Вишуканість, елегантність, демонстративна розкіш
- Перевага асиметрії, декоративності, театралізації
- Занурення у світ мрій і фантазій

5. Архітектура.

Архітектура рококо прагне бути легкою, привітною, грайливою будь-що-будь; вона не піклується про доцільність форм частин спорудження, а розпоряджається ними як завгодно, по велінню капризу, уникає строгої

симетричності. Для рококо типові невеликі кімнати з закругленими кутами або ж овальні в плані. У створеннях цієї архітектури прямі лінії і плоскі поверхні майже зникають або, принаймні, замасковуються фігурною обробкою. Стіни членуються тонкими тягами на окремі панно, розташовані в два ряди.

Нижній ряд відігравав роль панелі. Колони то подовжуються, то коротшають і скручуються гвинтоподібно, їхні капітелі спотворюються кокетливими змінами і збільшеннями. Замість колон, капітелей з'являються тонкі рельєфні обрамлення - фільонки, стрічкові переплетення, орнаментальні прикраси, гротески. Високі пілястри і величезні каріатиди підпирають незначні виступи із сильно видатним уперед карнизом. Дахи оперізуються по краї балюстрадами з флаконовидними балясинами і з поміщеними на деякій відстані одна від одної постаментами з вазами або статуями.

Архітектори рококо намагалися згладити кут між стіною і стелею за допомогою падури - плавного напівкруглого переходу, що декорувався тонким орнаментальним рельєфом. Так само як і в часи бароко, велика увага приділялася стельовим плафонам, однак у цей період стелі знову стали плоскими. Відмітна риса рококо - дрібний стилізований тонкий рельєфний орнамент у виді переплетень, гротесків, завитків, опуклих щитів, неправильно оточених такими ж завитками, з масок, квіткових гірлянд і фестонів, і рокайля - орнаменту у виді черепашок. Рокайль стає основним мотивом декору. Орнаментація використовується повсюдно - в обрамленні вікон, дверей, стінних просторів усередині будинку, у плафонах.

Стиль рококо прагнув зовсім зруйнувати конструкцію будинку. Для цих цілей використовувалися масштабні розписи і величезні дзеркала. Щоб візуально розширити простір невеликих кімнат, дзеркальні поверхні розташовувалися одна напроти іншої, а для збільшення кількості денного світла - напроти вікна. Щоб зняти відчуття масивності стін і перекриттів і додати легкості і легкості інтер'єрам, вікна розташовувалися майже в одній площині зі стіною. Незважаючи на таку відсутність раціональності в користуванні архітектонічними елементами і на примхливість, стиль рококо залишив багато пам'ятників, що донині залучають своєю оригінальністю, розкішшю і веселою красою. Це Версальський палац у Франції, Дрезденський Цвінгер у Німеччині, Зимовий палац і інші будинки Растреллі в Росії. Рококо переносить нас в епоху рум'яний, білив, мушок і пудрених перук, не дарма ж у німців цей стиль називався *Zopfstil*. На той час Париж був уже перенаселений і дуже щільно забудований, тому архітекторам було дано не занадто багато можливостей для створення архітектурно-будівельних шедеврів. Головною турботою й увагою був оточений інтер'єр приміщень, а так само предмети інтер'єра й аксесуари. Саме в епоху рококо уперше виникає представлення про інтер'єр, як цілісному ансамблі: стильовій єдності будинку, декору стін, стель, меблів.

Королівська резиденція Сан-Сусі

Сансусі (нім. *Sanssouci*, від фр. *sans-souci*) — палац в Потсдамі, біля Берліну, колишня літня резиденція прусського короля Фрідріха II. Палац часто

називають німецьким суперником Версаль. Хоча Сансусі збудований у скромнішому стилі Рококо та набагато менший, ніж його французький суперник, він широко відомий численними храмами і капризами у парку. Палац був спроектований Георгом фон Кнобельсдорфом між 1745 і 1747 роками з метою створення приватної резиденції, де король міг би відпочити від церемоній берлінського двору. Це підкреслюється й назвою палацу, що походить від французького словосполучення *sans souci* — «без турбот» — що показує, що палац є місцем відпочинку, а не центром влади. Фактично палац є великою одноповерховою віллою, він скоріш нагадує Палац Марлі, ніж Версаль. У палаці всього десять головних залів, він збудований на схилі пагорба з терасами в центрі парку. Особистий смак Фрідріха проявляється у дизайні та декораціях палацу, цей стиль отримав назву «Рококо Фрідріха». Сам Фрідріх дуже любив палац та називав його місцем «що помре з ним». Проте, через незгоду з місцем розташування палацу в парку, Кнобельсдорф був звільнений з посади керівника проекту, і будівництво було проведено під керівництвом голландського архітектора Йоганна Боуманна.

Китайський чайний будинок у парку Сан-Сусі

Китайський чайний будинок знаходиться у парку Сан-Сусі (Park Sanssouci) у м. Потсдам в Німеччині і являє собою мальовничу альтанку в оточенні дивовижних рослин. У 1755-1764 роках архітектору Йогану Готтфриду Бьорінгу (Johann Gottfried Buring) було доручено створити китайський чайний будинок за ескізами Фрідріха Великого. Ідейна основа Китайського будинку - створення чайхани, яка поєднувала б частини конструкцій Східної Азії і декоративних елементів стилю рококо. Будівництво китайського чайного будинку тривало дев'ять років. Така тривалість пов'язана з Семирічною війною і її впливом на економічну і фінансову стабільність Пруссії. Китайський чайний будиночок у парку Сан-Сусі був визнаний одним з найкрасивіших споруд XVIII століття. До круглого залу в центрі споруди примикають три кабінети у формі листа конюшини і розташовані між ними відкриті веранди з колонами у вигляді стовбурів пальми. Біля стін кабінетів і на відкритих верандах розміщені позолочені скульптурні групи завбільшки з людський зріст. Дах виготовлений у вигляді намету. Над куполом фігура сидячого під парасолькою мандарина. Авторами позолочених скульптурних груп і окремих фігур є скульптори Петер Бенкертом та Йоганн Готтліб Хеймюллер. Всередині будиночка виставлена цінна королівська колекція китайської і японської порцеляни. Ця будова є наочним прикладом захоплення китайської модою і чайною культурою, яка поширювалася по всій Європі і досягла своєї вершини у XVIII сторіччі.

Китайський чайний будиночок був побудований з волі прусського короля Фрідріха Великого, у якості прикраси його літньої резиденції, за проектом архітектора Йоганна Готтфрида Бьорінга.

Будівництво будинку почалося в 1755 році, але в результаті розпочатої Семирічної війни (1756 - 1763 рр.), тривало до 1764 року. Павільйон був побудований за ескізами самого короля, і є вражаючим прикладом впливу китайської культури на західноєвропейську архітектуру. В архітектурі будівлі Китайського чайного будиночка присутні як стильові елементи рококо, так і східноазійської будівельні форми. За своїми обрисами Китайський чайний будиночок нагадує лист конюшини. У центрі споруди розташований зал, до якого примикають три кабінети, пов'язані між собою верандами. Куполоподібний дах, на якій встановлена фігура сидячого під парасолькою китайського мандарина, має форму шатра. Навколо будівлі, окремо або групами, розставлені позолочені скульптури в натуральну величину - казково одягнені китайські музиканти і любителі чаю, які органічно гармонують з позолоченими колонами у вигляді тропічних пальм. Всю цю красу створили німецькі скульптори Петер Бенкерт (Peter Benckert) і Йоганн Готліб Хеймюллер (Johann Gottlieb Heymüller). У середині Китайського чайного будиночка представлена колекція чудового китайського і японського фарфору. Чарівний Китайський чайний будиночок є одним з найкрасивіших будівель в китайському стилі, побудованих в XVIII столітті.

Основні риси архітектури рококо.

- **Криволінійні обриси й асиметричні форми**
- **Центр будівлі – невеликий ошатний салон**
- **Низькі стелі і великі вікна**
- **Ажурні форми, складні орнаменти**
- **Перевага пастельних кольорів**

6. Особливості скульптури рококо.

Скульптурі рококо притаманні камерність, декоративність, естетизм, легкість і динамічність форм, інтимне трактування образу.

Найвідоміші скульптори: Е. Фальконе, Ж. Лемуан, Ж. Пігаль, Клодіон, Ж. Гудон.

Матеріали: мармур, теракота, бронза

Види скульптури: рельєфи, невеликі статуї для садів, парків та приміщень, фонтанні скульптури.

Ж. П. Пігаль. Меркурій, який зав'язує сандалію

Жан –Батіст Пігаль – різносторонній французький скульптор. Його ім'ям названі площа та квартал в Парижі.

Початкову художню освіту отримав під керівництвом Лелоннена та Лемуана, потім жив деякий час в Італії.

«Меркурий, зав'язывающий сандалию» (1744, Лувр).

Після повернення Пігалья на батьківщину були ним виконані ізваяння Мадонни для церкви Інвалідів та дві статуї Людовика 15, із яких одна відправлена в Реймс, а інша розміщена в палаці Бельв'ю.

На протязі 1750-х років Пігаль користувався покровительством маркизи де Помпадур. Для неї він зробив кілька статуеток дітей – дуже гарних, наділених сентиментальністю. На протязі часу Пігаль проявив себе і майстром психологічного портрету. Його безперечно з точки погляду анатомії зображення нагого Вольтера, яке він виконав незадовго до смерті філософа, визвало скандал, будучи виставленим в Салоні.

В 1774 році Пігаль був вибраний в члени Парижської академії, де займав одну за одною посади професора, ректора та канцлера. Для палацу в Сан-Сусі він виконав статую «Меркурія та Венери», для Лувру – «Дівчину, яка виймає із ноги занозу». Після смерті Бушар закінчив розпочату Пігалем кінну статую Людовика 15, яка була встановлена на площі, яка нині носить ім'я Згоди.

Найбільш грандіозні твори Пігаля – нагадуючи театральні вистави гробниці герцога д'Аркура в соборі Парижської Богоматері та маршала Моріца Саксонського в церкві св. Томи в Страсбурзі. Ряд скульптурних робіт здійснив сумісно із своїм родичем скульптором Кристофом Габріелем Аллегреном.

Е. М. Фальконе. Амур погрожує пальчиком.

Етьєн Моріс Фальконе по особистому проханням маркизи де Помпадур створює невелику скульптуру бога любові Амура. Мармурова фігурка зображає крилатого милого хлопчика і отримала назву «Грозящий Амур».

Маленький бог любові зображений сидячим на хмарі. У його ніг лежить роза і колчан із стрілами. Лукаво усміхаючись, лівою рукою він дістає стрілу із колчану. Вказівний палець правої руки Амур підніс до губ.

Скульптор незвичайно переконливо передає природню грацію і ніжність тіла дитини. М'який нахил голови, лукава постішка, плутовський погляд, пальчик, прикладений до губ, – все це ніби підмічено в житті. Образ зачаровує трактуванням теми. Статуя «Грозящий Амур» являється, напевно, найбільш популярним твором Фальконе.

Гіпсова модель статуї була вперше представлена в Салоні 1755 року. В 1757 році скульптор повторив цю роботу в мармурі за заказом маркизи Помпадур для її готелі в Парижі. На п'єдесталі було розміщено вірш Вольтера: «Хто би ти не був, ось твій господар. Він є, він був і буде ним».

За цю статую Фальконе отримав звання академіка. Статуя неодноразово повторювалась в різних варіантах, як при житті скульптора, так і наступні роки. З тих пір «Грозящий Амур» став невід'ємною частиною інтер'єру в стилі рококо, своєрідною його емблемою. Фальконе зобразив цього всесильного бога в образі дитини. Так він не тільки втілює думку про вічну юність божества, але і надає образу загадковості і трохи лукавства. Його амур прижимає до губ пальчик, ніби призиваючи про щось мовчати. Створена таким чином таємниця приваблює тих, хто дивиться на статую. Вони намагаються вгадати, про що може мовчати бог, який має владу над чужими серцями. А може, цей жест призначений лише для того, щоб відволікти увагу від істинних намірів хлопчика. Адже його друга рука крадеться до колчану із стрілами. Скоріш всього, він намітив чергову ціль і готовий поразити серце стрілою, щоб розпалити вогонь любові. Але два жести пояснюють один одного: про любов

слід мовчати, щоб не визивати зависть не пізнавших її, і ніхто не знає, коли це почуття досягне людину і хто стане вибраним пораненого стрілою серця. Щоб пізнати істинний смисл скульптури її треба обійти кругом, роздивитись кожну деталь, і , співставивши води всі її аспекти, скласти цілий образ повелителя сердець . Сприйняття людини таож буде залежати від послідовності прочитання особливостей скульптури. Таким чином, Фальконе грає із своїм глядачем, приваблюючи його в світ мистецтва та прекрасного , де однозначної відповіді немає .Скульптура має багато натяків і недомовленостей, які можна трактувати по- різному. Можливо, скульптор натякав мадам де Помпадур і її зв'язок з королем або просто застережу вав, що в любові слова зайві. Але все ж натяки залишаються такими же легкими та вишуканими, як і сама скульптура. ..

Клодіон. Амур і Психея.

Клодіон – один із найбільш привабливих майстрів серед французьких скульпторів 18 ст. Проте про обставини його життя відомо дуже мало, біографія майста залишається до цих пір багато в чому не виясненою.

Він родився в Нансі і був десятою , останньою дитиною в сім'ї торговельника. Перші уроки він отримав у свого дяді Ламбер-Сижисбера Адана, після його смерті в 1759 році Клодіон недовго навчався в майстерні Пігаля, а потім поступив в Королівську школу для привілейованих учнів. В 1762 році він отримав перший приз по скульптурі і серед кращих учнів був направлений в Рим. Багато французьких скульпторів 18 ст.проходили ніби кілька стадій навчання. Сімейна майстерня, майстерня придворного королівського скульптора, королівська школа або академія. Але для більшості визначаючим їх дальшу долю в цій системі навчання являвся Рим. Клодіон здійснив багатоденну подорож по Італії і , перш ніж побачив Рим, відвідав Пізу, Флоренцію, Сієну, Перуджу. Рим виявився для нього щасливим містом, який визначив його долю та приніс йому славу.

Серед перших замовників та покупців його творів , були Ларошфуко та російська імператриця Катерина II. Під час перебування в Римі його роботи розкуповували швидше, ніж він встигав їх завершити. Він багато працював для імператриці Катерини II, і в Росію виїхав Моріс-Етьєн Фальконе. Створені Клодіоном за 10 років перебування в Римі роботи уже тоді розійшлись по італійських, російських, німецьких, французьких колекціях, так як твори майстра високо цінувались.

Його першими роботами в Римі були теракоти – статуетки із випаленої глини, які він робив самостійно і в великій кількості. Деякі з них були переробками класичних статуй. Він виконував в теракоті вази, прикрашаючи їх рельєфами на теми вакханалій. Герої Колодіона – фавни, чуть гротескні сатири, дещо грубоваті, але завжди складають пластичний контраст витонченим роздягненим німфам і вакханкам. В обличчях, завжди миловидних, з маленьким, чуть задертим носиком і м'яким підборіддям, завжди простодушно та наївно усміхненим, з чуть привідкритим ротом – юність та дитячість. Замикаючи круг, утворюючи хоровод, балансуючи на пальцях однієї ноги, легкі, рухомі фігури ніби готові зірватись в неістовому танці. Біля ніг зазвичай розміщені музичні інструменти: флейта, цитра, тамбурин. Свої статуетки Клодіон виконує із

м'якої, розоватого кольору глини, ніби ввібравши в себе тепло сонячних променів.

Колодйон повертається в Париж і в 1773 році виставляє свої роботи, які принесли йому славу і широке визнання. В період революції, переїхавши із Парижу в Нансі, Клодйон виконує моделі статуеток та барельєфів для фарфорової мануфактури в Нідервіллері, залишивши помітний слід в історії кераміки.

Велика частина задумів Клодйона залишилась нездійсненою. Академія обійшла його стороною, не удостоївши звання і не забезпечивши пенсією. Замовниками Клодйона були частіше друзі та багаті буржуї. Не офіційні замовлення склали його славу, а теракоти, бронза, мармур, бісквіти, які сіснують більше двох сторіть і користуються все більшою популярністю. Не випадково майстер залишився в історії мистецтва Франції 18 ст. скульптором, який втілював в своїй області художні принципи рококо. Його сучасники називали його «Фрагонаром в скульптурі».

7. Особливості декоративного мистецтва рококо.

Надзвичайно повно рококо відбилосся в творах декоративно-ужиткового мистецтва.

- Інтер'єри Перші зразки ансамблю в інтер'єрі дали доба відродження і бароко. Рококо успішно успадкувало цю традицію і дало свої зразки ансамблів в інтер'єрах. Особливо уславився архітектор і дизайнер інтер'єрів із Франції Жермен Бофран (1667—1754). Інтер'єри особняка Субіза увібрали всі характерні риси рококо — святковість, відмову від прямих ліній і ордеру, диктат хвилястих візерунків, перенасиченість дрібного декору, що охоплює усю стіну і переходить на стелю. Овальна зала отелю Субіза в Парижі доповнена ще й дзеркалами, що візуально ламали межі зали і надавали насиченому декору безмежності.

Видатні зразки інтер'єру доби рококо дав і Антоніо Рінальді (1710? — 1794) в Китайському палаці Оранієнбаума (італієць, що майже все життя працював в Петербурзі, Російська імперія). Велика обдарованість майстра і знання видатних зразків бароко надали можливість Рінальді використовувати як коштовні, так і дешеві матеріали — порцеляну і штучний мармур, стінописи-фрески і олійний живопис, шпалерне розташування картин і екзотичні витвори мистецтва Китаю. Чого варті лише Склярусний кабінет Китайського палацу, де як фарби живопису використані скляні трубки, бісер і багатоколірна вишивка шовком. Унікальність цього рококового інтер'єру ріднить його з видатними зразками інтер'єрів бароко на кшталт Бурштинової кімнати палацу в Царському Селі.

- Мереживо. Здається, вдруге після початку 17 століття, мереживо пережило новий злет і увійшло у високу моду. Декоративні якості мережива повністю використані в сукнях аристократичних дам. Мережово прикрасило зачіски,

шию, рукава парадних і святкових костюмів. Мереживо сполучають з діамантовими оздобами, атласом, хутром тощо.

- Порцеляна Саме на добу рококо припадає віднайдення секрету китайської порцеляни. Експерименти 1708—1709 рр, що проводив Беттгер Йоганн Фрідріх в Дрездені, вперше в Європі дали повноцінні зразки порцеляни, що нічим не поступалися зразкам Китаю. В Мейсені відкривають першу в Європі порцелянову мануфактуру. Трохи пізніше виникають інші центри з вироблення порцеляни у Австрії, Франції, Російській імперії, Чехії тощо. До створення дрібної порцелянової пластики залучають найкращих скульпторів доби: у Франції це Етьєн Моріс Фальконе, в Мейсені — Йоганн Йоахім Кендлер, Йоганн Готліб Кірхнер тощо.
- Меблі доби рококо Свій характер отримали і меблі доби рококо. Вони втратили помпезність і масивність барокових зразків і стали більш легкі, тонкі, зручніші у побуті. Меблеві майстри створили і особливі зразки меблів — бюро, малих столиків і кресел, легких стільців, комодів, секретерів, шифоньєрів. Широко використовують розфарбування ніжними відтінками, квіткові розписи при стриманому використанні золочення або повної відмові від нього.

Свої назви отримали навіть характерні типи крісел — «Бержер» і «Маркіза». Видатними майстрами меблів рококо були Шарль Крессан, Давид Рентген, Франсуа Ебен, П'єтро Піфетті(Рим), Джузеппе Маджоліні (Мілан) тощо.

А.Рінальдї. Золотий кабінет Китайського палацу в Оранієнбаумі. (передмісті Петербурга)

Китайський палац — залишок палацово-паркового ансамблю доби рококо «Власна дача» російської імператриці Катерини II. Розташований в сучасному місті Ломоносов, (Оранієнбаум , Росія), в західному і найвіддаленішому передмісті Санкт-Петербургу.

Це був перехідний період від пізнього бароко і короткого російського рококо до класицизму. В Російській імперії перехідний період ускладнився палацовими переворотами і зміною п'ятох імператорів за термін 1740—1762 рр. Якщо імператриці у 1730-ті — 1740-ві роки були прихильницями бароко, то в пізні роки володарювання Єлизавети Петрівни набуває міці рококо. Після захвату престолу у **1762 р** . Катериною II розпочався період розриву з панівною стилістикою попередників заради класицизму, в який вкладався зміст оновлення, нової епохи правління в Росії, демонстративно пов'язаний з особою Катерини II.

Антоніо Рінальдї прибув в Петербург у **1756 р** . з України, де працював по замовам гетьмана Розумовського. Його запросили на працю в так званий малий двір, де головували Петро III та його дружина. Саме для них і були створені перші паркові будівлі Рінальдї в стилістиці рококо в Оранієнбаумі. Після захвату престолу у **1762 р** . Катериною II — Рінальдї зберіг посаду головного архітектора на відміну від Растреллі.(Вартоломей Растреллі спочатку отримав довгу відпустку, а потім відставку з посади придворного архітектора.)

Значне підвищення статусу Катерини спричинило справжній будівельний бум в столиці та її передмістях. З 1762 р. вона виділяє значні кошти на будівництво палацово-паркового ансамблю південніше від [Меншиковського палацу](#) в Оранієнбаумі. Проект, що отримав назву «Власна дача», створив Антоніо Рінальдї. Подовжену земельну ділянку за проектом Рінальдї розділяли на дві частини. Східна — розплановувалась як [пейзажний парк](#) з регулярними частинами і невеличким [палацом](#), а західна — як низка ставків і острівців з [павільйонами](#). Найбільш повно була розбудована тільки східна частина. Саме тут і побудували Китайський палац.

Первісна назва палацу — Голландський будиночок (саме так його називали за часів Катерини II). Назва «Китайський палац» виникла лише у 19 столітті через наявність в споруді декількох залів, створених в стилі [шинуазрі](#) (китайщина).

Палац побудували поблизу ставка поряд з перголою та двома [павільйонами](#) та наскрізною колонадою. Разом вони утворювали невеликий симетричний [ансамбль](#) зі ставком в центрі. Стежками ансамбль поєднувався з окремими і віддаленими будівлями Оранжереї, кавалерського корпусу і кухні (палац не мав власної кухні). [Фасади](#) палацу — досить стримані, прикрашені вікнами, неглибокими нішами та великими дверима. На північному фасаді — гранчата напівротонда та круглі вікна для кращого освітлення [інтер'єру](#).

Палац у 18 столітті був одноповерховий, другий поверх був надбудований лише у 19 столітті. Хоча довжина палацу дорівнює 79 метрів, а найбільш висока зала — 7 метрів, на сучасників він справляв враження лише паркового павільйону. Його і в документах тої доби називали «Будиночок маленький», "Будиночок, що в Верхньому саду ". З парковими павільйонами будівлю ріднило і ніжне, рожеве розфарбування з білими деталями, та масштаб споруди, споріднений зі зростом дорослої людини.

Найбільш парадними були Зала муз (на стінописах зображені музи) та Китайська галерея (сучасна назва — Великий Китайський кабінет).

Великий Китайський [кабінет](#), створений Рінальдї, це відображення фантастичної уяви про Китай, його природу, державний устрій, свята і традиції. Стелю кабінету прикрасив [плафон \(живопис\)](#) на тему «Китайське весілля» у фантазійному варіанті (італійські художники Серафіно та Джузеппе Бароцци). Стіни вкрили дерев'яними панелями з копіями побутових сцен китайського життя — твір російських та європейських майстрів. Серед оздоб кабінету — [порцеляна](#) Китаю, вироби з лаку та бронзи, дерев'яні ліхтарі з китицями, китайські [меблі](#), різьблена скульптура з екзотичних сортів азійських дерев тощо.

Бюро в палаці Петра III в Оранієнбаумі.

Будівництво Петровського подорожнього палацу було розпочато в 1776 році за наказом імператриці Катерини Другої, яка побажала мати комфортабельну резиденцію на шляху з Петербурга в Москву, де можна було відпочити перед

урочистим в'їздом в золотоглавій. Будівництво тривало чотири міста, і хоча влітку 1780-го року архітектор Матвій Казаков вже відрапортував про завершення робіт московському градоначальнику, вперше знаменита замовниця вшанувала своєю присутністю новий шляховий палац лише сім років по тому. Причому, за легендою, Катерина заявила, що під час перебування в цій резиденції вона відчуває себе під охороною народу і не потребує охоронців. Наступний царствений гість - Павло Перший &minus- провів там кілька днів перед своєю коронацією в 1797 році, поклавши тим самим початок вікової традиції, за якою російські монархи відпочивали в цій на той момент підмосковній резиденції, перш ніж вінчатися на царство в Московському кремлі. У 1812 році Петровський шляховий палац на чотири дні став ставкою Імператора Наполеона, а в 1896 році в день кривавої трагедії на Ходинському полі тут був організований урочистий обід на честь коронації Миколи Другого. У радянський період (з 1923 року) будівля була передана Академії ВФ ім. М. Є. Жуковського і використовувалося в якості головного адміністративного корпусу цього навчального закладу аж до 1997 року.

Посуд і дрібна пластика

У 18 ст. вишуканий порцеляновий посуд використовували не тільки для сервірування столу, але і для декору інтер'єру. Окрім традиційних наборів столового посуду, з високоякісного фарфору виготовляли вази, келихи, фужери, а також статуетки і сюжетні мініатюри. На порцелянових виробках зображували картини побуту, сцени полювання, сільські пейзажі.

Порцеляна (фарфор) – керамічна маса білого кольору, що використовується для виготовлення тонкого посуду, декоративних виробів дрібної пластики тощо, а також посуд або художні вироби з такої маси.

А. Грассі. Родина ерцгерцога Леопольда. (австрійська порцеляна, декоративна ваза – італійська порцеляна, кавник – майсенська порцеляна) **Мода рококо.**

Мода епохи рококо відрізнялась стремлінням до рафінованості, витонченості та надуманого викривлення «природних» ліній людського тіла. Моду рококо прийнято вважати жіночою, так як в цю епоху прийшло максимальне наближення чоловічої моди до типово-жіночих зразків. Ідеал чоловіка – витончений придворний франт. Ідеал жінки – хрупка струнка жеманниця. В моді – осина талія, вузькі бедра, хрупкі плечі, кругле обличчя. Цей силует залишився незмінним на протязі всієї епохи рококо. Жінки носять пишні юбки – панье, які створюють ефект «перевернутої рюмочки».

Жіноча зачіска перетерпіла значних змін. В моду увійшла гладка, маленька зачіска з рядами низ спадаючих локонів. Потім зачіска стала «рости», щоб в 1770-і роки перетворитись в знамениті «Фрегати» і «сади», які так любила Марія-Антуанетта. Чоловіки спочатку відпускали з боків буклі, а ззаду носили довгу косу. В моді були білі напудрені парики, з закрученими з боків буклями, косичкою та бантом ззаду.

Основним типом чоловічого одягу залишився жюстокор, з часів моди бароко, але пізніше його стали називати абі. Під нього одівали камзол. Носили

білосніжні сорочки, кружевні жабо і шийні хусточки. Жюстокор спочатку мав більш пряму форму, потім його поли стали ширшими, ніби стирчали в різні сторони. На рукавах були широкі обшлага. На кишенях – великі клапани.

Жіноче плаття теж спочатку було вузьким, потім стало розширюватись і розширилось до межі. В якості головного убору популярною залишилась трикутка.

Епоха рококо принесла моду на пастельні, приглушені (в порівнянні з епохою бароко) тони: ніжно-голубий, блідо-жовтий, розовий, сіро-голубий. Якщо в епоху бароко всі жінки виглядають значними та зрілими (ніби їм всім за тридцять), то рококо – це час юних німф та пастушок, який ніколи не буде більше двадцяти. Рум'яна та пудра допомагають всім дамам виглядати молодими, хоча їх обличчя і перетворюються в безжиттєві маски. Модні запахи, духи, - фіалковий корінь, неролі, пачули, розова вода.

8. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Що таке стиль рококо? Які його характерні риси?
- У чому полягає особливість архітектури цього періоду?
- Назвіть основні риси скульптури рококо
- Що таке порцеляна?
- Охарактеризуйте модні тенденції стилю рококо в одязі.

*Дєєва Юлія Геннадіївна,
методист Черкаського ММК
Черкаської міської ради*

Тема уроку . Живописне, музичне та театральне мистецтво рококо.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей: розширити загально-

естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями.

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями мистецтва;
- б) міжпредметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями;
- збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів;
- продовжити знайомити учнів з особливостями стилю рококо.
- поглибити знання учнів про жанри живопису стилю рококо, особливості музичного та театального мистецтва епохи рококо;
- формувати вміння давати чіткі відповіді на запитання, аргументувати свою думку;

розвивати інтерес до світової культурної спадщини, вчити визначати належність мистецьких творів до відповідної епохи;

- виховувати культуру міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Тип уроку : вивчення нового матеріалу.

Обладнання: проектор, екран, ПК, відео фрагменти, презентація, підручник

«Мистецтво» 8 клас (автор Кондратова Л.), альбом для малювання, олівці, музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під під звучання музики. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне опитування.

- Що таке стиль рококо? Які його характерні риси ви запам'ятали ?
- У чому особливість архітектури цього періоду?
- Назвіть основні риси рококо.
- Що вам відомо про інтер'єр рококо ?

III. Мотивація навчання.

Сьогодні ми з вами дізнаємось про живописне, музичне та театральне мистецтво, стилю рококо.

IV. Вивчення нової теми.

Ми продовжуємо знайомитись зі стилем рококо і сьогодні більш детально зупинимося на живописі, музичному та театральному мистецтві цього періоду.

ЖИВОПИС

Характерними рисами живопису XVIIIст. є інтимність , ліризм образів та відтворення найточніших переживань, емоцій і почуттів людини. У цей час досягли розквіту побутовий жанр, портрет, пейзаж, натюрморт.

Художники того періоду майстерно передавали колірні нюанси, добивали я відчуття легкості, невимушеності завдяки використанню пастельних відтінків.

Живопис рококо різноманітний за жанрами, тематикою та засобами виразності.

Тематика: пасторалі: буколіка, міфологія, психологізм.

Жанри: портрет, пейзаж, натюрморт.

Кольори: легкі пастельні тони – рожеві, блакитні, бузкові, золотаві, перлинні.

Види графічного мистецтва: гравюра, естамп, офорт.

Найвідоміші художники: Ж.-А. Ватто, Ф. Буше, Ф. Хейман, В. Хоргард та інші.

Пастораль – жанр у літературі, образотворчому мистецтві, театрі, музиці й

балеті, пов'язаний з ідеалізованим зображенням сцен сільського життя, відтворенням підкреслено простих, наївних переживань на лоні природи.

Буколіка – в античній поезії ідилічний стиль у зображенні сцен вільного, безтурботного, щасливого життя на селі.

Гравюра – створення тиражованих зображень шляхом друку з рельєфних поверхонь або через трафарет; вид графічного мистецтва. Кожен відбиток з друкарської форми вважається авторським твором.

Офорт – різновид гравюри на металі, що дозволяє отримувати відтиски з друкарських форм, попередньо оброблених кислотами.

Естамп – твір друкованої графіки (гравюра, офорт, літографія), який являє собою відбиток на папері, рідко – на шовку та інших матеріалах.

Художники стилю рококо.

Жан- Антуан Ватто - талановитий французький художник, один із засновників стилю рококо в живописі; писав переважно жанрові картини. Мрійлива меланхолійність персонажів, зображення « галантних» сцен, безтурботного дозвілля в тінистих парках і водночас глибокий психологізм - ось характерні риси його полотен.

Ватто дуже любив театр і присвятив йому багато творів. Митцеві, як нікому іншому, вдавалося передати складний внутрішній світ актора, його роздвоєність між власною душевною організацією та роллю, яку він грає на сцені (« Жіль»).

Франсуа Буше – відомий французький художник і гравер. Опановуючи засоби виразності живопису, молодий Буше звертався також до вивчення техніки гравюри. Він робив естампи з картин знаменитих художників і переводив у гравюру власні ілюстрації до нового тогочасного видання п'єс Мольєра.

Вишукані форми, ліричний колорит, чарівна граційність, навіть манірність рухів, миловидні обличчя та м'які посмішки персонажів у його роботах часом нагадують « галантні» сцени Ж.-А. Ватто, однак у картинах Ф. Буше відсутня мінливість ситуації. Художника більше цікавлять не самі персонажі, а гармонійне поєднання фігур людей, пейзажу та натюрморту.

Розгляньте репродукції картин Ф. Буше і дайте відповіді на запитання.(*ілюстрації додаються*).

1. Які риси, притаманні живопису рококо, ви можете виділити?
2. Розкажіть про свої враження від картин Ф. Буше.
3. Порівняйте живописні твори рококо та бароко. Назвіть спільні риси та відмінні риси.

Френсіс Хейман – англійський художник та ілюстратор періоду рококо, який став одним із членів – засновників Королівської академії мистецтв у Лондоні (1768р.) та її викладачем. Творчість митця характеризується різноплановістю: він був плідним художником-портретистом і писав пейзажі та історичні полотна. Хейман також заявив про себе як про талановитого графіка: тридцять одна створена ним книжкова ілюстрація увійшла до збірки п'єс В.

Шекспіра. (видання 1744року).

Творче завдання:

- Розгляньте репродукцію натюрморту Ж. Е. Ліотара. Поміркуйте, які риси живопису рококо притаманні цій картині.
- Створіть власний натюрморт олівцем.

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Музичне мистецтво рококо представлене камерними інструментальними жанрами та вокальною і танцювальною музикою. Як і іншим видам мистецтва 18 століття йому властиві камерність, відсутність драматичних ефектів панування кокетливих і грайливих образів, багатство вишуканої **мелізматички**.

В інструментальній музиці переважали пейзажні , пасторальні або танцювальні п'єси, написані для клавесина, віоли, іноді – в поєднанні з флейтою, скрипкою та гобоєм.

Жанр опери представлений творами , що склалися з невеликих номерів, зв'язаних між собою за сюїтним принципом , а іноді спільний сюжет був узагалі відсутній.

Серед композиторів цієї доби популярними були Француа Куперен, Жан-Філіпп Рамо, Андре Кампра, Луї Клод Дакен, Антуан Форкре. У своїй творчості вони наслідували риси Ж. –Б. Люллі.

ПОМІРКУЙТЕ

Розгляньте зображення клавесина, який є справжнім витвором мистецтва рококо. Пригадайте, до якого типу інструментів належить клавесин , яке звучання він має.

Основні досягнення інструментального музичного мистецтва Франції пов'язані з клавесином. Така музика представлена двома жанрами:

Перший - прості та вишукані п'єси-мініатюри, збагачені мінімалізмами. Оскільки звук клавесина не тягнеться, мелізми часто були необхідні, для того щоб створити мелодію чи фразу.

Мелізми позначали в нотному тексті спеціальним знаками.

Найбільш відомими клавесиністами доби рококо були Француа Куперен і Жан-Філіпп Рамо.

Слухання: Ф. Куперен « Метелики»

Другий – жанр сюїта. Такий твір складається із кількох частин – танцювальних п'єс, контрастних за характером. У салонах часто лунала і вокальна музика – переважно пісні про кохання, відомі арії з опер, які досить часто аранжували та представляли, як інструментальні твори для камерного ансамблю, або клавесину.

Популярним жанром також була **пастораль**.

Слухання: Пасторальна сюїта Ж.-Ф. Рамо.

Послухайте сюїту та розгляньте картину Ф. Буше «Фонтан кохання»

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

Театральному мистецтву рококо притаманні основні риси театру бароко з деякими незначними нововведеннями. У Франції та Англії від 30-х років 18 століття глядачам не дозволялося сидіти на сцені. В Англії відмовилися від театру відкритого типу та почали споруджувати, як і в інших європейських країнах, закриті споруди.

Театральні постановки збагатилися мальованими декораціями, з'явилися спеціальні пристосування для ефектних польотів і раптових зникнень акторів. На відміну від шекспірівської епохи, коли жіночі ролі виконували юнаки, в театрі рококо, як і в театрі бароко, жіночі ролі почали використовувати актрис.

V. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

1. Які характерні риси живопису рококо вам запам'яталися?
2. Розкажіть про теми і жанри живопису цього стилю.
3. Що таке пастораль? Наведіть приклади пасторальних творів.
4. Охарактеризуйте музичне мистецтво рококо.
5. Перелічіть особливості театрального мистецтва цієї доби.

VI. Домашнє завдання.

Доповніть своє електронне порт-фоліо зображеннями мистецьких шедеврів, створених у стилі рококо.

Урок – 22

*Дєєва Юлія Геннадіївна,
методист Черкаського ММК
Черкаської міської ради*

Тема уроку . Бароко і рококо в українському мистецтві.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей: розширити загально-

естетичний та музичний кругозір учнів, продовжувати знайомити їх із стилями часу,

поняттями.

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями мистецтва;
- б) міжпредметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- Продовжити знайомити учнів з особливостями стилів бароко та рококо;
- Визначити основні риси бароко й рококо в українській культурі;
- Ознайомити з шедеврами українського бароко;
- розглянути особливості архітектурних комплексів та ансамблів бароко та приклади садово-паркової архітектури в Україні;
- Розвивати вміння учнів розрізняти характерні риси барокової

архітектури та архітектури рококо за ілюстраціями, надавати характеристику художньому образу творів мистецтва, розрізняти особливості палацово-паркових комплексів, розвивати вміння створювати малюнок-замальовку споруди;

- Виховувати інтерес до шедеврів архітектури бароко, до творчості видатних українських архітекторів ; виховувати ціннісне ставлення до мистецтва бароко та рококо.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійна презентація, підручник «Мистецтво»

(8клас Кондратова Л.), музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під пісню М. Шапошника « Хай цвіте червона калина». Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

- Пригадайте, які характерні риси живопису рококо ви запам'ятали?
- Розкажіть про теми і жанри цього стилю?
- Що таке пастораль?
- Охарактеризуйте музичне мистецтво рококо.
- Які шедеври мистецтва ви хотіли б побачити в оригіналі?

IV. Мотивація навчання.

Подовжуємо нашу мандрівку в часі. XVII – XVIII століття. Україна. В цей час в Україні панувала козацька доба. Другою після княжих часів добою розвитку українського мистецтва, його золотим віком треба вважати XVII - XVIII ст. - часи, коли [українське козацтво](#) в боротьбі зі своїми сусідами виборює фактичну [незалежність України](#) - вдруге після княжої доби. Живучи спільним мистецьким життям із Західною Європою, Україна й на цей раз переймає новий напрям у мистецтві цілої Європи - [стиль](#) бароко.

V. Вивчення нової теми

Отже, у другій половині XVII – першій половині XVIII століття мистецтво бароко проявило себе в усіх сферах культури нашої країни і невдовзі стало відоме всьому світові як **українське бароко**. Його ще називають **козацьким бароко**. Козацтво, будучи носієм нових художніх смаків і замовником багатьох мистецьких творів, водночас виступало, як творець самотутніх художніх цінностей, до яких належать козацькі думи, пісні, танці, літописи, ікони, церкви.

Українське бароко розвивалося, як синтез характерних особливостей європейського бароко та народної культури.

Українське бароко – назва мистецького стилю, що був поширений на українських землях Війська Запорозького. У XVII- XVIII ст.. і виник унаслідок поєднання місцевих культурних традицій і характерних рис європейського бароко.

АРХІТЕКТУРА

У той час зародилася українська національна архітектурна школа, що дала світові талановитих майстрів: І. Григоровича- Барського, С. Ковніра, І. Зарудного.

Оригінальний варіант барокової архітектури, який власне і називають козацьким бароко, сформувалося на Слобожанщині. У спорудах Правобережної України переважало західноєвропейське бароко, але й тут найвидатніші пам'ятники непозбавлені національної своєрідності (Успенський собор Почаєвської лаври, собор СВ. Юра у Львові) . Велике значення мала побудова на українських землях храмів за проектами Ф. Б. Растреллі (Андріївська церква в Києві).

Продовженням бароко став запозичений у Франції і творчо видозмінений стиль рококо. У цьому стилі побудовано Київську академію, дзвіницю Києво-Печерської лаври, Софіївського собору та головної церкви в Почаєві.

Шедеври української барокової архітектури.

1. Барокова церква святого Андрія(Андріївська) в Києві – діючий храм Української автокефальної православної церкви. Храм був збудований за проектом Ф. Б. Растреллі на Андріївській горі. Однокупольна церква з п'ятиглавим завершенням у плані має форму хреста. На діагональних осях будівлі розміщені декоративні вежі на масивних стовпах. Зовні вони прикрашені колонами з капітелями коринфського ордеру. З боку вулиці до храму ведуть круті чавунні сходи. Навколо церкви – балюстрада, з якої відкривається чудова панорама Подолу і Дніпра.
2. Архікафедральний собор Святого Юра у Львові – монументальний архітектурний ансамбль бароко та рококо з виразними національними рисами; вважається однією з найбільших святинь українських греко-католиків. Храм стоїть на терасі, до якої ведуть двомаршеві сходи. Фасад будівлі акцентований монументальним порталом з постатями отців східної церкви Афанасія і Льва. З 1998 року у собор разом із ансамблем історичного центру Львова належить до світової спадщини ЮНЕСКО.
3. Собор Успіння Пресвятої Богородиці – головний храм православного чоловічого монастиря в Почаєві(Тернопільщина) зі статусу Лаври. Це найбільша православна святиня Волині і друга (після Києво-Печерської

лаври) – всієї України. Собор був побудований у стилі пізнього бароко спільними зусиллями архітекторів Я. Г. Гофмана, братів Полейовських та Ф. К. Кульчицького. Храм увінчаний великим куполом, підноситься над землею на 56 метрів. Широка тераса – галерея з трьох сторін слугує обрамленням. Над центральним входом у собор – ікона Успіння Божої Матері.

Перебудови.

Українська барокова архітектура розвивалася не тільки завдяки новому будівництву, а й через надання храмам княжої доби рис нового художнього напрямку – так, наприклад, сталося під час реставрації Софіївського собору, Михайлівського монастиря, ансамблю Києво-Печерської лаври та Успенського собору в Чернігові. Храми побудовані 12-13 століття були перебудовані у 17-18 столітті, відтак набули нового вигляду і стали яскравими зразками бароко.

Образотворче та декоративне мистецтво.

Характерною особливістю бароко є його проникання в усі сфери художньої діяльності. Монументальність форм, експресивність, пишна декоративність орнаментики, парадність та урочистість, що притаманні бароко, знайшли відображення в образотворчому і декоративному мистецтві України. Особливе місце в українському мистецтві доби бароко належало художній школі та друкарні Києво-Печерської лаври.

Іконостаси.

Архітектоніка і пластика барокових іконостасів суттєво відрізнялася від ренесансних: стиль бароко виявився передусім у небачених до цього монументальності та декоративності, що були зумовлені прагненням максимально збільшити і насити декором особливо важливі з точки зору сакрального значення компоненти храму.

1. Іконостас Успенського собору Києво-Печерської лаври.
2. Богородчанський іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста. Манявський скит. (Івано-Франківщина)

ЖИВОПИС

Провідне місце в культурному житті українського суспільства XVII- XVIII ст.. посідав жанр портрета. Художня мова портретного образу своєрідно використовувала європейські барокові ідеї та національні традиції, яким також були притаманні риси театралізації, умовності, певна символічна система. Вишуканий стиль бароко якнайкраще відображав запити української козацької старшини й вищого духовенства, їхні прагнення до аристократичності. Я. Калинович «Портрет М. Потоцького» 1771 р.

У книжковій графіці та іконописі нові художні тенденції проявились у підсиленій емоційності релігійних сцен, конкретизації місця дії та образах, наближених до народних типажів.

СКУЛЬПТУРА РОКОКО

У XVIII ст.. на українських теренах центром розвитку скульптури став Львів. Авторами численних статуй, що прикрашали римо-католицькі храми були: Т. Гуттер, К.Кученратнер, Т. Фершер, Ю. Маркварт та інші.

Стиль рококо вніс істотні зміни, як у побудову так і в декорацію іконостасів: вони вже не мали суцільної площі і не зберігали семетою та структурної логіки.

Й. Г. Пінзель, якого називають українським Мікеланжело, - галицький скульптор середини XVIII ст..представник пізнього бароко і рококо, засновник Львівської школи скульпторів. Найбільш характерними особливостями його стилю є монументальність величних фігур, духовна наповненість образів, виразне моделювання тіл, деталізація облич, своєрідні « кристалізовані» складки одягу. (« Юрій змієборець», верхня частина вітваря Св. Юди Тадея, Тернопільщина)

Творче завдання

Розгляньте зображення архітектурних шедеврів рококо в Українському мистецтві.

Поміркуйте які риси притаманні цим спорудам.

1. Григорович- Барських « Покровська церква» Київ
2. А. Квасов і Григорович – Барський « Собор Різдва Богородиці» в Козельці, Чернігівщина.
3. Б. Меретин « Бучацька ратуша» Тернопільщина
4. А. Мощинський « Домініканський собор»

VI . Розучування пісні

Розучит пісн. М. Шапошнікова « Хай цвіте червона калина» (ст.. 178-179)

VII. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- Розкажіть про основні риси стилю бароко і рококо в українській культурі.
- Назвіть характерні ознаки барокових споруд.
- Які традиції поєднані в архітектурних шедеврах України того часу?
- Кого з митців називають українським Мікеланжело?
- У чому, на вашу думку, унікальність українського бароко?

VIII. Домашнє завдання.

- Доповніть проект, присвячений архітектурі вашого краю, ілюстраціями споруд у стилі бароко і рококо.
- Завершіть ескіз палацу в стилі бароко.

Урок – 23

Яковенко Лариса Віталіївна,
*учитель предметів художньо-естетичного
 циклу Червоно слобідської загальноосвітньої
 школи I-III ступенів № 1
 Черкаської районної ради*

Сл.1 Тема: Стиль класицизм

Сл.2 Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.
- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Стиль класицизм» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння учнів розрізняти зорово особливості класицизму; аналізувати та порівнювати мистецькі твори; розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про стиль класицизм, навчати знаходити спільні та відмінні риси зі стилями, що вивчали раніше, порівнювати їх;
- розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври архітектурного мистецтва, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;
- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом, сприяти формуванню естетичного смаку.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Оснащення уроку: комп'ютер, мультимедійна дошка, проектор, мультимедійна презентація

Методи і прийоми: коментар вчителя, робота в групах, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: класицизм, ампір, основні риси стилю класицизм, регулярний та пейзажний парки, інтер'єр.

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура, скульптура, ДПМ, музичне мистецтво, живопис.

ХІД УРОКУ

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

1. Оголошення теми, мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Сл.3 Вправа "Пригадай..." (назвати епоху, стиль).

III. Опрацювання нового матеріалу

Робота в групах.

1. Презентація групи «Мистецтвознавці»

У XVII ст. разом з бароко в європейському мистецтві виникає й активно розвивається стиль класицизм. Цей стиль проіснував до початку XIX ст. і справляв вплив на всі види мистецтва.

Як цілісна система смакових уподобань він сформувався у Франції при королівському дворі і звідти розповсюдився серед аристократичних кіл всієї Європи. При французькому дворі натуралістичні та ірраціональні крайнощі культури бароко було засуджено як «італійське божевільня», від якого необхідно звільнитися.

Класицизм базується на такому принципі відбору, узагальнень і оцінки життєвих явищ, який визнає прагматичний розум єдиним мірилом усього суцього. Культурні державних, громадянських чеснот приносилися у жертву почуття та особисті інтереси людини. Художня доктрина класицизму спиралася на інтерпретовану раціоналістичну філософію Рене Декарта, який вважав єдиним критерієм істини розум, стверджуючи перевагу духу і мислення над матерією.

Художня культура класицизму була суворо регламентованою: митці повинні були дотримуватись певних вимог та правил. Головним їх завданням вважалося наслідування досконалих історичних зразків, за які служили твори античного мистецтва. Тому більшість сюжетів мистецьких творів класицизму базується на мотивах античної міфології та історії.

У різних видах класицистичного мистецтва дія нормативних принципів проявлялась по-своєму.

Сл.4 Класицизм (англ. classicism, від лат. classicus — зразковий) — напрям в європейському мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі XVI—го ст. Найбільшого розквіту досягає у Франції (XVII ст.). Певною мірою притаманний мистецтву усіх країн Європи, у деяких зберігав свої позиції аж до першої чверті XIX ст.

Сл.5 - 6 – Розглянемо, які ж особливості стилю класицизм:

- ✓ Вічність ідеалу прекрасного,
- ✓ Наслідування традицій античних майстрів.
- ✓ Ієрархія жанрів: високі, середні, низькі.
- ✓ Розум – головний критерій художньої правди.
- ✓ Образи відрізняються абстрактністю; персонажі схематичні, втілюють якусь одну рису.
- ✓ Чіткий поділ характерів на позитивні та негативні.
- ✓ Правило трьох єдностей – часу, місця, дії.
- ✓ Чітка композиція.

- ✓ Чистота мови, неприпустимість
- ✓ Змішування високого і низького

Презентація групи «Архітектори»

Сл.7 Архітектура класицизму – це світ гармонії і симетрії. Будівлі не мають зайвих декоративних деталей, основною архітектурною мовою класицизму стає ордер, в пропорціях і формах більш близький до античності, ніж в попередні епохи.

Сл.8 Будівлям притаманні логічність планування і геометризація форм, практичність і доцільність, скромний декор, строга симетрія (Пантеоні, Вандомська колона, церква Мадлен, Будинок Інвалідів у Парижі; Камеронова галерея в Царському селі, Адміралтейство в Санкт-Петербурзі).

Сл.9 Простота і строгість форм, спокійна гармонія пропорцій (Жак-Анжи Габріель.

Малий Тріанон у Версалі).

Сл.10 Чітка відповідність частин композицій і їх підпорядкованість загальному задуму, а також перевага прямих ліній, ненав'язливого декору.

Сл.11 Відроджується римський звичай будувати тріумфальні арки на честь визначних подій (Бранденбурзька брама в Берліні, Тріумфальна арка в Парижі, арка Генерального штабу в Санкт-Петербурзі).

Сл.12 - 14 Сприйняття майстрами античної спадщини не було безпосереднім – за зразки їм правили витвори архітекторів Ренесансу, передусім А.Паладіо, якого вважають одним із засновників архітектурного класицизму. Зразком заміської споруди цього стилю є збудована ним вілла Ротонда (північ Італії, середина 16ст.), яка зараз входить до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Вілла Ротонда розташована на пагорбі, серед мальовничої природи. Це центрична споруда, оточена з чотирьох боків шестиколонними портиками, до яких ведуть урочисті сходи. Композиція вілли та її форми надзвичайно гармонійні.

Сл.15 Класицизм - суто палацовий стиль, створений спеціально для оформлення палацових приміщень та покоїв знатних людей

Сл.16 Принципи архітектури класицизму поширилися і на садово-паркове мистецтво. Перед архітекторами від самого початку постала проблема співвідношення ансамблю палацу та парку. Французькі ландшафтні архітектори розробили так званий регулярний парк, якому притаманне геометрично правильне планування, зазвичай з яскраво вираженою симетричністю і регулярністю композицій. Він характеризується прямими алеями, які є осями симетрії, квітниками, партерами і басейнами правильної форми, деревами й кущами, підстриженими в різноманітних геометричних формах.

Сл.17 У Франції яскравий зразок – це палацовий комплекс Версаль з парком.

Сл.18 - 19 На відміну від регулярного парку з його строгою, геометрично правильною схемою, у пейзажному парку створювали ілюзію дикої, незайманої природи. Придумали такий парк в Англії, тому його часто називають англійським. Звивисті доріжки з низьким щільним трав'яним покривом, природна водойма, живописні струмки із зарослими берегами, схований серед

зелені дерев будинок – усе це характерні ознаки пейзажного парку.

Сл.20 Кращі пейзажні парки Англії доби класицизму були створені Вільямом Кентом.

Сл.21 - 22 XVIII ст. завершилося Великою Французькою революцією, з приходом до влади Наполеона Бонапарта почався новий період в будівництві – в основі залишились античні зразки, але споруди стають більш декоративними й святковими – цей стиль дістав назву ампір (імперський) або високий класицизм.

Сл.23 – 24 В декоративному оформленні архітектурних споруд, меблів, інтер'єру застосовуються військові емблеми, зброя часів Стародавнього Риму, лаврові вінці, орнамент, крилаті грифони, сфінкси, леви та ін.

Сл.25 - 26 Дизайн в стилі ампір вирізнявся важкістю, чіткими формами'' /

Сл.27 В Росії в епоху класицизму спостерігається небувалий розквіт світського мистецтва. Зодчі зрілого класицизму В. І.Баженов, М.Ф.Козаков, І.Є.Старов створили класичні типи столичного палацу-помістя і великого комфортабельного будинку, які стали зразками дворянських маєтків. Мистецтво ансамблю в заміських паркових маєтках стало великим внеском російської культури в світову художню культуру.

Особливість російського класицизму – небувалий розмах державного містобудування, розробились плани забудови близько 400 міст, серед них Кострома, Ярославль, Тверь, Севастополь, Одеса, Полтава.

Сл.28 – 33 Перегляд будівель в класичному стилі.

Презентація роботи групи «Скульптори».

Сл.34 Характерною рисою пластичного мистецтва доби класицизму була орієнтація на античні традиції, однак лише у зовнішніх формах.. Скульптурне мистецтво того часу зверталось до міфологічних образів античної культури, але в них відсутні дух патетики й глибокий психологізм. Скульптура класицизму відрізнялася спокійними позами, стриманою емоційністю, замкненістю форм.

Вірність античним взірцям вимагала зображувати моделі оголеними, що вступало в протиріччя з новими нормами моралі. Щоб розв'язати цю суперечність, скульптори почали зображувати видатних державних мужів та шляхетних красунь в образах античних богів, а згодом – ''одягли'' їх в античні тоги.

Сл.35 Види скульптури:

- скульптурні портрети
- рельєфи
- пам'ятники
- надгробки

Сл.36 – 38 Перегляд шедеврів скульптурного мистецтва.

Презентація роботи групи «Дизайнери».

Сл. 39 – 37 Класицизм в інтер'єрі – це мінімум деталей, чіткість ліній, стримані кольори, використання дорогих натуральних матеріалів.

Особливі риси інтер'єру:

- легкість
- блиск
- величність
- монументальна витонченість
- обробка в благородних тонах
- солідність.

Сл.40 Основні атрибути стилю: колони з арками, каміни, ліпнина в античному стилі, гобелени і настінний розпис, драпірування з якісних матеріалів, багаті масивні люстри, раритетні картини, квіткові гірлянди, фестони, розетки та ін. Однак розташовували їх у строгих пропорціях, не перевантажуючи інтер'єр.

Сл.41 - 42 Фотогалерея сучасного інтер'єру в стилі класицизму (порівняльна характеристика).

IV. Закріплення матеріалу

1. Практична робота.

Сл.43 Спираючись на знання, отримані на уроці, створити: 1 група – ескіз сучасного інтер'єру в стилі класицизму, 2 група – ескіз палацу, 3 група – ескіз ландшафтного дизайну (*Робота виконується у супроводі класичної музики – Л.Бетховен "Місячна соната"*).

Представлення та оцінювання робіт.

Сл.44 Відеоподорож "Стилі архітектури"

Сл.45 V. Підсумок уроку

Тестові завдання.

1 . Класицизм від латинської -

А) зразковий *

Б) помірний

В) пишний

2. Стиль французької архітектури, пов'язаний із періодом імперії Наполеона I, називається

А) ампір*

Б) класичний

В) реальний

3. Під час сприйняття архітектури, скульптури класичного стилю виникає відчуття...

А) незрозумілі почуття, бентежність, неспокій

Б) піднесення, радості, бунтарства

В) душевного спокою, ясності, просвітленості*

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Наведіть приклади шедеврів архітектурних споруд класичного стилю, які не були продемонстровані на уроці.

Урок – 24

*Кружиліна Лариса Юріївна,
методист Шполянського РМК
Шполянської районної ради*

Тема уроку. Живопис і театр епохи класицизму

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність: здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами та історією розвитку епохи класицизму. Сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до світової мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, урок введення в тему.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, інтерактивна географічна карта Європи, відеоматеріали, ілюстративно-інформаційні картки.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, метод музичного узагальнення, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож віртуальною картинною галереєю, медіадефіле в стилі класицизму.

Терміни і поняття: живопис, портрет, пейзаж, композиція, перспектива, передній план, задній план, колористика, персонаж, сюжет, дефіле.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: живопис, скульптура, образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література.

Музичний ряд: підбірка найкращих творів класичної музики.

Відеоряд: Фрагменти відеолекції «Класицизм», фрагменти фільму «Ермітаж. Мистецтво Західної Європи»

Міжпредметні зв'язки: історія, географія, музичне мистецтво, зарубіжна

література.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Ознайомити учнів з поняттями «жанри живопису», «цілісність композиції», «історичний живопис»; ознайомити із досягненнями найвідоміших художників, представників епохи класицизму; розглянути досягнення та основні модні тенденції стилю класицизм у Західній Європі.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Без слів не можна вірша написати,
Без нот не можна музики заграти,
А у художника своя є мова –
Це мова фарб, це гама кольорова.

Слово «живопис» утворене від слів «живо» і «писати». Тому коли художник працює над картиною за допомогою фарб, то кажуть, що він її «пише».

Живопис – це вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого виступає колір. Художники-живописці у своїх роботах використовують різні фарби й матеріали. Сьогоднішній урок буде схожим на екскурсію до картинної галереї та відвідин модного показу доби класицизму.

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж розпочати знайомство із художниками та галереями, варто повторити, що нам відомо про класицизм. Бо він став не просто стилем, а цілою епохою у мистецтві Європи XVII-XIX століть.

- що собою представляє стиль класицизм?
- які риси є визначальними для цього стилю?
- що властиве для класицизму та чим він відрізняється від античного стилю?
- які шедеври класичного стилю відомі вам з літератури?

IV. Виклад нового матеріалу.

Живопис класицизму

Характерні риси живопису класицизму: цілісність композиції, яким підпорядковані виразні засоби та система кольорів, величні та ліричні пейзажі.

Слайд 1

Теми картин: античні герої, історичні персонажі, міфологічні сюжети.

Слайд 2

Жанри живопису: історичний живопис, портрет, пейзаж.

Слайд 3

Художники: Н. Пуссен, К. Лоррен, А. Менгс, Ж.Л. Давід, Ш. Лебрєн. М. Кауфман та інші.

Слайд 4

Основоположником класицизму в живописі Франції називають Нікола Пуссена.

Слайд 5

У своїх картинах він прагнув до врівноваженості композиції, вивіряючи розміщення персонажів на полотні, як геометр розраховує своє креслення. Але його твори не перетворилися в розсудливі схеми завдяки радісним, світлим фарбам, чіткості та вишуканості малюнка, багатству зображуваних почуттів.

У живописі Н. Пуссена переважала антична тематика. Він уявляв Давню Грецію як ідеально-прекрасний світ, населений мудрими і досконалими людьми.

Однією з тем живопису митця була міфологія («Нарцис і Ехо», «Царство Флори», «Аркадські пастухи» тощо).

Слайд 6

Нікола Пуссен «Нарцис і Ехо»

Слайд 7

Трёх персонажей полотно изображает.
Один из них – прекрасный юноша Нарцисс.
Он тем всех зрителей внимание привлекает,
Что молод, строен и высок, как кипарис.

В него влюблялись нимфы, только горделиво
И равнодушно с ними вёл себя юнец.
Те тосковали от любви. О, сколь ретивых
Разбил тогда вот этот юноша сердец!

Нарцисс в картине виден нам на первом плане,
А нимфа Эхо позади его видна –
Почти сливается с деревьями и камнем,
Её любовь красавцем не разделена.

И виден рядом с нею мальчуган-проказник,
Сынишка Афродиты, пухлый Купидон.
Ему такая ситуация – как праздник!
Стрелу свою в Нарцисса посылает он,

Когда тот над ручьём склонился, чтоб напиться, -
Исполнен Афродиты строгий приговор!
И страстно сам в себя сумел Нарцисс влюбиться –
От отражения он не отводит взор.

Страдает рядом безнадежно нимфа Эхо,
И веселится напроказивший божок,
А юноше в минуты эти не до смеха –
Он, умирая, превращается в цветок!..

Так про цю картину написав Іван Єсаулков.

Нарцис – син річкового бога Кефіса і німфи Лавріони, прекрасний, але гордий і холодний юнак, який не любить нікого, окрім себе самого. Багатьох німф він зробив нещасними, знехтувавши їхнім коханням. Однією із них була німфа Ехо, над якою тяжіло прокляття Гери: Ехо не могла говорити, а на запитання відповідала, повторюючи їх останні слова. Богиня любові Афродіта покарала Нарциса: він закохався в своє особисте віддзеркалення в спокійних водах річки. Не дочекавшись взаємності від свого ж віддзеркаленого образу, Нарцис помирав від нерозділеного кохання. Це відбувається на очах у нещасної німфи Ехо, яка продовжує кохати Нарциса. На тому місці, де схилилась на землю голова мертвого Нарциса, виросла біла духмяна квітка, яка отримала назву нарцис.

Нікола Пуссен «Царство Флори»

Слайд 8

Один із найбільш відомих художніх творів Нікола Пуссена «Царство Флори» являється поетизацією образів виконаних в живописі. З часом фарби на полотні дещо потускніли, але й дотепер цей шедевр мистецтва випромінює світло та міфічну енергетику. Варто лише звернути увагу на блакитний колір неба і те, з яким запалом Аполлон мчить на своїй шаленій четвірці.

Зосередивши увагу на центральній сцені картини, неможливо залишити непомітною герму Пріапа, скульптуру античного божества, що був охоронцем садів. Перед нами дерев'яна фігура, власне такі герми ставили в древні часи. За нею ми бачимо дерево, оповите зеленню, смарагдові струмки фонтану. На задньому плані – пергола, по якій в'ється зелень і квіти.

В центрі картини, в граціозному танці з прекрасним квітковим вінком на голові, повсталла богиня весняного цвітіння Флора. На першому плані, справа розмістились міфічні герої: Смілака, яка ніжно обіймає свого коханого Крокуса. За цією парою зображено Адоніса з собаками, він тримає в руках спис. Адоніс смертельно ранений, але при цьому надто спокійно розглядає свої рани. По його смерті, за бажанням коханої Афродіти із капель його крові виросли прекрасні квіти анемони. Зліва від Адоніса розмістився Гіацинт, який був убитий залізним диском від руки свого друга Аполлона. Він із сумом розглядає ці прекрасні квіти на які Аполлон, перетворив каплі крові свого друга.

Зліва, на передньому плані зображено самозакоханого Нарциса, який милується своїм відображенням а німфа Ехо, поруч з ним тримає амфору. За Нарцисом ми бачимо Клітію, яка була покарана батьком за перелюб. Вона

довгий час сиділа нерухомо, день за днем спостерігаючи за рухом сонця, пізніше вросла в землю і перетворилась в геліотроп.

Образом, який розміщено крайнім зліва, являється Аякс, який в пориві безумства насланного на нього Афіною, вирубав стадо биків, після чого не виніс ганьби і покінчив життя, встромивши в себе меч.

Неможливо випустити із поля зору хоровод Амурів , які вірно слідують за своєю богинею Флорою, яка осипає своїх гостей прекрасними квітами.

Нікола Пуссен «Аркадські пастухи»

Слайд 9

Замовником цієї картини був кардинал Рішельє. Після смерті художника полотно купив король Людовик XIV, але впродовж цілих 20 років тримав її у своїх внутрішніх покоях і показував тільки вибраним. Може бути, картина навіювала на нього сумні настрої. Або він думав, що це зашифроване послання потомкам королівської династії.

Яку ж таємницю береже полотно Ніколо Пуссена «Аркадські пастухи»?

Творчість цього французького художника важко віднести до якогось одного напрямку. Микола Пуссен все життя перебував у пошуку, пробував себе в стилі класицизму і бароко, писав міфологічні сцени, малював пейзажі. «Я не великий прихильник змін, - зізнавався художник – я просто люблю ризик, який пов'язаний з цими змінами». Картина «Аркадські пастухи» написана уже зрілим майстром, який цікавився вченням античних філософів і роздумував про сенс життя і неминучість смерті. Вперше він звернувся до сюжету з пастухами, коли йому було біля 30-и, і через роки знову повернувся до нього. На двох картинах Пуссена зображені молоді люди, які розглядають древній надгробок. На ньому латинським шрифтом висічена епітафія «І в Аркадії я є». Здивовані пастухи намагаються прочитати напівстертий напис і зрозуміти хто цей «я»? Де знаходиться Аркадія? На карті дійсно існує таке місце – це гірська місцевість на півдні Греції. В древності жителі Аркадії були, в основному, пастухами або мисливцями. Римські і грецькі поети сприймали Аркадію не просто як місцевість, а як символ гармонії людини і природи.

Можливо, герої картини Пуссена, мешканці безтурботної Аркадії, над цією самотньою могилою вперше замислились над тим, що людина смертна? Один пастух уважно читає напис, інший, задумавшись, схилив голову, третій, показуючи на кам'яний надгробок, тривожно дивиться на свою супутницю . Її фігура спокійна і велична, жінка по-філософськи відноситься до смерті, розуміючи її неминучість. Цей персонаж втілює елегійний настрій, який , вірогідно, і хотів виразити Пуссен своєю картиною. Композиція полотна проста і впорядкована, все підпорядковане законам класичної краси: холодний колір

неба і теплі тони переднього плану, краса оголеного чоловічого тіла на фоні каменю. Все це викликає відчуття спокою і душевної рівноваги.

Але хто ж цей таємничий «я» із Аркадії? Може він жив тут в спокої та радості, а тепер похований під цією плитою? Чи цей напис потрібно розуміти в переносному значенні? Аркадія – це згадка про юність, про покинуті рідні місця, де людина була щасливою? Багато поетів перекладали ці слова так: «І я теж був в Аркадії», маючи на увазі : «І я теж був молодий і безтурботний». Людовик XIV, напевно, теж сумував за безтурботною юністю, споглядаючи картину пензля Пуссена.

Існує ще одне доволі похмуре трактування. Безпристрасна жіноча фігура - це сама смерть і напис зроблено від її імені. «Я (смерть) є навіть в Аркадії». Тінь від руки пастуха на могильній плиті нагадує косу, постійний атрибут смерті. Недаремно в першому варіанті «Аркадських пастухів» на надгробку лежить череп. Можливо, Пуссен хотів розбурхати безтурботність героїв і навернути їх до думок про майбутні страждання. Якщо вірити критикам, охочим до таємниць, картина Пуссена – це містичне послання нащадкам древньої династії, яка веде родовід від самого Ісуса Христа. А Аркадія – це згадка про місто Арк, де династія зберігає Священний Грааль.

Пізня версія картини Пуссена могла з'явитись, щоб уточнити заповане послання. Як було насправді - невідомо. Двома століттями пізніше був зведений монумент за мотивами картини, але чомусь зображення подано в дзеркальному відображенні, а латинський вираз замінено набором букв. Розшифрувати загадкові літери намагались багато хто, в їх числі і Чарльз Дарвін, але вдалось розібрати тільки три слова: «Пуссен береже ключ». У пізніх роботах художник звертався до сюжетів з Біблії та античної історії.

Слайд 10

Важливе місце у творчості Н. Пуссена займав пейзаж (цикл картин «Пори року» тощо). Він часто населений міфологічними героями, що відображено навіть у назвах творів: «Пейзаж з Поліфемом», «Пейзаж з Геркулесом».

Нікола Пуссен «Танкред та Ермінія»

Слайд 11

Багато сюжетів картин Н. Пуссена мають літературну основу. Деякі з них написані за мотивами твору поета доби італійського Відродження Т. Тассо «Звільнений Єрусалим», в якому розповідається про походи лицарів-хрестоносців до Палестини. Художника цікавили не воєнні, а ліричні епізоди, наприклад, історія кохання Ермінії до лицаря Танкреда. Він був поранений у бою і Ермінія мечем обрізала собі волосся, щоб перев'язати ними рани коханого.

На полотні (1629-1630 рр.) панує гармонія кольорів. Фігури Танкреда і схиленої над ним Ермінії створюють щось на зразок замкнутого кола, що привносить у композицію рівновагу і спокій. Колорит картини побудований на гармонійному поєднанні чистих фарб — синьої, червоної, жовтої та оранжевої. Відчуття простору виникає завдяки пустому передньому плану.

Піднесена, епічно монументальна картина зображує любов головних героїв (вони належать до ворогуючих сторін) як найбільшу цінність, що є важливішою за всі війни та релігійні конфлікти.

Слайд 12

Клод Лоррен був сучасником Н. Пуссена. Свою творчість він присвятив пейзажу, що у Франції XVII було рідкістю. Його полотна втілюють ті ж ідеї та композиційні принципи, що і пейзажі Н. Пуссена, але відрізняються більшою тонкістю колориту і віртуозно побудованою перспективою.

Художник тяжів до м'якої світлотіні та рівної розсіяної освітленості, що дозволяло передати ефект «розчинення» обрисів предметів вдалині. Фігури персонажів на передньому плані видаються майже непомітними у порівнянні з епічними величними деревами, гірськими схилами, морською гладінню, на якій ніжними відблисками грає світло.

Клод Лоррен «Ранок у гавані»

Слайд 13

Зображаючи на своєму полотні ранній ранок в морській гавані, художник, як завжди, створив нереальний, підказаний власною фантазією пейзаж, з мотивами римських околиць. На картині – античні будівлі, напівзруйновані і вже позбавлені бувшої величі. Моряки на передньому плані вантажать на човен тяжкі тюки та бочки – готуються до відплиття. Портові хлопчики ловлять рибу на саморобні вудки. Гавань живе своїм звичним, щоденним буттям.

Але все ж головний персонаж на шедеврї Лоррена – це сонце, в блискучих променях якого хлюпочеться вічне море з великими і малими парусниками і зовсім крихітними човниками рибаків. М'яке, золотаве світло об'єднує композиційні плани і тонкими переходами від яскравого світла до глибоких тіней створює віртуозно побудовану світло-повітряну перспективу. Вузька сонячна доріжка, за задумом автора, віддалена в сторону від глядача, простягнулась до берега, підсилюючи враження глибини і широти морського простору. Тонкий настрій свіжості морського ранку, легкого вітру, туманної димки, легких хмар, майстерно втілені Лорреном в одному із його ранніх робіт, прикрашаючих нині музей Ермітаж.

Слайд 14

Клод Лоррен «Пейзаж зі сценою відпочинку на шляху в Єгипет (Полудень)»

Невипадково художник обрав святий біблійний сюжет для свого піднесено-прекрасного пейзажу. Та і де ще віруючий католик міг розмістити для відпочинку Святе сімейство – Діву Марію, маленького Ісуса, обручника Йосифа і супутнього їм Ангела? Ідеалістична картина розповіді з отарою, що мирно випасається під величними деревами, вишуканими мостами і чаруючими дальніми планами, всього лише доповнює дію – тимчасове пристанище самого Господа, маленького Ісуса. Він грає на колінах у своєї мами Марії, перед ним

на колінах Ангел, поруч – старець Йосиф. Хлопчик – пастушок, засоромившись, поспішно іде геть – хто знає, може бути для того, щоб розказати людям про свою чудесну зустріч?

Неймовірно легкий і теплий, ніжно-золотистий колір пронизує весь простір картини, об'єднує передній, середній і задній плани. Лоррен зобразив свій «Полудень» незвичайно свіжим, як травневий ранок, майже «райським».

Слайд 15

Одним із видатних представників французького живописного класицизму був **Жак Луї Давід**. Його картини, написані під впливом античної культури, утверджують строгу мораль, стриманість почуттів, від них віє духом суворості.

Жак Луї Давід «Клятва Гораційів»

Слайд 16

Дія картини «Клятва Гораційів» (1784р.) відбувається на внутрішньому дворикі давньоримського будинку: зверху на героїв картини ллється потік світла, навколо них оливково-сірі сутінки. На другому плані — арка, в кожному із трьох частин якої вписана одна або декілька фігур. Посередині стоїть батько сімейства, зліва від нього — готові до бою сини, справа — знесилені від горя і страху жінки з дітьми. Плавні контури жіночої групи протиставлені чітким лініям фігур воїнів. В основі всієї композиції число три: три арки і три групи персонажів, стільки ж мечів і рук, з готовністю протягнутих до зброї. Ці трикратні повторення наповнюють усю сцену настроєм бадьорої зібраності. Картина не закликає до боротьби, але утверджує такі загальнолюдські якості, як мужність, достоїнство, обов'язок, патріотизм

З 1804 р. Давід стає, «першим художником» імператора Наполеона.

Слайд 17

Живописець створив багато портретів діячів цього періоду, зокрема самого імператора («Коронація Наполеона I та імператриці Жозефіни в Соборі Паризької Богоматері», «Перехід Бонапарта через перевал Сен-Бернар», «Портрет Наполеона. 1812 р.» тощо).

Жак Луї Давід

«Перехід Бонапарта через перевал Сен-Бернар»

Слайд 18

Це полотно являє собою надто романтизований кінний портрет генерала Наполеона Бонапарта, який в травні 1800 року очолив перехід від так званої Італійської армії через перевал Сен-Бернар високо в Альпах.

Твір був написаний вже в ті часи, коли Наполеон був при владі як перший консул Французької республіки, в силу чого портрет генерала сильно ідеалізований, а композиція його театралізована. Іншими словами, картина ця створювалась не як реалістичне зображення, а заради того, щоб представити керманіча держави як романтичного героя.

Романтичну спрямованість надає полотну природний фон: вздиблений кінь, навкруги гірські обриви, сніги, сильний вітер і негода. Внизу, якщо придивитись, можна побачити висічені імена трьох великих полководців, які проходили цим шляхом – це Ганнібал, Карл Великий і сам Бонапарт.

Цікаві факти про картину:

- Картина була заказана Давіду, найбільш відомому тоді художнику Європи, за колосальну на той час суму в 24 тисячі ліврів іспанським королем Карлом IV, який бажав розмістити її в залі великих полководців Мадридського палацу. Втративши іспанський престол, брат імператора Жозеф відвіз полотно із Мадриду в Америку, де воно висіло в сільській садибі Бонапартів в штаті Нью-Джерсі до середини ХХ століття. Принцеса Євгенія Бонапарт заповіла його музею, присвяченому пам'яті Наполеона, в його улюбленому маєтку Мальмезон біля Парижу.
- Наполеон, оцінивши роботу Давіда, в тому ж році звелів художнику повторити полотно для своєї заміської резиденції Сен-Клу. Після домовленостей про гонорар Віван-Денон, засновник і перший директор Луврського музею, погодився заплатити за авторське повторення оригіналу 15 тисяч ліврів. В 1814 році ця версія була вивезена із Сен-Клу солдатами пруського фельдмаршала Блюхера, який подарував її королю Пруссії. З тих пір вона знаходиться в замку Шарлоттенбург під Берліном.
- В 1802 році Давід створив третю версію картини, яка була урочисто розміщена в бібліотеці Паризького Будинку інвалідів, де доживали свій вік ветерани наполеонівської армії. Багато заїзжих в Париж іноземців спішили в Будинок інвалідів тільки для того, щоб побачити прославлену картину Давіда. Зразу після реставрації Бурбонів картина була схована в запасники Лувра. В 1837 році король Луї-Філіп, дізнавшись, що у Франції залишилась тільки одна версія картини, розпорядився дістати її із сховища і повісити на видному місці в Версальському палаці.
- Четверту версію картини Давід створив в 1803 році за заказом керівництва Цизальпінської республіки в Мілані. В 1816 році Габсбурги розпорядились вивезти із Мілану картину, яка нагадувала про ненависного для них «тирана», але місцевим мешканцям, які зберегли добру пам'ять про Наполеона, вдалось під різними приводами затримати картину в селі до 1825 року. З 1834 року ця версія прикрашає палац Бельведер на околицях Відня.
- Давід був настільки прив'язаний до картини, що виконав для себе ще одну версію (в 1805 році), яка висіла біля його смертного ложа в Брюсселі. В 1850 році майбутній Наполеон III купив цей варіант в дочки художника, щоб повісити в своєму Паризькому палаці Тюільрі. Після падіння Другої імперії картину успадкував принц Наполеон Жозеф. Ця картина залишалась в приватних руках до 1979 року, коли принц Луї Наполеон передав її в дар музею Версалю.

У Німеччині в другій половині XVIII ст. ідеї класицизму втілювалися у живописі **Антон Рафаеля Менгса**. Менгс писав алегоричні та міфологічні картини, портрети, займався монументальними розписами. Його живопису характерні теми благородства і природної простоти стародавніх греків, відтворення краси пластичного об'єму античних статуй, строгість їх композиційного рішення. Найбільш характерною роботою Менгса є розпис плафона «Парнас» на віллі Альбані в Римі. Яскравими прикладами класицизму у живописі є його картини «Суд Паріса» та «Персей і Андромеда». Значний доробок художника і в жанрі портрета.

Антон Рафаель Менгс «Персей і Андромеда»

Слайд 20

Один із найбільших у світі художніх і культурно-історичних музеїв Державний Ермітаж в Санкт-Петербурзі володіє однією із кращих в світі колекцій картин Менгса, написаних в різні періоди його творчості. Найбільш впізнавана із них – «Персей і Андромеда» на сюжет «Метаморфоз» Овідія. Вона була виставлена в Палаццо Берберіні в Римі в 1777 році і викликала захоплення глядачів. Менгс звернувся до античного спадку в пошуках досконалих художніх форм. Зразком для фігури Персея послужила статуя Аполлона Бельведерського; фігура Андромеди запозичена з античного рельєфу на віллі Памфілі в Римі. Впорядкованість композиції, ідеально правильний малюнок, майстерність скульптурно-об'ємного моделювання фігур, величний риторичний жест головного героя – все вказує на те, що програмний твір майстра створено за строгими канонами класицизму, яких дуже притримувався Менгс.

Слайд 21

Однією з перших відомих жінок-художниць була представниця німецького класицизму **Ангеліка Кауфман**. У творах художниці багато емоцій, штучності у поведінці; прагнення до античної простоти і гармонії поєднувалося зі своєрідним колоритом і різноманітними кольоровими ефектами. Кауфман працювала з гравюрами, в галузі розробки меблів та інтер'єрів, створювала складні графічні візерунки для розпису посуду. Вона створила також серію портретів сучасників.

Ангеліка Кауфман

«Жіночий портрет в образі весталки»

Весталки – жриці богині Вести. Вони користувались великою почесною і багатьма правами. Коли весталки виходили із храму Вести, попереду йшов диктор; вони мали право виїжджати на колісницях; за образу їх звинуваченого піддавали смертній карі. Якщо весталкам зустрічався на шляху злочинець, якого відправляли на страту, вони мали право помилувати його. Внаслідок особистої недоторканості весталок багато хто віддавав їм на зберігання свої духовні заповіді й інші цінні документи. Одяг весталок складався із довгої білої туніки і головної пов'язки, із – під якої спускались коси, а під час

жертвоприношення весталки закутувались покривалами. Інститут весталок існував до часів Феодосія. При розкопках знайдені залишки храму богині Вести разом із житлом весталок.

Слайд 22

Ангеліка Кауфман

«Портрет Е. Сміта-Стенлі, графа Дербі, з дружиною та сином»

Ангеліка народилася в маленькому містечку Кур (Хур) у Швейцарії. Її батьком був Йоганн Йозеф Кауфман — небагатий німецький художник. У 1742 році родина переїздить до Італії, де Йоганн займався розписом невеличких церков та робив портрети на замовлення. У Ангеліки рано відкрились художні здібності, що помітив її батько, ставши першим та єдиним її вчителем. З шести років вона намагалася виконувати складні роботи, у 9 років — спробувала працювати з олійними фарбами, а у одинадцять — виконала у техніці пастелі свій перший замовний портрет єпископа Навроні.

У 1754 році сім'я Кауфманів переїздить до Мілану. Тут кількість замовлень у Ангеліки суттєво зростає. Згідно із модою галантного століття Ангеліка зображувала на своїх картинах лялькових красунь у вигляді пастушок на лоні природи або у затишних золотих будуарах. Ангеліка Кауфман — єдина жінка, якій дозволили копіювати твори великих майстрів у Міланській галереї.

Після смерті матері у 1757 році Ангеліка разом з батьком переїздить до Шванценбергу (Австрійська імперія). Тут вона виконує фрески для приходської церкви, потім працює при дворі графа Монфорта. Але вже в 1763 році Кауфмани мешкають у Римі. Ангеліка ближче знайомиться з античним мистецтвом. В цьому на неї великий вплив мав відомий німецький вчений-археолог та історик мистецтва І.Вінкельман, який займався розкопками у давньоримських містах — Помпеях та Геркуланумі.

У 1766 році Ангеліка переїздить до Лондона. Тут вона пробуде 15 років, де познайомилася з видатними англійськими художниками Д.Рейнолдсом, президентом Англійської академії мистецтв та Т.Гейнсборо. Д.Рейнолдс навіть запропонував Ангеліці вийти за нього заміж, але та відмовила.

Ображений Рейнолдс вирішив помститися. Він скористався плутаниною у документах позашлюбного сина графа Горна — Фредеріка Брандта, надавши йому підтримку, хоча Брандт не був затвердженим у правах. Потім Рейнолдс представ його Ангеліці як свого друга та графа. Молоді люди покохали один одного та незабаром побралися. Тоді Рейнолдс розкрив обман, внаслідок чого за використання чужого ім'я Ф.Брандта заарештували, а Ангеліка не змігши пробачити Фредеріку обман, через 2 місяці домоглася розторгнення шлюбу. Вся ця історія стала основою сюжету драми В.Гюго «Рюї Блаз».

Тим не менш Ангеліка Кауфман залишилася у Лондоні, хоча ця особиста трагедія віддалила її від вищого товариства — головного замовника Ангеліки. Вона спілкувалася лише з вузьким колом інтелігенції. За наполягання батька у 1781 році Ангеліка виходить заміж за венеційського художника та гравера

Антоніо Цуккі. В цьому ж році Ангеліка разом з чоловіком переїздить до Італії. Спочатку Кауфман працювала у Неаполі при дворі королеви Обох Сицилій — Марії Кароліни Габсбург. Але Ангеліці швидко набридла одноманітна робота й у **1782** році вона поселяється у Римі. Тут Ангеліка багато працює, захоплюється енкавстикою (живописом восковими фарбами), чудово опановує цю складну техніку, яка виконувалася гарячим способом, розплавленими фарбами. Кауфман починає робити гравюри, працює в галузі розробки меблів та інтер'єрів, створює складні графічні візерунки для розпису посуду.

Нечасто, але художниця бралась за створення релігійних композицій.

У Римі Ангеліка знайомиться із Й.Гете, створює його портрет. Дім А.Кауфман був єдиний у Римі, який відвідував Гете. Він не пропустив жодного музичного та літературного вечора у її салоні.

Ангеліка Кауфман померла 5 листопада 1807 року у Римі. В парафіяльній церкві міста Шварценберг(Австрія) встановлене мармурове погруддя Ангеліки Кауфман.

Мода класицизму

Слайд 22

Одяг в епоху класицизму зазнав істотних змін, найбільше це стосувалося жителів Франції та Англії. Так, в жіночих костюмах удосконалилися каркасні форми, що дозволяло виділяти фігуру в більш природних пропорціях. У моду входить простота, а з образу поступово зникають перуки, пудра і фарбоване волосся.

Слайд 23

У цей період в моду повертається античність. Тепер жіночі сукні мають завищену талію без корсета, обробки і прикрас. Шовк виходить з моди, а на його зміну приходять муслінові тканини і батист. Плаття мають ліф з глибоким вирізом, а на ногах красуються античні сандалі. Доповнюється образ короткими зачісками. В якості верхнього одягу застосовувалися індійські шалі, що покривали шию і плечі.

Слайд 24

Популярними були бірюзові, світло-коричневі і блакитні кольори. Для суконь найчастіше використовують легкі тканини світлих тонів. Плаття також починають підперізувати поясом вище талії. Завищена талія була характерною для стилю ампір.

Слайд 25

Серед головних уборів перевага віддавалася діадемам, обручам і пишним пов'язкам із пір'ям. Зачіски спочатку ще залишалися високими і напудреними, та надалі волосся перестають припудрювати і починають завивати в локони. У моду увійшли великі капелюхи з оксамиту та шовку.

Слайд 26

Поступово класицизм у жіночому одязі витісняє античність, роблячи наряди більш пристосованими до європейського клімату. У моду входять кашемірові шалі та картаті тканини. Для їзди верхи дами одягають плаття-амазонки зі спідниці та жакета, що нагадує чоловічий фрак.

Слайд 27

Англійський чоловічий сукняний фрак витісняє шовковий французький каптан. Фрак має стоячий виложистий комір і відігнуті від талії поли. Модним також стає редингот — щось середнє між пальтом і сюртуком — з прямими полами і шалевим коміром. Жабо і манжети на сорочках вужчають, колготи також залишаються вузькими, а панчохи білими.

Слайд 28

Взуттям слугують черевики з великою пряжкою. Парики поступово відходять, натомість волосся зачісують назад і зав'язують чорною стрічкою. Саме у добу класицизму в чоловічу моду входять краватки й хусточки.

Слайд 29

V. Рефлексія.

- Які характерні риси живопису класицизму?
- Які жанри отримали розвиток у цей час?
- Згадайте імена відомих художників цієї доби та назви їхніх картин.
- Розкажіть про модні тенденції в одязі класицизму.

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання.

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§24) і дати відповіді на запитання – с.196.

Достатній рівень – виконати завдання на с.199.

Високий рівень – створити портфоліо «Модні тенденції класицизму». Доповніть ваше портфоліо прикладами живопису класицизму. За бажанням створіть портрети членів своєї родини в цьому стилі.

Використані джерела:

<http://narodna-osvita.com.ua/6001-pdruchnik-mistectvo-8-klas-l-g-kondratova-nova-programa-2016-chitati-onlayn.html> підручник Л.Г.Кондратової «Мистецтво. 8 клас»

<http://narodna-osvita.com.ua/5990-muzika-teatr-epohi-klasicizmu.html> матеріал уроку з підручника Кондратової

<http://onps.osvita-tomakivka.dp.ua/urok-25/> всі уроки «Мистецтво. 8 клас»

<https://www.youtube.com/watch?v=xXJba5FG89o> найкращі твори класичної музики

<https://www.youtube.com/watch?v=IsII3RdhMGA> художники епохи класицизму

https://www.youtube.com/watch?v=RI50T9AI5_U мистецтво класицизму
<https://www.youtube.com/watch?v=JEZNdUsdsxI> лекція «Класицизм»
<http://womanadvice.ru/klassicism-v-odezhde> класицизм у одязі
http://www.costumehistory.ru/view_post.php?id=115 чоловічий та жіночий костюм 19-го століття
<http://fashion.citylady.ru/moda-ampir.htm> мода класицизму та ампіру

Урок – 25

*Кружиліна Лариса Юрївна,
методист Шполянського РМК
Шполянської районної ради*

Тема уроку. Музика і театр епохи класицизму

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність: здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами та історією розвитку епохи класицизму. Сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до світової мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, урок поглиблення в тему.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, інтерактивна географічна карта Європи, аудіо- та відеоматеріали, ілюстративно-інформаційні картки.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності,

організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, метод музичного узагальнення, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: Віденська школа, струнний квартет, інструменти оркестру, правила класицизму в театрі, драматургія Мольєра, італійський і французький театр, музика і театр епохи класицизму.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: архітектура, живопис, скульптура, музичне мистецтво, театральне мистецтво.

Музичний ряд: мелодія з опери К.В.Глюка «Орфей і Евридика», уривок з арії Фігаро (опера «Весілля Фігаро») В.А. Моцарта, Бетховен «Апассіоната».

Відеоряд: Мультиплікаційний фільм із збірника «Чарівна флейта» (за творами класичних творів, 2008, Польща); фрагменти кінострічки «Амадей»; Л. ван Бетховен «Апассіоната» (у виконанні Данієля Баренбойма).

Міжпредметні зв'язки: історія, географія, музичне мистецтво, зарубіжна література.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Ознайомити учнів з поняттями «Віденська школа», «струнний квартет», «інструменти оркестру»; розглянути досягнення композиторів віденської школи, засвоїти правила класицизму в театрі, ознайомити із досягненнями музичного мистецтва епохи класицизму в інструментальній музиці й оперному жанрі, ознайомити із творчістю композиторів Віденської музичної школи; розглянути досягнення та основні вимоги стилю класицизм у театральному мистецтві.

II. Мотивація навчальної діяльності.

*Коли усе в тумані життєвому
Загубиться і не лишить слідів,
Не хочеться ні з дому, ні додому,
Бо й там, і там огонь давно згорів, —*

*В тобі, мистецтво, у тобі одному
Є захист: у красі незнаних слів,
У музиці, що вроду, всім знайому,
Втіляє у небесний перелив;*

*В тобі, мистецтво, — у малій картині,
Що більша за усей безмежний світ!
Тобі, мистецтво, у твоїй країні*

*Я шлю поклін і дружній свій привіт.
Твої діла — вони одні нетлінні,*

І ти між квітів — найясніший квіт!

Максим Рильський

Сьогодні ми маємо познайомитися з епохою класицизму у музиці та театрі. Тож, вирушаймо у подорож по Європі.

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж ми вирушимо у подорож, пригадаймо, що нам відомо про класицизм - стиль, що панував у культурі Європи впродовж XVII-XIX століть.

- що собою представляє стиль класицизм?
- які риси є визначальними для цього стилю?
- що властиве для класицизму в архітектурі та скульптурі?
- які архітектурні шедеври класичного стилю вам запам'ятались?

IV. Виклад нового матеріалу.

З середини XVIII до початку XIX ст. (орієнтовно 1750-1820 рр.) у Західній а потім і в Східній Європі радикальна зміна поглядів на світ, перегляд соціальних цінностей і правил поведінки отримують відображення в музичному мистецтві, яке називають "класицизмом". **Музичний класицизм** не без підстав вважається стилем, а не просто епохою, як бароко: твори композиторів цього історичного етапу відрізняє яскраво виражена художня єдність тем, образів, мови, форми. Саме в цей час у західноєвропейській музиці складаються "зразкові" для всієї подальшої історії структури сонати і симфонії, а в театрі формується психологічна драма. Іноді класицизм називають також музичним напрямком - напевно, в силу того, що при єдності принципів і способів відображення художньої дійсності надзвичайно виразно виражається феномен індивідуальності митця.

Музика епохи класицизму

Слайд 1

Епоху класицизму по праву вважають однією з найбільш значущих в історії музики.

Слайд 2

Вона подарувала нам багатьох не просто відомих, а видатних композиторів.

Слайд 3

У цей період з'являються і неймовірно інтенсивно розвиваються нові жанри музики, винаходяться нові інструменти, що, у свою чергу, сприяє популяризації музичного мистецтва.

Слайд 4

Епоха класицизму зародилася у Франції в період з XVII по XIX ст.

Слайд 5

На зміну пристрасній, експресивній і суперечливій музиці епохи бароко прийшли стрункі музичні твори, створені за певними канонами.

Слайд 6

В епоху класицизму професійне музичне мистецтво майже повністю стало

світським, поширеним у палацах королів та вельмож.

Слайд 7

Відкривалися музичні спілки й навчальні заклади (академії, консерваторії, школи).

Слайд 8

Послухати музику можна було не лише в театрі чи концертному залі, але й на відкритих майданчиках у парках.

Слайд 9

Класицизм відмовився від хорової музики як пережитку церковного мистецтва і віддавав перевагу розвитку інструментального мистецтва.

Слайд 10

Саме у той час виникли нові стилі виконавства: сольо-скрипковий, ансамблевий, оркестровий, концертний та інші.

Слайд 11

Також спостерігався розквіт балету й опери. Широкого розповсюдження набула сюїта.

Слайд 12

Період класицизму нерозривно пов'язаний з іменами трьох найвидатніших композиторів, які залишили яскравий слід в історії: Моцартом, Гайдном і, звичайно ж, Бетховеном.

Слайд 13

Слайд 14

Слайд 15

Кожен з них свого часу жив і творив у Відні - столиці музичного мистецтва.

Слайд 16

Віденських класиків, як називають їх музикознавці, об'єднує віртуозне володіння різними музичними інструментами і прийомами композиції. Творчість композиторів віденської школи – Ф.Й.Гайдна, В.А.Моцарта, Л.ван Бетховена – належить до вершин світової художньої культури. Вона мала значний вплив на весь подальший розвиток музики.

Слайд 17

У творах цих геніальних музикантів все багатство образного змісту об'єднується і втілюється в доведену до досконалості художню форму. У цьому і полягає головна особливість музики періоду класицизму. Популярними в той час жанрами стали симфонія, соната, концерт і струнний квартет.

Слайд 18

Пропонується увазі аудиторії матеріал дослідження юних музикознавців (група учнів поділяється на три підгрупи – виступ здійснюється окремими блоками з медіа підтримкою)

Блок 1.

Родоначальником симфонії заслужено вважається Йозеф Гайдн. Він надав симфонії закінчений і стрункий вигляд, встановив закони, за якими пишуть класичну симфонію і донині.

Слайд 19

Хоча симфонічні цикли писалися і до Й. Гайдна, вважається, що саме Гайдн підсумував і підняв на новий якісний рівень досвід попередників, відкривши нову епоху у розвитку жанру симфонії. У Німеччині і Австрії Гайдн став відомим завдяки своїм ораторіям — «Створення світу» і «Пори року». Натомість в США, Англії та Франції найпопулярнішими стали його симфонічні твори. Всього ним написано 104 симфонії, 24 опери, 14 мес, більше 50-ти концертів та безліч творів камерної музики.

Слайд 20

Ще його вважають основоположником такого популярного жанру, як струнний квартет. 83 квартети Гайдна написані для постійного складу виконавців (дві скрипки, альт і віолончель)

Слайд 21

Практичне завдання: Відберіть із запропонованих ілюстративно-інформаційних карток зображення музичних інструментів, які входять до складу найпоширенішого струнного класичного квартету.

Блок 2.

Мистецтво Гайдна і його досягнення в галузі сонатно-симфонічної музики справили великий вплив на Моцарта.

Слайд 22

Історія музики не знає більш видатної особистості, ніж він. За визначенням науковців Вольфганг Амадей Моцарт є найгеніальнішим музикантом в історії людства. Вже з дитинства Моцарт мав блискучі навички імпровізатора, виділявся різкою пам'яттю і слухом, чудово володів мистецтвом гри на фортепіано, скрипці, органі і клавесині.

Слайд 23

Він був найпопулярнішим та самим впізнаним музикантом у Відні. Свою першу оперу «Аполлон і Гіацинт» Моцарт створив ще у 11 років, а у 14 вже диригував в театрі Мілана на прем'єрі власної опери «Мітрідат, цар Понтійський». Далі народилися комічні опери «Удавана простачка», «Баст'єн і Баст'єна», опера-seria «Луцій Сулла».

Слайд 24

Моцарт прожив недовге життя, однак залишив наступним поколінням величезну спадщину, що нараховує більше 600 творів.

Слайд 25

Доречі, його молодший син Франц-Ксавер Моцарт, котрий унаслідував талант батька, тісно пов'язав своє життя з Україною, де перебував у якості педагога та засновника хору святої Цецилії у Львові, до якого ввійшло 400 аматорів хорового співу.

Слайд 27

Опери Вольфганга Амадея Моцарта - «Дон Жуан», «Чарівна флейта», «Весілля Фігаро» - користуються успіхом уже майже три століття.

Слайд 28

Практичне завдання: Пропонуємо послухати уривок з арії Фігаро (опера «Весілля Фігаро») В.А. Моцарта. Охарактеризуйте головного героя опери за його популярною арією. Спробуйте за допомогою простого олівця

створити невеликий шарж на образ Фігаро.

Блок 3.

Розвиток музики класицизму досягає свого апогею в творах Людвіга ван Бетховена.

Слайд 29

Він відомий світу як найбільший симфоніст. За перші десять років, проведених у Відні, ним було написано двадцять сонат для фортепіано і три фортепіанні концерти, вісім сонат для скрипки, квартети та інші камерні твори, ораторія «Христос на Оливній горі», балет «Творіння Прометея», Перша і Друга симфонії. Твори Бетховена почали широко видаватися і користуватися успіхом.

Слайд 30

Його мистецтво пронизане пафосом боротьби. Герой Бетховена - сміливий, пристрасний, наділений розвиненим інтелектом - одночасно і борець, і мислитель. На думку критиків, Третя симфонія Бетховена повністю розкриває його найбільший талант. Опера «Фіделіо» ставиться у Відні, Празі, Берліні. Мистецтво Бетховена пронизане пристрасною драмою.

Слайд 31

Перу Бетховена належать 9 симфоній, 32 фортепіанні сонати, низка симфонічних увертюр, дві сонати для віолончелі, квартети, вокальний цикл «До далекої коханої». Багато часу митець приділяє обробкам народних пісень. Поряд з шотландськими, ірландськими, уельськими, є й українські.

Слайд 32

Але головними творами останніх років стали два найбільш монументальних твори Бетховена — «Урочиста меса» і Симфонія № 9 з хором.

Слайд 33

Завершуючи епоху класицизму, він відкриває дорогу прийдешньому століттю романтизму.

Слайд 34

Практичне завдання: Послухайте уривок із першої частини «Аппассіонати» (сонати для фортепіано № 23) Л. ван Бетховена. Розкажіть про свої враження від музики композитора. Пригадайте відомі вам твори композитора. Які твори Л. ван Бетховена використовуються як рингтони у ваших телефонах?

Театральне мистецтво епохи класицизму

Класицистська естетика носила нормативний характер: суворо дотримувалася поділу на жанри, головними серед яких були трагедія і комедія. Трагедія вважалася високим, а комедія – низьким жанром. Умовою художньої досконалості класицистської трагедії і комедії вважалося цілісна композиція і монолітність у характеристиці героя, який завжди був виразником певної і яскраво забарвленої пристрасності. Ця обов'язкова умова, а також структурне і жанрове нормотворення, поєднання етичної проблематики з філософськими і

політичними мотивами, які складали головний зміст трагедій і комедій, стали наріжним камінням класицистської драматургії.

Слайд 1

Драматургія і театр у зв'язку з цим набувають особливого і провідного значення в системі мистецтва Класицизму.

Естетика класицизму вимагала від драматургів дотримання правила “трьох єдностей”: дії, часу, місця. Правило єдності дії забороняло найменше відхилення сюжету від основної лінії дії. Згідно правилами єдності часу і єдності місця все, що відбувалося у п'єсі повинно було вкладатися в одну добу і відбуватися в одному й тому ж місті.

Слайд 2

Знамениті правила «трьох єдностей» - місця, часу, дії - у класицизмі доводяться до педантичної точності – хоча у такому вигляді вони не були відомі античному театрові. Умовність цих канонів, їх обмежувальний догматизм позначиться значно пізніше на розвиткові сценічного мистецтва. Але на даному етапі це відповідало потребі класицистського мистецтва і допомагало освоювати художнє узагальнення.

Слайд 3

Зосередимо свою увагу на головних вимогах стилю класицизм у театральному мистецтві:

- **єдність місця:** загальний простір для всіх подій п'єси із зміною декорацій;
- **єдність часу:** всі події повинні розгортатися в приблизно однаковому часовому проміжку, не виходити за рамки доби;
- **єдність дії:** одна сюжетна лінія без побічних епізодів від зав'язки до розв'язки.

Слайд 4

Для сценічного мистецтва класицизму характерні: урочистий, статичний лад спектаклів і розмірене читання величних і благозвучних віршів. З'являється нова манера гри — психологічно-виразна, барвиста й темпераментна декламація із спеціально розробленою системою пластичної виразності. Новий стиль дуже часто називали «мистецтвом декламації».

Слайд 5

Від епохи античності театр класицизму взяв суворий порядок і гармонію. Класицизм — мистецтво розквіту, правил і логіки, де центральне місце посідає категорія краси, яка не залежить від людини та її внутрішнього світу, а розум — головний критерій художньої правди.

Слайд 6

У трагедіях зображували представників знаті — королів, вельмож, героїв, а сюжети брали з античних трагедій, Старого Заповіту або героїчного епосу. Твори «високого» жанру писали величавою, урочистою мовою.

Слайд 7

У комедіях героями були простолюдини — городяни, селяни, слуги, а сюжети автори брали цілком життєві, прославляючи ідеї монархії та громадського служіння. Твори «низького» жанру писали мовою, близькою до розмовного стилю, викривали вади суспільства і характерів.

Слайд 8

Головний конфлікт — між пристрастю і здоровим глуздом: людина у своїх учинках та переживаннях мусить керуватися розумним началом.

Правила класицизму — кожний твір повинен бути цілісним з точки зору задуму й форми, тематики й мови, жанру й композиції.

Театральне мистецтво класицизму побудоване па основних принципах стилю. XVIII ст. часто називають «золотим століттям» театру.

Слайд 9

Класицизм прагнув все розкласти по полицях, а естетичні принципи стилю встановлювали неухильну ієрархію жанрів (серед «високих» — трагедія, епічна поема, ода, історична, міфологічна, релігійна картини, а серед «низьких» — комедія, сатира, байка, жанрова картина). На сценах театру ставили трагедії П. Корнеля, Ж. Расіна і Вольтера, комедії Мольєра, сатиру Н. Буало, байки Ж. Лафонтена, прозу Ф. Ларошфуко, твори И. Гете і Ф. Шиллера.

Слайд 10

Засновником європейської класичної комедії є французький комедіограф, актор і театральний діяч, реформатор сценічного мистецтва Жан-Батист Мольєр, який, спираючись на традиції народного театру і досягнення класицизму, створив жанр соціально-побутової комедії. Мольєр писав життєво достовірні образи, висміював станові забобони аристократів, обмеженість буржуа, святенництво дворян, викривав лицемірство.

Слайд 11

Найбільш зрілим втіленням комедії моралі визнані «Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро» великого французького драматурга П'єра Бомарше, що стали основою опер В.А. Моцарта і Дж. Россіні. У своїх творах автор продемонстрував майстерність побудови діалогів, розвиток інтриги та соціальної сатири.

Слайд 12

Серйозні зміни відбулися в драматургії. Виникли нові жанри, зокрема — драма. Цей жанр зародився в Англії, а теоретичне обґрунтування отримав у Франції (теоретичні роботи Д. Дідро).

Слайд 13

Італійська класична комедія розвивалася у XVIII ст. У Венеції, яка була столицею карнавалів, театрів і безтурботних веселощів, працювало сім театрів. Велику роль в оновленні італійської сцени відіграли драматурги К. Гольдоні і К. Гоцці. Карло Гольдоні — автор 267 п'єс, творець національної італійської комедії, здійснив реформу драматургії і театру, увів в театральні постановки реалістичну драматургію з живими характерами, дотепною критикою вад суспільства. Карло Гоцці — автор жанру казки-ф'яби для театру з мотивами фольклору та елементами комедії дель арте: «Любов до трьох апельсинів», «Турандот».

Слайд 14

Видатний англійський драматург XVIII ст. — Річард Брінслі Шерідан, автор комедії «Школа лихослів'я». В ній виразно окреслено об'єкт сатири — конкретне суспільство і конкретне соціальне явище — лихослів'я.

Засновниками класичної трагедії вважають П'єра Корнеля та Жана Расіна, які втілили золоте правило класичної драми — єдність місця, часу та дії.

Слайд 15

Французький театр, керуючись смаком придворної публіки, переніс на сцену ідеали абсолютизму, створив тип героя, який підпорядковує свої почуття інтересам держави, бореться за честь і славу.

Цікаво знати, що актори епохи класицизму діяли, грали, переживали на сцені, але не перевтілювалися — залишалися собою у всіх ролях, тому їх підбирали під окремого героя спектаклю. Героїв поділяли на позитивних — як приклад для наслідування і негативних — моральний урок глядачам.

Звичайно стиль класицизму, як і будь-який інший мав ряд недоліків. До недоліків стилю класицизм і його нащадка академізму належать приреченість до постійних повторів вироблених зразків, швидке падіння в стереотипні рішення, консервація рішень. Жорстка заданість переходила в класицизмі в надісторичність та ігнорування сучасності. Адже задовго до цього вже були вироблені ідеально прекрасні форми і пропорції. Залишається лише їх наслідувати, бо виникає ілюзія причетності до ідеальної краси і вічності.

До того ж успішна практика існування інших європейських мистецьких стилів довела, що сталого ідеалу краси в житті та в мистецтві (на чому помилково наполягав класицизм) — нема, що кожна нова доба (і її талановиті представники) здатні виробити власні ідеали і яскраво втілити їх у власній творчості.

V. Рефлексія.

1. Практичне завдання

Розгляньте портрети та зображення митців, з творчістю яких ми сьогодні ознайомились. Спробуйте назвати їх твори. Складіть коротеньку оповідку про синтез музичного та театального мистецтва доби класицизму.

2. Вправа «Логічний ланцюжок» (композитор-твір-театр-діяство).

3. Тест «Біографія Моцарта».

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання.

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§25) і дати відповіді на запитання – с.207.

Достатній рівень – виконати завдання на с.207.

Високий рівень – створити диск з підбіркою творів «Шедеври класицизму».

Використані джерела:

<http://narodna-osvita.com.ua/6001-pdruchnik-mistectvo-8-klas-l-g-kondratova-nova-programa-2016-chitati-onlayn.html> підручник Л.Г.Кондратової «Мистецтво. 8 клас»

<http://www.zaspivaj.com/> сайт «Заспівай» (Колискові та ін. пісні)

<http://narodna-osvita.com.ua/5990-muzika-teatr-epohi-klasicizmu.html> матеріал уроку з підручника Кондратової

<http://onps.osvita-tomakivka.dp.ua/urok-25/> всі уроки «Мистецтво. 8 клас»

http://zaspivaj.com/statti/62_muzyka_v_epohu_klasytcyzmu.html стаття «Музика епохи класицизму»

http://mypresentation.ru/presentation/prezentaciya_na_temu_quotklassicizm_v_literature_i_iskusstvequot_skachat_besplatno_prezentacii_po_literature презентація

<https://www.youtube.com/watch?v=iOe0GiRKJlo> музика класицизму Урок 23 курсу «Музична теорія» (Росія)

<http://narodna-osvita.com.ua/6016-muzika-klasicizmu.html> музика класицизму

<https://www.youtube.com/watch?v=4C3Tlr2bBo0> Бетховен «Апассіоната»

http://www.belcanto.ru/beethoven_vs9.html Бетховен «Крейцєрова соната»

<http://www.myshared.ru/slide/1206495/> доба барокко(презентація)

<http://ppt-online.org/79126> музичні інструменти 18 століття

<https://ru.smiletemplates.com/free/powerpoint-templates/1.html> шаблони презентацій

<http://12millionov.com/12-luchshix-teatrov-mira.html> 12 кращих театрів світу

<http://venividi.ru/node/26676> 5 найвідоміших театрів світу

Урок – 25 а

Гризюк Наталія Петрівна,

*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Монастирищенської загальноосвітньої*

школи I-III ступенів № 5

Монастирищенської районної ради

Тема уроку: Музика і театр епохи класицизму

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *загальнокультурна компетентність*: виховувати естетичний смак, інтерес до музичного і театрального мистецтва епохи класицизму, високі моральні якості;
- *інформаційна компетентність*: переглянути відео-уривки, прослухати музичні уривки за допомогою Інтернет-джерел;
- *міжпредметних естетичних компетентностей*: проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, присутніх в творах, визначити спільне і відмінне, інтерпретувати мистецькі твори;
- *предметних компетентностей*: навчати вирізняти та впізнавати характерні ознаки стилю в музичному і театральному мистецтві епохи класицизму;
- розвивати творчі здібності, навички образного, осмисленого сприйняття мистецьких творів;
- виховувати любов до музики та театрального мистецтва.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: підручник, комп'ютер, синтезатор, альбом для малювання.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: виконання творчої роботи – у групах.

Терміни і поняття: Віденська школа, струнний квартет, інструменти оркестру, оперний жанр, досягнення композиторів віденської школи. Правила класицизму в театрі, головний конфлікт. Драматургія Мольєра. Італійський, французький театр.

Музичний ряд: К.В. Глюк. Опера «Орфей та Еврідіка»(соло флейти), В.А. Моцарт. Арія Фігаро із опери «Весілля Фігаро», Л. ван Бетховен. Соната № 23 (уривок із 1 ч.)

Відеоряд: Мілош Форман. Кінострічка «Амадей», комедія Мольєра (уривки)

Міжпредметні зв'язки: література, музичне мистецтво, історія, образотворче мистецтво.

Хід уроку

1. Організація класу

Вхід до класу під музику епохи класицизму, музичне вітання.

2. Мотивація навчальної діяльності

Пропонуємо учням переглянути відеоряд із зображенням відомих театрів під звучання музичних уривків епохи класицизму.

- Чи знайома вам музика, яка щойно звучала?
- Можливо, ви знаєте її авторів?
- Якщо ні, спробуйте визначити (методом здогадок та аналізу) за індивідуальним стилем, часовою та національною належністю або характером?

Мабуть, ви здогадались, ми продовжуємо нашу розмову про стиль

класицизм у мистецтві. На черзі- музика і театр, два поняття, які тісно пов'язані між собою.

Повідомлення теми, мети та завдань уроку.

3. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями

- Пригадайте, що вам відомо про поняття «класична музика», «композитори-класики»? Що означає термін «класицизм»?

4. Розкриття теми уроку

Наприкінці XVIII- початку XIX ст. у культурному житті Європи відбулися суттєві зміни. Настала доба просвітництва, доба великих видатних людей. На зміну стилям *бароко* і *рококо* прийшла епоха *класицизму*.

У музичному житті з'явилися перші публічні концерти, створювалися музичні товариства та оркестри. При дворі значне місце посіла розважальна музика: касадії, дивертисменти, серенади. Модними стали музична освіта і любительське музикування. Завдяки цьому був сформований один з важливих жанрів музичного класицизму-струнний квартет.

Видатним досягненням другої половини XVIII ст. є формування *віденської класичної школи*. Саме в цей період сформувався склад сучасного симфонічного оркестру, жанри симфонії, сонати, тріо, квартету та квінтету. В сонатному *allegro* зароджується, а пізніше, в творчості Бетховена формується новий метод музичного мислення — симфонізм. Суттєвого реформування в творчості В. А. Моцарта та К. Ф. Глюка зазнає оперний жанр, долаючи закостенілу умовність аристократичної опери.

Центром становлення класичної музики стала *віденська класична школа*, завдяки чому в музикознавстві закріпився також термін «віденський класицизм».

Найхарактерніші риси цього періоду — прозорість і ясність, чітке членування музичної тканини на відносно короткі побудови, превалювання гомофонії (на відміну від барокової поліфонії). У творчості композиторів-класиків відбувається становлення класичного восьмитактового періоду, класичної гармонії, становлення сонатної форми та жанрів класичної симфонії, квартету, квінтету та інших жанрів, формується класичний склад симфонічного оркестру.

Найяскравіші представники цього напрямку — Йозеф Гайдн, Вольфганг Амадей Моцарт та Людвіг ван Бетховен. Західноєвропейське музикознавство до композиторів-класиків відносить також попередників віденської класичної школи — К. В. Глюка, К. Ф. Е. Баха, В. Ф. Баха. До епохи класицизму належать також італійські композитори М. Клементі, Л. Боккеріні, Л. Керубіні, Д. Чімароза.

Представникам віденської класичної школи, і насамперед, Гайдну, належить заслуга формування стійкого складу симфонічного оркестру. Колись композитори задовольнялися лише тими інструментами, які в цей момент були доступні. Поява стійкого складу оркестру - яскрава ознака класицизму. Стійкий склад інструментів оркестру давав цільне і однорідне звучання всього оркестру.

5. Слухання та аналіз музичних творів

Оперна музика

Крістоф Вільгельм Глюк-представник німецького музичного класицизму, композитор, видатний оперний диригент, автор 107 опер.

Послухайте мелодію з опери К. В. Глюка «Орфей та Еврідіка», в якій композитор відмовився від арій *da capo* та підсилив роль оркестру, пов'язавши характер музики зі змістом твору. Поділіться своїми враженнями від прослуханої музики.

Вольфганг Амадей Моцарт- ціла епоха в розвитку оперного мистецтва. Він є автором понад 600 творів. Серед них- більше 50 симфоній і 40 інструментальних концертів. Та саме опера посіла найвагоміше місце в творчому доробку композитора.

Найбільш відома опера Моцарта - «Весілля Фігаро», новаторством якої стало музичне окреслення персонажів та комічне протистояння (конфлікт) сюжету.

- Послухайте уривок з арії Фігаро. Дайте характеристику героя за музичним епізодом. На папері спробуйте відтворити образ Фігаро у вигляді шаржу.

Інструментальна музика

Франц Йозеф Гайдн-австрійський композитор, автор понад 1000 творів всіх жанрів і форм музики того часу. Всесвітню славу принесли йому ораторії і симфонічні твори. Гайдна по праву називають батьком симфонії (104) та засновником жанру струнного квартету(83).

Людвіг ван Бетховен німецький композитор. У своїй творчості він зумів зберегти основні риси стилю *класицизм* (монументальність, ясність, стрункість композиції). Його музиці властива енергетична напруга, збудженість почуттів та драматизм. Творчість Бетховена стала підсумком цілої епохи музичного класицизму. Творчим дітищем композитора стала фортепіанна соната. Бетховен-новатор віртуозно володів фортепіано. Вперше цей інструмент зазвучав у нього як цілий оркестр.

- Прослухайте уривок із 1 ч. «Апасіонати» (сонати № 23) Бетховена, розкажіть про свої враження від прослуханої музики.

6. Перегляд відео-уривку

- Перегляньте уривок із кінофільму «Амадей», який був створений режисером Мілошем Форманом за мотивами драми Пітера Шеффера Спробуйте розпізнати музичні уривки, які звучать у фільмі, проаналізуйте акторську гру і костюми. Які твори інших видів мистецтв присутні у стрічці? Що вам про них відомо?

Театральне мистецтво

Найбільшого розквіту класицизм досягає у французькій драматургії XVII ст. Театр і театральне мистецтво взагалі посідали виняткове місце в естетиці класицизму. Визначено це тим, що саме театр, висуваючи проблеми протистояння почуття і розуму, піднімав глибокі проблеми моралі, історії. До того ж театр дозволяв гармонійно поєднати різні види мистецтва — словесне, пластичне і музичне.

Центральне місце в естетиці класицизму посідає категорія краси. На думку класицистів, краса існує у світі об'єктивно і не залежить від людини та її внутрішнього світу.

Важливим елементом естетики класицизму є вчення про розум як головний критерій художньої правди і прекрасного в мистецтві. Звідси походить майже математична точність правил класицизму. По-перше, це чіткий поділ героїв на позитивних і негативних. По-друге, підкреслення в героїв однієї риси характеру (честі, обов'язку, хоробрості, лицемірства, жадібності тощо). По-третє, драматичні твори (трагедія, комедія) підкорялися правилу «трьох єдностей» — дії, часу, місця. П'єса показувала події, які відбувалися протягом одного дня і в одному місці. Чітка композиція творів мала підкреслювати логіку задуму автора, певні риси персонажів. В трагедіях зображували людей «високого» звання — королів, вельмож, героїв, а сюжети бралися з античних трагедій, Старого Заповіту або героїчного епосу. Дійовими особами комедій були люди «низького» звання — городяни, селяни, слуги, а сюжети автори брали цілком життєві.

Твори «високого» жанру писали величавою, урочистою мовою. Мова «низьких» жанрів наближалася до розмовного стилю.

Якщо у «високих» жанрах прославлялись ідеї монархії та громадського служіння, то в «низьких» жанрах викривалися вади суспільства і характерів. (Мольєр і епоха класицизму)

Головний конфлікт, який відображався у п'єсах, — це конфлікт між пристрастю і здоровим глуздом. Класицисти прагнули показати, наскільки згубно для людини підпасти під вплив пристрастей. Вони вважали, що людина у своїх вчинках та переживаннях мусить керуватися здоровим глуздом, розумним началом.

Отже, за правилами класицизму, кожний твір повинен бути цілісним з точки зору задуму й форми, тематики й мови, жанру й композиції. Логічність, єдність, урівноваженість усіх елементів тексту — шлях до досконалості й естетичної довершеності.

Доба класицизму подарувала людству таких великих драматургів, якими були П. Корнель, Ж. Расін, Ж.-Б. Мольєр.

Жан-Батіст Поклен (театральний псевдонім-Мольєр) - засновник європейської класичної комедії, актор, театральний діяч, реформатор сценічного мистецтва. Він створив жанр соціально-побутової комедії, спираючись на традиції народного театру та досягнення класицизму.

Керуючись смаком придворної публіки, французькі драматурги втілили на сцені ідеали абсолютизму, створили тип героя, який підпорядковує свої почуття інтересам держави, бореться за честь і славу.

Твори великого французького драматурга П'єра де Бомарше «Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро» визнані найбільш зрілим втіленням комедії моралі.

Тим часом у Венеції розвивалась італійська класицистична комедія, в оновленні якої велику роль відграли Карло Гольдоні та Карло Гоцці.

В Англії у добу класицизму зароджується новий жанр театального

мистецтва - драма.

- Пропоную вам здійснити віртуальну подорож інтернетом до театру Мольєра та переглянути уривок з його комедії. Поділіться своїми враженнями від перегляду.

7. Підсумок уроку, рефлексія

- Назвіть композиторів епохи класицизму, здобутки яких назвали «віденською класичною школою».

- Які музичні жанри були сформовані в цей період?

- Назвіть музичні твори стилю класицизм, які найбільше вас вразили.

- Розкажіть про правила класицизму в театральному мистецтві.

- Назвіть видатних драматургів доби класицизму.

8. Домашнє завдання

Оберіть один із варіантів і виконайте завдання вдома:

1) розробіть колективний проект на тему «Шедеври стилю класицизм»;

2) підготуйте афішу театального спектаклю, поставленого за мотивами драматичних творів стилю класицизм;

3) створити диск під назвою «Шедеври класицизму», записавши на нього музику, що вам найбільше сподобалась.

*Позднякова Наталія Вікторівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи-інтернат
Черкаської обласної ради*

Тема уроку. Українські пам'ятки класицизму.

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами та історією розвитку класицизму на українських теренах на прикладі пам'яток архітектури, скульптури та музичного мистецтва; сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до української мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, географічна карта України.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: класицизм в українському мистецтві.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: архітектура, живопис, скульптура, музичне мистецтво.

Музичний ряд: Д.Бортнянський. «Херувимська пісня №7».

Відеоряд: фрагменти телепередачі «Очима культури», «Чотири фонтани на площі Ринок».

Міжпредметні зв'язки: історія, географія.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Мистецтво - наш єдиний слід слайд №1

Перебування на землі,

Це надзвичайно дивний світ,

Де мрії, наче журавлі.

Вони летять - ти навздогін,

Вони ще вище - ти за ними,

Хоч часу невгамовний плін

Тобі шепоче: "Все спочине"

Усе іде, пливе, летить,

Як жаль: на світі все минає...

Але мистецтва світлу мить

Час-повелитель не стирає.

Світлана Коробова

Зустріч з мистецтвом знову кличе нас у подорож. Сьогодні ми маємо можливість познайомитися з пам'ятками українського класицизму. слайд №2

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж ми вирушимо у подорож нашою країною, не зайвим буде пригадати, що ми вже знаємо про класицизм як стиль, що панував у культурі Європейських країн протягом XVII-XIX століть. слайд №3

- Що собою представляє стиль класицизм?
- Які риси є визначальними для цього стилю?
- Що властиве для класицизму:
 - в архітектурі;
 - скульптурі;
 - живописі;
 - музичному мистецтві;
 - театральному мистецтві?

- Що ви знаєте про стиль ампір?

IV. Виклад нового матеріалу.

1 блок «Шедеври класицизму в архітектурі України» слайд №4

В архітектурі України тенденції класицизму проявилися дещо пізніше, ніж у Європі – у 70-х роках XVIII століття. Світлі барви, чіткі архітектурні форми, відсутність пишного оздоблення, але, разом з тим, імпозантність та урочистість – ось основні ознаки цього стилю в Україні.

Перша творча група працювала над темою «Шедеври класицизму в архітектурі України». Саме вони першими презентують результати своїх творчих пошуків.

Виступи учнів першої групи.

Географія шедеврів української архітектури стилю класицизм широка і представлена храмами, поміщицькими палацами з розкішними садами, приватними і громадськими спорудами. На відміну від мови епохи бароко, мова класицизму стає універсальною.

Ми запрошуємо вас відвідати Чернігівщину.

Новгород-Сіверський – одне із найстаріших міст України. В письмових документах він вперше згадується в «Повчанні Володимира Мономаха своїм дітям» під 1078 роком. В той час місто вже було досить великим, тому ймовірно заснували його значно раніше. Вірогідно це сталося у 988 році, коли великий князь Володимир будував фортеці на Десні. У Новгороді-Сіверському збереглося немало унікальних пам'яток. Найбільш видатною серед них є Спасо-Преображенський монастир, що був заснований чернігівським князем Мстиславом у 1033 році. **слайд №5** Це один з найдавніших монастирів Київської Русі. У 1791-1796 роках було зведено головний храм монастиря – Спасо-Преображенський собор. Проект цього величного храму виконав Джакомо Кварнегі – придворний архітектор імператорського двору. Ймовірно проект собору не розроблявся спеціально для монастиря у Новгороді-Сіверському, а сам архітектор тут не бував, тому що вийшов він завеликим й не пристосованим до монастирського ансамблю. Він і нині здається чужорідним елементом в монастирі. Хоча не можна заперечити, що собор просто розкішний. **слайд №6** Будівництво собору супроводжувались значними труднощами, пов'язаними в першу чергу із значними крадіжками матеріалів, що здійснювались підрядчиками. Неякісне будівництво дало про себе знати у 1816 році, коли стіни собору почали тріскатись. Довелося укріплювати та підсилювати споруду. Проект укріплення розробив архітектор Антон Карташевський, який і керував роботами. Саме тоді всередині собору з'явилися 16 спарених колон іонічного ордеру. [5] **слайд №7**

Старовинне місто Батурин. Заснований як оборона фортеця, Батурин вперше згадується в 1625 році. Був своєрідною столицею запорізького козацтва, резиденцією гетьманів Лівобережної України. З 1654 року Батурин мав статус міста з магдебурзьким правом. 1708 року був спалений, а у 1760 році це місто подарували К. Розумовському. На замовлення графа К.Г. Розумовського за проектом Ч.Камерона у Батурині побудували розкішний палац у стилі класицизму. **слайд №8** Триповерхова будівля мала восьмиколонний портик

грецького іонічного ордера заввишки у два поверхи. До ансамблю входили два двоповерхові флігелі. Усередині палац було оздоблено штучним мармуром, прикрашено грандіозними ліпленими карнизами з гідравлічного гіпсу, паркет. Коли Кирило Розумовський помер, будівництво палацу було припинено. Потім палац було розорено, та ще настільки, що в 1955 році впала половина головної колони. У 2002 році Кабінетом Міністрів України було затверджено комплексну програму відбудови пам'яток заповідника «Гетьманська столиця». У 2009 році палац відреставровано. [2] **слайд №9**

Далі вирушаємо у Дніпро. Спасо-Преображенський кафедральний собор збудовано у 1835 році за архієпископа Гавриїла (Розанова). Клод Геруа став автором першого проекту Преображенського собору, який мав вигляд грандіозної базилики з великим куполом та портиками - восьмиколонний портик коринфського ордера на головному фасаді і шестиколонні портики на бічних фасадах. Але цей проект так і не був здійснений. Будівництво Спасо-Преображенського кафедрального собору почалося в 1787 році. І тільки через 48 років, в 1835 році, собор був остаточно добудований. **слайд №10** Історичні події ХХ століття завдали значної шкоди будівлі. Спалено було все, що знаходилося у соборі, включаючи унікальний іконостас. 21 січня 1992 Спасо - Преображенський кафедральний собор Дніпра був офіційно переданий Українській Православній Церкві. Розпочалася робота по відновленню його історичної первозданності. [3] **слайд №11**

Нас зустрічає Полтавщина. Саме тут, у селі Диканька, знаходиться усипальня родини Кочубіїв – Миколаївська церква. **слайд №12** Від початку на цьому місці стояла дерев'яна будівля. Мурована церква в ім'я Св. Миколая зведена в стилі класицизму у 1794–1797 роках Віктором Павловичем Кочубеєм за проектом свого петербурзького друга Миколи Олександровича Львова і існує донині. Церква була побудована у вигляді ротонди, по фасаду її прикрашають колони, на вході — портик доричного ордера з трикутним фронтоном. При будівництві церкви була застосована система подвійного купола, що поліпшило її акустику та освітлення. Після ремонтних робіт (у 1862 та 1867) церква набула сучасного вигляду: цегляна, майже кругла в плані, однобанна, з виступаючою прямокутною вхідною лоджією, прикрашеною чотирьохколонними портиками доричного ордеру із трикутним фронтоном. Споруда скомпонована у вигляді двох циліндричних об'ємів. Зовнішній перекритий лучковим склепінням, внутрішній — системою подвійного куполу. Обидва куполи спираються на кільце стін, полегшене вісьмома арковими прорізами. Стіни мають двоповерхове членування. [7]

Київщина. У самому центрі міста Біла Церква знаходиться римо-католицький собор Іоанна Хрестителя. **слайд №13** Згідно з давніми переказами саме на його місці височіла та сама біла церква, від якої і пішла назва міста. Костел був зведений на Замковій горі у 1813 році на кошти, виділені графом Ксаверієм Браницьким. Пізніше костел став родинною усипальницею знатного роду Браницьких. Будівля є яскравим зразком класичної католицької архітектури та виконана у формі латинського хреста, розташованого по прямій осі, в напрямку схід-захід. Східна частина цього хреста має напівкруглу апсиду,

а в західній його частині знаходяться вежі. Старовинний годинник із дзвонами встановлені на одній з цих веж, а іншу вінчають шість дзвонів. Костел являє собою двоярусну споруду, висота якого становить 27 метрів, ширина - близько 25, а довжина - 35 метрів. **слайд №14** Сьогодні у стінах костюлу розташований будинок органної та камерної музики. [6] Спасо-Преображенський собор Білої Церкви **слайд №15** споруджено у стилі класицизму за проектом одеського кафедрального собору (інженер — Ванрезонт, архітектор Фраполлі) у 1833—1839 роках в дворі напівзруйнованої Микільської церкви. Будівля цегляна, обштукатурена, хрестовидна в плані, висотою 40 м, перекрита банею на високому барабані. Східний і західний входи оформлені 4-х колонними портиками, південний - шестиколонним. **слайд №16** Головний портик відновлений у 90-х рр.. ХХ століття, ордер доричний. На фасадах колонам відповідають пілястри. Прямокутні віконні отвори декоровані сандриками. Перекриття цегельне, склепінчате. Інтер'єр був розписаний монументальним олійним живописом, який не зберігся до наших днів. [9]

Місто Київ. **слайд №17** Контрактовий будинок знаходиться на Контрактовій площі на Подолі. Зведений у 1815—1817 роках. Один із нечисленних взірців архітектури класицизму в місті. Назва споруди пов'язана з контрактами, тобто торгівельними угодами, які укладались у його приміщенні. Будівництво здійснювалося під керівництвом архітектора А.І Меленського. Головний фасад будівлі з боку площі має чотириколонний портик дорійського ордеру, увінчаний трикутним фронтоном. Неправильні контури планування (а саме непрямі кути у поєднанні стін, поворот колонади по відношенню до осі всієї будівлі) обумовлені конфігурацією ділянки забудови. Центральні ділянки північного і західного фасадів прикрашені портиками пілястр дорійського ордеру, східний фасад — портиком з тричетвертних колон. [4]

Червоний корпус Київського національного університету імені Тараса Шевченка **слайд №18** — головний і найстаріший корпус університету. Пам'ятка історії національного значення і символ вітчизняної фундаментальної університетської освіти. Був збудований у 1837-43 рр. за проектом італійського архітектора Вінченцо Беретті. Будівля університету являє собою монументальний замкнений квадрат з довжиною фасаду 145.68 м. Всередині будівлі знаходиться великий внутрішній дворик. Особливо виразна архітектура східного фасаду. Це досягається контрастним протиставленням протяжної площини стін могутній вертикалі колон портика, вирішеного в іонічному ордері на всю висоту будинку. [10]

2 блок «Пам'ятки скульптури класицизму» **слайд №19**

Період класицизму тісно пов'язаний з містобудівництвом. З'являються нові міста, розбудовуються старі. На вулицях і площах міст встановлюються пам'ятники, численні скульптури. Пластичне мистецтво класицизму в Україні представлено переважно творами монументальної та монументально-декоративної скульптури. Наразі свої творчі пошуки нам презентують учасники другої групи.

Виступи учнів другої групи.

До когорти кращих скульпторів у світовій культурі належить Іван Петрович Мартос, **слайд №20** уродженець міста Ічня Чернігівської області. Його ж по праву вважають засновником стилю класицизм у пластиці на українських теренах. Найбільш змістовні та глибокі за своїми художніми якостями скульптурні надгробки, створені Мартосом: Іллі Висоцького біля Видубицького монастиря у Києві, Кирила Розумовського у Батурині. Окремою сторінкою творчості Івана Мартоса є створені ним пам'ятники.

Нас запрошує Одеса. **слайд №21** Пам'ятник Арману де Рішельє на Приморському бульварі, над яким Мартос працював у 1823—1828 рр., є візитівкою міста. Скульптор створив ідеальний образ правителя-громадянина. Здається, що Рішельє в римській тозі з сувоєм у руці повільно вийшов на площу і зупинився перед народом. Голова герцога ледь нахилена, начебто він дивиться вниз, на море. Статуя вийшла напрочуд монументальною і дуже вдало вписалася в архітектурне довкілля. До п'єдесталу прикріплено три латуневі горельєфи, що символізують землеробство, торгівлю і правосуддя. **слайд №22** [1]

Місто Львів. Саме тут жив і творив скульптор з тірольського міста Імст (Австрія) Гартман Вітвер. **слайд №23** (перегляд відеоматеріалу)

Київ – серце України. **слайд №24** Пам'ятник [Гетьману України Богданові-Зіновію Михайловичу Хмельницькому](#) - пам'ятка мистецтва XIX століття, один із символів [Києва](#). Урочисто відкритий 11 [липня 1888](#) року на [Софійській площі](#) в рамках святкування 900-річчя [Хрещення Русі](#). Автором монументу став Михайло Микешин, російський і український художник і скульптор білоруського походження. У зображенні моменту різкої зупинки вершником розпашілого коня закладено символ: мужній полководець наче перериває стрімкий рух, щоб указати народові, який зібрався на площі, на північний схід (саме на Софійському майдані, [23 грудня 1648](#) року кияни зустрічали Богдана Хмельницького та [козацькі](#) полки після [перемоги під Пилявцями](#)). У владному приборканні коня, рішуче піднесеній правій руці з [булавою](#), зверненому до народу обличчю відчувається незламна воля сильної особистості. [8]

3 блок «Пам'ятки скульптури класицизму» **слайд №25**

Музичне мистецтво класицизму представлено творчими пошуками випускників та Глухівської співочої школи - Артемія Веделя, Дмитра Бортнянського та Максима Березовського. **слайд №26** Саме вони створили та розвинули жанр духовного хорового циклічного концерту. Літературознавець Марк Роберт Стех, канадський літературознавець та представник української діаспори, створив цикл телепередач «Очима культури». Три з них присвячено цим трьом видатним композиторам (перегляд відеофільмів – фрагментарно, або на вибір).

V. Рефлексія.

1. Практичне завдання **слайд №27-28**

Розгляньте ілюстрації під звучання “Херувимської пісні №7” Дмитра Бортнянського. Спробуйте об'єднати ці три види мистецтва у своїй розповіді про досягнення стилю класицизм в Україні.

2. Вправа «Слово-слово-речення-запитання-відповідь». **слайд №29**

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання. слайд №30

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§26) і дати відповіді на запитання – с.211.

Достатній рівень – виконати завдання на с.210-211.

Високий рівень – скласти міні-твір на тему «Розвиток мистецтва від бароко до класицизму».

Урок – 27

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Березняківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Смілянської районної ради*

Тема: Стиль романтизм. Етапи розвитку стилю. Архітектура – неоготика, романтичний історизм, неовізантійський напрям. Типи новітніх будівель. Скульптура- французький романтизм, наполеонівський ампір.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- надати знання учням про поняття «романтизм» у мистецтві, його філософську основу;
- розглянути етапи розвитку романтизму в історії мистецтва та ознайомити із характерними рисами архітектурних напрямів романтизму -неоготика, романтичний історизм, неовізантійський напрям;
- розглянути напрямки в архітектурі- познайомити учнів з типами новітніх будівель;
- розглянути приклади застосування наполеонівського ампіру в скульптурі романтизму;
- ознайомити із різновидами скульптури та особливостями скульптурного оформлення будівель та замків цього стилю;
- розвивати вміння учнів проводити індивідуальну роботу з ілюстрацією, досліджувати та порівнювати зображення неовізантійського собору із візантійськими храмовими спорудами;
- аналізувати скульптурні портрети доби романтизму, порівнювати скульптурні зображення стилю романтизм із відомими шедеврами інших стилів та знаходити спільні та відмінні риси між засобами виразності, надавати характеристику художньому образу творів мистецтва
- виховувати інтерес до мистецтва романтизму, інтерес до творчості видатних архітекторів та скульпторів доби романтизму

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, картини з архітектури та скульптури „ портрети архітекторів та скульпторів, презентація до уроку.

Творче завдання: Підготувати презентацію по темі «Шедеври скульптури французького романтизму»(або на вибір учнів)

Створити відео-колаж із ілюстрацій архітектури та скульптури епохи романтизму.

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Випереджувальне завдання.

(Повідомлення учнів по темі за бажанням)

Слово вчителя.

Романтизм (фр. *romantisme*) — ідейний рух у літературі, науці й мистецтві, що виник наприкінці 18 ст. у Німеччині, Англії й Франції, поширився з початку 19 ст. в Росії, Польщі й Австрії, а з середини 19 ст. охопив інші країни Європи та Північної і Південної Америки.

Характерними ознаками романтизму є заперечення раціоналізму, відмова від суворої нормативності в художній творчості, культ почуттів людини. Його ідеологія спирається на культ індивідуалізму, на підкреслену, загострену увагу людської особистості, до психологічних проблем її внутрішнього "Я". У центрі зображення романтиків винятковий характер у виняткових обставинах.

Романтизм, що виник після французької революції, в умовах утвердженого на зламі 18 — 19 ст. абсолютизму, був реакцією проти раціоналізму доби Просвітництва і застиглих форм, схем і канонів класицизму та подекуди проти сентименталізму. Філософську базу романтизму було закладено німецьким філософом Фрідріхом Шеллінгом. Визначальними для романтизму стали ідеалізм у філософії і культ почуттів, а не розуму, звернення до народності, захоплення фольклором і народною мистецькою творчістю, шукання історичної свідомості й посилене вивчення історичного минулого, інколи втеча від довколишньої дійсності в ідеалізоване минуле або у вимріяне майбутнє чи й у фантастику. Романтизм призвів до вироблення романтичного світогляду та романтичного стилю і постановки нових літературних жанрів — балади, ліричної пісні, романсової лірики, історичних романів і драм.

Романтизм співіснував з пізнім класицизмом, академізмом. Мав впливи на сучасні йому:

- Історичний живопис
- портрет
- гравюру
- архітектуру
- музику
- літературу

Романтизм сформувався на тлі суспільної кризи, як прояв незгоди з тенденціями кінця XVIII ст. Вже тоді почалися процеси проторомантизму в мистецтві Франції (особлива схвилюваність в деяких портретах, потяг до незвичних ситуацій, прихід в мистецтво представників народу без ідеалізації їх

бідності, їх соціального стану). Особи з соціального низу піднімаються до рівня учасників історичного процесу попри монополію аристократії на політику і культуру.

В Європі буржуазія стає окремою соціально-політичною силою, внаслідок чого змінилася структура суспільства, зруйнувалися традиції спадкової монархічної влади. Відбулася низка буржуазних революцій, що призвело до формування конституційної монархії або до відновлення республіканського правління. У 1649 відбулася буржуазна революція в Англії, в 1789 — буржуазна революція у Франції. Негатив революційних змін (страсти, голод, військові дії, політична нестабільність) призвели до бажання втекти від реальності, бо вплинути на неї не було можливості.

Посилилася роль міст, зросли їхні розміри. Це викликало потяг до первинного стану людини, до природи і малої залежності пересічного громадянина від утисків суспільства.

Першою особою епохи, що значно вплинула як на політичні, так і на мистецькі події того часу, став Наполеон Бонапарт, що особистим прикладом продемонстрував важливість особистої ініціативи, дієвості. 18 червня 1815 року Наполеон програв битву при Ватерлоо, після чого його примусили зректися престолу й ізолювали на острів Св. Єлени (практично запроторили у перше ув'язнення).

Теоретично життя для особи-романтика також будується на яскравих контрастах і шалених змінах в настроях (або в біографії).

Церква і надалі втрачає свої позиції в суспільстві, формується чисто світська культура 19 століття.

Етапи розвитку романтизму.

Ранній романтизм

(кінець XVIII — початок XIX ст.)

Першу хвилю утворили наполеонівські війни та період Реставрації. В Англії це творчість поетів Дж. Г. Байрона, Персі Біші Шеллі, Дж. Кітса, Вальтера Скотта, у Німеччині — майстра сатиричної прози Ернста Теодора Амадея Гофмана і лірика Генріха Гейне.

Риси, притаманні цьому періоду, — універсалізм, прагнення охопити буття в його повноті, тісний зв'язок з філософією, тяжіння до символу й міфу як найбільш адекватних форм художнього вираження, розлад з дійсністю.

Зрілий романтизм

(20-40 pp. XIX ст.)

Друга хвиля розпочалася після Липневої революції у Франції та після повстання у Польщі. Найкращі твори в цей час пишуть у Франції Віктор Гюго, Ж. Санд, Олександр Дюма; у Польщі — Адам Міцкевич, Юліуш Словацький; в Угорщині — Шандор Петефі. У цей період романтизм широко охоплює живопис, музику, театр.

Пізній романтизм

(після революції 1848).

У цей період романтизм набуває якостей демонізму.

Розвиток за країнами

У Франції найкращі досягнення зроблені в живописі та літературі. А французька музика романтизму значно зміцнила свої позиції після прибуття в Париж емігранта з підросійської тоді Польщі — Фредеріка Шопена (1810–1849).

Романтизм в Німеччині мав досягнення у філософії і, частково, в живописі, де розвинулись споглядальні, меланхолійні чи містичні настрої окремої особистості наодинці з величчю природи, з уламками величного минулого, з непізнаванністю смерті чи Бога (меланхолійні портрети Отто Рунге, світські, нецерковні одинаки Каспара Давіда Фрідріха, заглиблені в минуле персонажі Шпіцвега). В німецькому романтизмі годі й шукати суспільно-політичну складову, притаманну французьким митцям. «Ми можемо в цьому світі тільки меланхолійно чекати, тільки жити очікуванням полум'я майбутнього. Справжня дія — не в дійсності» — проголосив Тік у «Мандрах Франца Штернбальда». Думка, що життя особи може минути, а вона так і не дочекається «полум'я майбутнього», до Тіка так не дійшла. Невідомо також було, навіщо цьому «полум'ю майбутнього» особи, нездатні на активні дії.

Романтизм у Російській імперії мав обмежений характер і найбільше виявив себе в живописі Ореста Кіпренського, в портретах Карла Брюллова та в літературі. Почесне і унікальне місце в літературі доби посів Михайло Лермонтов, в творах якого яскраве відтворення знайшли і богоборчі, і патріотичні, і осудливо-бунтарські позиції автора («Прощай, немытая Россия», «Люблю отчизну я, но странною любовью!», «Нет, я не Байрон, я — другой»).

Два найкращі представники романтизму в мистецтві Бельгії, яка щойно виборола державність, — Луї Галле в живописі та Шарль Де Костер в літературі. Через звертання до героїчного минулого Фландрії XVII століття обидва закликали сучасників до патріотичного служіння новоствореній країні, до пам'яті про героїв минулого. Але цього не було в романтизмі Британії, Німеччини, Польщі, що потонував в дріб'язкових проблемах індивідуалізму.

Пам'ять про минуле взагалі відігравала значну роль в настановах романтизму. Відмова від стилістики класицизму вимагала створення нової стилістики. Однак її створено не було, а в живописі почав домінувати бурхливий, нестримний рух персонажів, що нагадував призабуте бароко.

В архітектурі романтизм відбився в значній зацікавленості готикою. Показовою стали кампанія реставрації готичних споруд Віолле-ле-Дюком, перебудова в готичній стилістиці колишніх барокових соборів (ре-готизація). В добі романтизму корениться і стиль неоготики, що охопив декілька європейських країн і США, докотившись до початку XX століття, коли в Європі вже пройшла зміна декількох історичних стилів.

Пам'ять про минуле відігравала значну роль в настановах романтизму, але й ставлення до минулого було різним. Нещодавні війни і Європі і авантюри Наполеона викликали значну хвилю негативізму і розчарування. Постулат «Минуле було величним і прекрасним» підпав під нищівну критику. «Мені соромно брати участь в суспільному житті» — казав персонаж роману Сенанкура «Оберман», і його наслідувала більшість. Саме ця більшість була так травмована небезпеками реальності, що втратила здібність жити без відчаю,

образ та страху. Панівні пригнічені настрої доби і відбило мистецтво романтизму.

Архітектура романтизму.

В архітектурі романтизм не виробив єдиного стилю. Йдеться швидше про сукупність «романтичних» стилів, притаманних добі. В Британії це насамперед неоготика, на континенті — «романтичний історизм», неогрек, неоренесанс та неовізантійський стиль. Певною мірою усі ці стилі всередині ХІХ сторіччя були переосмислені у дусі академізму, внаслідок чого перехід від романтизму до академізму відбувався менш конфліктно, аніж у живописі та літературі.

Історизм – архітектурний напрям, заснований на змішуванні елементів раніше домінуючих архітектурних стилів, що виник наприкінці 19 століття.

Неоготика або Псевдоготика — (тобто нова або ж псевдо готика) — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готики з якими композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Ідея відродити готичну архітектуру на новому етапі належить англійським діячам з грошима і дозволями. В Британії добре збереглися зразки соборів, церков і замків доби готики і романського стилю, що сприймалися характерною рисою національної культури. На відміну від країн континентальної Європи, цікавість до готики в країні практично не вщухала протягом століть. Навіть запровадження протестантизму (у формі англіканства), відхід місцевого священства від католицизму, не увірвали цікавості до готичної архітектури. Її місцеві форми були підтримані професорами та студентами англійських університетів (Оксфорд, Кембридж) навіть у 17 столітті, ігноруючи досвід новітніх європейських стилів. Представник англійського класицизму 17 ст. архітектор Крістофер Рен вибудував вежу Томаса у Оксфорді з використанням готичних форм, ігноруючи і європейське надбання тогочасного бароко, і власний досвід.

У 18 столітті готичні форми як декор присутні в магнацьких садибах англійських аристократів. Моду на готичний декор в інтер'єрі започаткував Хорас Волпол, що справило враження не тільки на друзів чи візитерів до його садиби.

??? Розгляньте будову собору та порівняйте неовізантійський собор із візантійськими храмовими спорудами.

Слово вчителя.

Поява нових будівельних матеріалів та винайдення ефективних способів з'єднання металевих конструкцій (Англія, Франція) сприяли виникненню складних архітектурних форм, силуетів та композицій, основою яких стала готика.

Т. Ф. Прітчард. Залізний або Чавунний міст, 1775-1779рр, Великобританія

У садово-парковій архітектурі часів романтизму домінують штучні водойми і водоспади. Будівлі оточують альтанки, арки, стилізовані під старовину вежі із перевагою пастельних тонів.

В інтер'єрах увагу приділяють фольклорним формам і природним матеріалам –

дикому каменю, необтесаному дереву тощо.

Творче завдання... Зробити замальовку дизайну парку в романтичному стилі.(За бажанням учнів)

Скульптура романтизму.

Слово вчителя.

В скульптурі романтизм створив не дуже багато видатних творів.

Для скульптури доби романтизму характерними є емоційна напруженість, пошуки нових засобів виразності. Найбільш значного розвитку вона досягла у Франції. Поштовхом для цього були кампанія з будівництва тріумфальних і суспільно значущих споруд, бурхливий розвиток торгівлі попри війни і революції, практика всесвітніх виставок, на які зважилась буржуазія, переконана у власній могутності. Так скульптор Ежен Гійом у 1867 році виконав замовлення на сім погрудь Наполеона Бонапарта у різні періоди його життя — від юності до поразки в політичній кар'єрі. Скульптура Франції 19 ст. носила відчутний цензурний і політичний тиск.

Характерні риси скульптури: емоційна напруженість, пошуки нових засобів виразності, реалістичні картини.

Наполеонівський ампір — напрям у скульптурі, для якого характерними є жорсткий, пафосний, холодний, офіційний, більш символічний тип зображення. Різновиди скульптури романтизму: скульптурний портрет, статуя (пам'ятник), рельєфи (барельєф, контр рельєф), скульптурне оформлення будівель та замків. У перелік видатних скульптур потрапила і «Марсельєза» Франсуа Рюда. Опинившись у центрі аристократичного району Парижа, вона витримала іспит і парадним місцем французької столиці, і часом. Рельєф став головним твором як самого скульптора, так і значним монументальним твором французької пластики всього XIX століття.

На зламі XVIII ст. особливе місце посідав скульптор Жан-Антуан Гудон, який працював на замовлення і аристократів, і деяких діячів революції та нової військової аристократії Наполеона I. На початку XIX ст. в скульптурі запроваджено наполеонівський ампір — жорсткий, пафосний і холодний, офіційний і більш символічний стиль, в якому працюють Антуан-Дені Шодє, П'єр Картельє, Жозеф Шинар. Скульптори отримують замовлення на створення тріумфальних арок, бюстів військової аристократії і числених офіційних портретів диктатора Наполеона.

!!! Розгляньте скульптурні портрети доби романтизму. Дайте їм характеристику.

Рефлексія. Оцінювання учнів.

- Розкажіть про свої враження від мистецтва романтизму.
- Які характерні відмінності архітектури цього стилю вам запам'яталися найбільше і чому?
- Які напрями архітектури романтизму інтегрували у собі засоби виразності інших століть? Розкажіть про свої враження від архітектури неоготики, неовізантійського напрямку та романтичного історизму.
- У чому проявилась новизна архітектури даного стилю?
- Які характерні особливості скульптури? Які шедеври стилю в архітектурі та скульптурі вам запам'яталися найбільше і чому?

Творче завдання.

Підготувати презентацію по темі(на вибір учнів)

Створити відео-колаж із ілюстрацій архітектури та скульптури епохи романтизму.

Додаток до уроку № 27.

1. Архітектура романтизму.

В архітектурі романтизм не виробив єдиного стилю. Йдеться швидше про сукупність «романтичних» стилів, притаманних добі. В Британії це насамперед неоготика, на континенті — «романтичний історизм», неогрек, неоренесанс та неовізантійський стиль. Певною мірою усі ці стилі всередині ХІХ сторіччя були переосмислені у дусі академізму, внаслідок чого перехід від романтизму до академізму відбувався менш конфліктно, аніж у живописі та літературі.

Історизм – архітектурний напрям, заснований на змішуванні елементів раніше домінуючих архітектурних стилів, що виник наприкінці 19 століття.

Імре Штейндль. Будинок Парламенту Угорщини.

Будинок парламенту Угорщини (угор. *Országház*) — резиденція угорського парламенту на березі Дунаюв Будапешті. У архітектурі будівлі в дивовижний спосіб переплелися неоготичні елементи на зразок Вестмінстерського палацу та впливи паризького боз-ару.

Будівля угорського парламенту є найбільшою в країні — вона має 691 покій, 29 сходів і 10 підвір'їв.

Фасад споруди прикрашають статуї угорських правителів і володарів Трансильванії. Інтер'єри щедро оздоблені, мають пишний декор під Середньовіччя, зокрема, з використанням мозаїк, панно, вітражів тощо.

Задум звести будівлю угорського парламенту виник відразу після об'єднання *Буди* та *Пешту* в 1873 році.

Конкурс на найкращий проект виграв відомий ентузіаст неоготики Імре Штейндль.

Ділянку під забудову обрали на східному березі Дунаю між двома першими постійними мостами в Будапешті — ланцюговим *Сечені* та мостом *Маргіт*. Будівництво споруди здійснювалось у період від 1885 до 1904 року.

За проектами, представленими на конкурс суперниками Штейндля, поруч із парламентом спорудили будівлі Будапештського Етнографічного музею та Міністерства сільського господарства.

Ця будівля стала результатом пам'яті про минулу велич та багаторічного прагнення нації до свободи та власної держави. В результаті будівля

угорського парламенту є найбільшою в країні — вона має 691 залу, 29 сходів і 10 підвір'їв та є одним з символів Будапешта. Хоча ще 2 століття тому в угорській мові навіть не було термінів для політичних обговорень.

Після визволення Угорщини від влади Османської імперії, в часи австрійського правління Габсбургів, угорці не мали постійної будівлі для обговорення політичних питань, подання пропозицій та запитів до влади. З XVIII століття угорські парламентські засідання зрідка відбувалися в місті Пожонь (нині Братислава). Ці засідання в умовах абсолютної австрійської монархії грали більше роль випускання пари, ніж прийняття дієвих рішень. В засіданнях брала участь угорська шляхта, а все діловодство та обговорення велося латиною, бо в тогочасній угорській мові не було навіть достатньо слів для обговорення державних питань. Усвідомивши проблему, активне угорське панство започаткувало рух придумування угорських слів та позначень для державних потреб, і між 1790 і 1820 роками активно впроваджувало нові угорські слова, замінюючи німецькі, латинські та інші запозичення. Були проведені навіть конкурси для написання певних слів та позначень. Мовознавці гарячково сперечалися з іншими язикатими спеціалістами про правильну угорську вимову та написання слів, про правильну угорську орфографію. Нині угорці використовують тисячі слів, створених і розповсюджених в XIX столітті. Тож, в цілому, це був успішний рух в допомозі угорцям мати свій власний функціональний парламент угорською мовою.

Накопичені проблеми угорці спробували розв'язати в визвольній війні 1848-49 років. Війну не виграли, але в результаті австрійсько – угорського «Компромісу» 1867 року, угорці отримали більше прав та свобод, в тому числі право на постійний власний Парламент.

Через сім років після об'єднання Буди, Пешта і Обуди, в 1880 році, Державні збори прийняли рішення побудувати будівлю парламенту, щоб підкреслити суверенне право угорської нації. Оскільки на вершині Замкової гори у Будаїській фортеці знаходився Королівський палац, освічені реформатори вибрали символічне місце для нової будівлі парламенту на стороні Пешта – єдиного всіх для угорців на противагу королівській Буді.

Угорський парламент є одним з найкрасивіших прикладів історичної еклектики. Будівля має стиль під назвою «неоготика», котрий був придуманий в Англії в 1830-х роках, з багатьма башточками, тонкими вежами і, щоб змішати його з іншими стилями, величезний купол в центрі. Куполи майже не використовувалися в готиці, де метою було досягти неба і побудувати тонкі, вузькі та високі конструкції, а не просторі і сферичні куполи. Внутрішній простір угорського парламенту також демонструє еклектичність будівлі: крім готики, проглядаються елементи ренесансу і бароко, наприклад, головні сходи, які ведуть до приміщення з куполом.

Угорський парламент в цифрах

Парламент стоїть на неймовірно товстому бетонному фундаменті в 2-5

метрів. Будівля має 268 метрів в довжину, 123 метри в ширину по центру, а висота купола - 96 метрів. Площа поверхні угорського парламенту складає 18000 квадратних метрів і 473 000 кубічних метрів простору. В будівництві використано 40 000 000 цеглин і 40 кг золота 22-23 карат. Понад 500 000 каменів були вирізані для прикраси стін. Угорський парламент має 27 воріт, 13 ліфтів, 29 сходів, 90 статуй зовні та 152 статуї прикрашають інтер'єр. Будівля парламенту настільки велика, що постійно якась частина цієї будівлі знаходиться на реставрації.

Неоготика або Псевдоготика — (тобто нова або ж псевдо готика) — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готики з ясними композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Ідея відродити готичну архітектуру на новому етапі належить англійським діячам з грошима і дозволям. В Британії добре збереглися зразки соборів, церков і замків доби готики і романського стилю, що сприймалися характерною рисою національної культури. На відміну від країн континентальної Європи, цікавість до готики в країні практично не вщухала протягом століть. Навіть запровадження протестантизму (у формі англіканства), відхід місцевого священства від католицизму, не увірвали цікавості до готичної архітектури. Її місцеві форми були підтримані професорами та студентами англійських університетів (Оксфорд, Кембридж) навіть у 17 столітті, ігноруючи досвід новітніх європейських стилів. Представник англійського класицизму 17 ст. архітектор Крістофер Рен вибудував вежу Томаса у Оксфорді з використанням готичних форм, ігноруючи і європейське надбання тогочасного бароко, і власний досвід.

У 18 столітті готичні форми як декор присутні в магнацьких садибах англійських аристократів. Моду на готичний декор в інтер'єрі започаткував Хорас Волпол, що справило враження не тільки на друзів чи візітерів до його садиби.

Т. Фуллер, Ч. Джонс. Комплекс будівель Парламенту в Оттаві.

оригінальна частина парламенту після завершення робіт , 1878 рік. Центральна башта була знищена пожежею 1916 року.

У середині XIX століття, коли Верхня Канада (Онтаріо) об'єдналася з Нижньою (Квебеком), постало питання про столицю об'єднаної провінції. Багато великих канадських міст (включаючи Монреаль, Квебек, Торонто і Кінгстон) боролися за право отримати цей статус. Проблема посилювалася тим, що франкоканадці, які тоді складали майже половину населення країни, різко виступали проти розміщення столиці в англomовному регіоні; в той же час найбільше місто Канади, Монреаль, було налаштоване неприязно до королівських властей, в

ньому було скоєно напад на генерал-губернатора Канади лорда Елгіна, а в 1849 році — підпал будівлі законодавчих зборів. Проект «рухомої» столиці, що кожні чотири роки переїжджала б з Торонто у Квебек і назад, виявився надто дорогим.

У підсумку питання про постійну столицю було передане на розгляд королеви Вікторії, яка в 1857 році за рекомендацією колоніальних чиновників видала указ, згідно з яким столицею ставала Оттава. Існує декілька легенд про те, як саме вона зробила вибір: наприклад, що вона вткнула шпильку на карту десь між Торонто і Монреалем, або що їй подобалися акварелі з регіону, які вона бачила раніше. Хоча такі теорії не мають нічого спільного з історичними фактами, вони проте, ілюструють, яким довільним здавався канадцям в ті часи вибір Оттави — маленького деревопереробного містечка в глибокій провінції, занадто далекого від головних міст тодішньої Канади: Квебеку і Монреаля на канадському сході, Кінгстона і Торонто на канадському заході.

Наприкінці XIX століття уряд Канади постав перед фактом, що забудова столиці, яка в значній мірі складалася з робітничих кварталів, справляла гнітюче враження. У 1899 році перед Комісією з благоустрою Оттави, заснованою федеральним урядом, було поставлене завдання з перетворення міста на «Північний Вашингтон». Обмежений бюджет (60 тисяч доларів) робив це завдання нездійсненним, проте його здійсненню допомогло стихійне лихо. У 1900 році Галльська пожежа знищила Галл (колишній Райтсвілл) і північно-західну частину Оттави, включаючи Шодьєрський міст. В пожежі загинули сім осіб, більше 3000 будівель були знищені, без даху залишились 15 тисяч чоловік. На відновлення міста по міжнародній підписці було зібрано 10 мільйонів канадських доларів.

А. Лангер. Маріяцький костел (церква непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії)

Базиліка Успіння Пресвятої Богородиці (інші назви *Маріяцький костел*, *Маріяцький костел*, пол. *Kościół archiprezbiterialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, kościół Mariacki*) — один з найбільших і найважливіших, після Вавельського кафедрального собору, костелів Кракова, який від 1862 року має статус малої базиліки. З вищої вежі цього храму щогодини традиційно виконується на трубі спеціальний сигнал — хейнал, що раніше слугував сигналом точного часу.

Й. Д. Магінніс. Бостонський коледж.

Бостонський коледж (англ. Boston College) — приватний американський університет в місті Бостон, штат Массачусетс.

Займає 31-е місце в рейтингу «America's Best Colleges 2013: National Universities» — списку найкращих вищих навчальних закладів США, складеному виданням US News & World Report. У 2011 році журнал Forbes

поставив Бостонський Коледж на 26 позицію серед найкращих університетів США. Також займає 8 рядок у списку найбільш популярних коледжів США, в які подають заяви випускники шкіл, а батьки випускників поставили коледж на 6 сходинку установ куди вони хотіли б відправити своїх дітей.

Бостонський коледж також відомий програмою MBA (Магістр ділового адміністрування, МДА), яка, в 2008 році за рейтингом видання US News & World Report зайняла 34 місце. У 2010 році видання Financial Times поставило програму магістратури Бостонського коледжу на 23 місце в США і 47 у світі.

К. Кліфельд. Бібліотека Академії наук

Неовізантійський стиль (або стиль Візантійського Відродження) — архітектурний стиль, для якого була характерна орієнтація на візантійське мистецтво VI–VIII століть. Найбільш часто використовувався задля релігійних і громадських будівель. Зародився у 1840-х роках у Західній Європі і досяг свого піку в останній чверті 19-го століття в Російській імперії; ізольовані неовізантійські школи активно діяли у Югославії між світовими війнами.

У храмів куполи мають, як правило, приосадкувату форму і розташовані на широких низьких барабанах, оперезаних віконною аркадою. Центральний купол більший від інших. Часто барабани малих куполів виступають з будівлі храму лише наполовину — або у вигляді апсид, або у вигляді барабанів, наполовину потопаючих у даху. Малі бані такої форми у візантійській архітектурі називаються конхами. Внутрішній об'єм храму традиційно не поділяється пілонами або хрестовими склепіннями, утворюючи таким чином єдиний церковний зал, що створює відчуття простору і здатний у деяких храмах вміщати декілька тисяч чоловік.

О. Померанцев. Храм-пам'ятник Св. Олександра Невського
Храм-пам'ятник св. Олександра Невського (болг. Храм-паметник „Свети Александър Невски“) — кафедральний собор патріарха Болгарської православної церкви. Собор св. Олександра Невського є візитівкою столиці Болгарії Софії. Собор був побудований за проектом учня італійських скульпторів Олександра Помаранцева. Храм побудований у неовізантійському стилі і розташований у центрі міста на площі св. Олександра Невського у Софії.

Рішення про «зведення пам'ятника на честь світлого подвигу Визволення, в якому злилася кров визволителів та кров визволених» прийнято 1879 року Установчими Зборами у Велико Тирново на пропозицію Петко Каравелова. Спочатку храм планували збудувати у Велико-Тирново, але після рішення про перенесення столиці до міста Софія Перші звичайні народні збори постановили будувати храм саме там.

Князь Олександр Баттенберг звернувся до болгарської нації з закликом провести збір коштів на будівництво. Було зібрано 1 900 000 левів. Церемонія закладення наріжного каменю була надзвичайно урочиста (19 лютого 1882 року) — цю подію присвятили 4-ій річниці підписання Сан-Стефанської угоди.

Реальне будівництво храму почалося 1904, завершено 1912 (загальна вартість 5,5 мільйона левів). Храм освячений 24 серпня 1924.

Певний час (1916–1920) храм був переосвячений на честь святих Кирила та Мефодія, оскільки під час Першої світової війни Болгарія була у стані війни з Російською імперією і вела з нею бойові дії на території Північної Добруджі. Але 1920, на прохання Синоду Московської Церкви, престол храму знову освячений на честь святого Олександра Невського — покровителя імператора Російської імперії Олександра II. Це уже був демарш болгарського церковного керівництва проти більшовицької влади, яка запанувала у Росії.

Під час Другої світової війни храм зазнав низку пошкоджень — його прицільно бомбували війська антинімецької групи країн. Відтак англо-американська авіація зруйнувала всі мозаїчні ікони біля центральної брами, пошкодила картини у багатьох місцях.

Після звільнення від радянського режиму перед храмом відбуваються найурочистіші церемонії болгарської держави: військові паради, святкування дня незалежності Болгарії.

В. Косяков. Морський Нікольський собор.

Морський собор святителя Миколая Чудотворця — останній та найбільший з морських соборів Російської імперії. Побудований в 1903-13 рр. у Кронштадті за неовізантійським проектом В. А. Косякова.

Парафія храму належить до Санкт-Петербурзької єпархії Російської православної церкви, розташована на території Кронштадтського благочинного округу. Ставропігійний статус собору вказує на його пряме підпорядкування патріарху. Настоятель собору — архімандрит Алексій (Ганьжин).

З травня 2013 вважається основним храмом Військово-морського флоту Росії та центром Військового благочинного округу Санкт-Петербурзької єпархії.

2. Типи новітніх споруд.

Поява нових будівельних матеріалів та винайдення ефективних способів з'єднання металевих конструкцій (Англія, Франція) сприяли виникненню складних архітектурних форм, силуетів та композицій, основою яких стала готика.

Т. Ф. Прітчард. Залізний або Чавунний міст, 1775-1779рр, Великобританія **Залізний міст, або Чавунний міст** (англ. The Iron Bridge) — міст через річку Северн в улоговині Айрон-Брідж, біля села Айронбрідж у англійському графстві Шропшир. Побудований у 1775—1779 роках. Вважається, що це був перший міст у світі, зроблений з металу (чавуну) і до того ж найбільша металева споруда своєї епохи. На виробництво деталей мосту було витрачено 378 т чавуну. У XVIII столітті чавун був ще дорогим матеріалом для того, щоб його використовували для будівництва таких великих споруд. Однак, після побудови нової доменної печі неподалік від річки Северн, ціни на чавун в регіоні знизилися і місцеві інженери і архітектори взяли за вирішити давню проблему з переправою через річку у цьому місці.

Промисловість, що зростала на території

міст Колбрукдейл і Брослі потребувала надійної переправи через річку.

1773 року місцевий архітектор Томас Фарнолльз Прітчард запропонував заводчику Джону Уілкінсону з міста Брослі побудувати залізний міст через річку Северн. 1775 року він закінчив роботи над проектом мосту і Абрагам Дербі III, хазяїн заводу у місті Колбрукдейл, був уповноважений вилити деталі конструкції мосту і побудувати міст.

На це було виділено 3200 фунтів і Дербі погодився. Хоча передбачалося, що знадобиться 300 т заліза (вартістю 7 фунтів за тону) в решті решт було використано 379 т, що коштували Дербі і його компанії близько 3000 фунтів. Крім того, витрати пішли на кам'яні роботи і на складання мосту, одже проект виявився значно дорожчим аніж передбачалося відразу. Дербі поніс більшу частину витрат і мав через це борги на все своє подальше життя.

Це був перший міст такого роду, він не мав аналогів і архітектори ще не мали досвіду у будівництві таких мостів і для зведення цього мосту був обраний принцип, прийнятий у будівництві дерев'яних мостів. Кожний елемент каркасу був вилитий окремо і потім всі ці елементи були о'б'єднані поміж собою так, як це було прийнято у дерев'яному будівництві.

Міст було споруджено влітку 1779 року, всього за три місяці. Однак, будівництво дороги до мосту тривало ще понад рік і він був відкритий для використання на Новий Рік 1 січня 1781 року.

У садово-парковій архітектурі часів романтизму домінують штучні водойми і водоспади. Будівлі оточують альтанки, арки, стилізовані під старовину вежі із перевагою пастельних тонів.

В інтер'єрах увагу приділяють фольклорним формам і природним матеріалам – дикому каменю, необтесаному дереву тощо.

3. Скульптура романтизму.

Антуан-Дені Шодє. Наполеон-законодавець.

В офіційній манері працюють Антуан-Дені Шодє (1763—1810), П'єр Картельє (1757—1831), Жозеф Шинар (1756—1813) та ін. Цей офіційний стиль цілком підтримував і скульптор Франсуа Жозеф Бозіо (1768—1745), що перебував близько сімнадцяти років в Італії і користувався порадами скульптора Антоніо Канова. Бозіо прибув у Париж лише 1807 року.

Скульптори отримують замови на створення тріумфальних арок, бюстів військової аристократії і численних офіційних портретів диктатора Наполеона. В скульптуру прийшов стереотип, фігура подавалась у повний зріст з ознаками величі і закутаною на манер давньоримських тогою. Вона однаково могла прикрашати залу палацу чи надгробок, тобто втрачала місцеве призначення (Наполеон-законодавець, ск. Франсуа Жозеф Бозіо, надгробок Казимира Пер'є). Постаць Наполеона (малого на зріст і схильного до зайвої ваги) в скульптурі абсолютно втрачала ознаки реальності і набувала рис нереалістичного символу, для створення цих скульптур імператор не позував

(Антоніо Канова, «Наполеон-миротворець», Академія Брера, Мілан — високий, худий, повністю оголений і зі списом в руці на манер античних тиранів).

Жозеф Шинар. Карабінер.

Жозеф Шинар (фр. Joseph Chinard 12 лютого, 1756, Ліон — 20 липня, 1813, Ліон) — французький скульптор і викладач. Народився в місті Ліон. Художню освіту почав опановувати в Королівській школі малюнка в Ліоні як художник, його викладач в школі Донат Нонотт (1708-1785). Перейшов у майстерню скульптора Бертелемі Блеза (1738-1819). Виявив неабиякі здібності, чим привернув увагу місцевих меценатів. Йому надали стипендію для стажування в Римі, де Жозеф Шинар працював у період 1784 — 1787 років. В Римі виконав декілька копій античних скульптур. За авторський варіант скульптури « Персей рятує Андромеду» отримав 1786 року перший приз від римської Академії Святого Луки.

Схвально сприйняв події французької революції 1789-1793 років і виконав під їх впливом скульптуру абсолютно нового сюжету для консервативного Риму — «Якобинець». Був покараний в Папській державі за революційні прагнення і заарештований до тюрми на шість місяців. Відбув у Ліоні по звільненню.

В Ліоні доби революції став на бік революційного уряду і виконав велетенську скульптуру «Алегорія Свободи» за замовою муніципального уряду — до революційного «Свята Федерації». Брав участь як декоратор у інших революційних святах. Працював у місті Діжон. Після контрреволюційного перевороту генерала Наполеона — Жозеф Шинар перейшов на його бік. З 1800 року — член Художньої академії Ліона.

За часів наполеонівської імперії працював у містах Ліон, Бордо, Марсель, Париж. За років військового захоплення Риму наполеонівською армією знову відвідав Рим. З січня 1807 року — викладач в Ліонській школі малюнка, активно працює скульптором-портретистом нової наполеонівської аристократії і родини імператора Наполеона I Бонапарта.

Помер в місті Ліон у липні 1813 року.

Після відновлення у Франції монархії частина творів скульптора знищена.

Антуан-Дені Шодє. Гомер.

Неправдивість і узагальнена декоративність переходять і в ампірний рельєф (ск. Антуан-Дені Шодє. «Гомер»)

Франсуа Рюд. Жанна д'Арк

Рюд був сином ремісника — його батько тримав в Діжоні майстерню по виготовленню камінних решіток. З восьми років хлопчик допомагав батьку, навчаючись таємницям ковки і бронзового лиття, а в 16-и літній віці почав займатися скульптурою під керівництвом директора Діжонської Академії Ф. Девожа. В 1807 році Рюд відправляється в Париж з рекомендаціями до відомого

адміністратора витончених мистецтв наполеонівської епохи Д. Денону. Зацікавившись молодим художником, Денон влаштував його в майстерню академічного скульптора де Голля, який виконував в цей час рельєфи для Вандомської колони. Дещо пізніше Рюд перейшов до іншого скульптора і скоро взяв участь в конкурсі на Римську премію. В 1812 році він був удостоєним першої премії за роботу «Арістей оплакує загублених своїх бджіл».

В 1804 році сталась подія, яка серйозно вплинула на все даліше життя Рюда: двадцятилітній скульптор приймає замовлення у великого дижонського політика М. Фрем'є на виготовлення гіпсового бюсту одного із родичів. Отримавши готову роботу, Фрем'є був вражений талантом молодого людини і взяв участь в його долі. Зокрема, коли той опинився в черзі рекрутів під другим номером, «викупив» його від служби в армії.

Після падіння Наполеона і реставрації Бурбонів Рюд емігрував в Бельгію. Тут він виконав ряд портретних бюстів і серію барельєфів для палацу Тервюрн. В цих останніх проявились зріла композиційна і пластична майстерність молодого скульптора, динамічність і декоративність його бачень, але в цілому вони не були вищими від рівня звичайного ампірного декору.

Початкова і справжня назва барельєфу – «Виступ в похід волонтерів 1792 року», але в історію світового мистецтва він ввійшов як «Марсельєза» (після майже 20-и річної заборони «Марсельєза» прозвучала знову у Франції власне в липневі дні 1830 року). Назва ця зрослась з рельєфом, так як в ньому виражений той самий ритм, той самий порив, який манив колись за собою революційні армії. Твір Рюда став символом боротьби за волю. В «Марсельєзі» майстер використав традиційний арсенал скульптури класицизму, але вдихнув в неї живу душу і наповнив романтичною страстю. Умовна алегорична «Слава» перетворилась у нього в живу, крикучу, запалюючу серця французькенку «Маріанну». Вона повна експресії. Разом з тим це власне богиня перемоги, «окрилена» та глибоко поетична.

Найпослідовніші позиції романтизму виробили митці Франції. Саме там гостро, боляче відчувався розрив між гуманістичним ідеалом та жорстокою дійсністю країни, що вела безкінечні війни, страждала від нівелювання особистості і практичного винищення молодого покоління у військових авантюрах Наполеона, розчарування у частих змінах політичної влади і відсутності перспектив стабільності. Романтизм Франції (на відміну від інших національних шкіл) мав також патріотичну, суспільну складову, яку яскраво втілили Теодор Жеріко в картині-спротиву «Пліт Медузи» та Ежен Делакруа — в картинах «Свобода, що веде народ» та «Винищення греків турками на Хіосі» («Різанина на Хіосі»). Унікальним явищем французького і європейського романтизму став барельєф «Марсельєза» на Тріумфальній арці в Парижі (скульптор — Франсуа Рюд).

Давид д'Анже. Скульптурна група для фронтона Пантеона.

Проміжні позиції між романтизмом і пізнім класицизмом посів скульптор Давид д'Анже (1788—1856). Республіканські політичні уподобання примусили його частку життя провести у Великобританії в еміграції. Скульптор отримав визнання і в Парижі після повернення на батьківщину. Спроби

приручити митця зробив і монархічний уряд Франції. Давид д'Анже отримав замову на монумент принцу-полководцю Конде для двору в палаці Версаль. Він багато працював майстром меморіальної пластики і створив низку художніх надгробків. Його репутацію як талановитого скульптора зміцнив і орден Почесного легіону, котрий йому надала влада 1825 року. 1826 року він став членом Інституту Франції.

Серед відомих творів в Парижі — скульптурна група для фронтона Пантеона, в який перетворили ампірну церкву Св. Женеєви. Холодна, ампірна стилістика архітектури Пантеона примусила митця звернутися до алегоричного зображення. І він створив пафосну Алегорію Франції між алегоріями історії та свободи. В пишну, але офіційну стилістику французького академізму компромісно і невинувато внесено реалістичні постаті героїв минулого, що стало ще одним показником глибокої кризи французького академізму середини 19 століття.

У 2-й половині XVIII — 1-й половині XIX ст. зароджується академічна школа російської скульптури, яку представляє плеяда видатних майстрів. Патріотичний пафос, велич і класична ясність образів характеризують творчість Ф. Шубіна, І. Мартоса, С. Піменова та інших.

Російський скульптор П. Клодт став відомим завдяки своїм композиціям із зображенням коней.

Петро Карлович Клодт. Нарвські тріумфальні ворота.

Санкт-Петербург - місто-легенда, місто-загадка, місто, викликає емоції самого різного ґатунку, але тільки не байдужість. Він розташований на північно-заході Росії, з однією з зовнішніх сторін його омивають води Фінської затоки, а зсередини, подібно венах і капілярах, місто пронизують річки і канали. Дітище Петра Великого - самий північний місто світу, населення якого нараховує більше одного мільйона чоловік. Це місто був оспіваний в літературі і відіграв значну роль у долі Росії, а його власна доля епічна, сповнена драматизму і деколи просто фантастичних сюжетів.

Нарвські тріумфальні ворота споруджені в 1827-1834 рр. в пам'ять про героїв Вітчизняної війни 1812 р. Цей пам'ятник архітектури розташований на площі Страйків і представляє стиль ампір. У його створенні брали участь архітектор В. П. Стасов, скульптори в. І. Демут-Малиновський, С. с. Піменов і П. К. Клодт. Висота воріт становить більше 30 м, ширина - 28 м. Під час ВВВ ворота значно постраждали від бомбардувань і артобстрілів, але пізніше були відреставровані. У 1944 р. через арку воріт у місто входили війська-переможці. Після виконання цієї роботи автор отримав всесвітню відомість і покровительство Миколи І.

Петро Карлович Клодт (1805-1867) - син генерала, учасника Великої Вітчизняної війни 1812г., Народився в Петербурзі. У 1833 р він починає роботу над моделями перших двох груп «приборкувач коней» (з числа чотирьох), встановлених на Аничковом мосту в Петербурзі.

Наступною його роботою був пам'ятник байкаря І. А. Крилову, закінчений відливанням в 1855 р і в тому ж році встановлений в Літньому саду.

Дуже багато уваги Клодт приділяв, так званої, малої пластики - невеликим скульптурним групам і статуеток. У багатьох роботах, на кшталт «Козацькі коні з артилеристом», «Мертві коні і воїн», явно відчувається вже оповідальність, яка свідчить про попередження жанрової скульптури ХІХ століття.

«Ну, Клодт, ти робиш коней краще, ніж жеребець», - ці слова, за легендою, сказав геніальному скульптору імператор Микола І після того, як була закінчена колісниця богині слави на Нарвських воротах. Коні принесли Петру Клодту світову славу. Вони установлені в Берліні на головних воротах королівського палацу, в Неаполі. Копії скульптур можна побачити в садах та палацових будівлях в Росії: в околицях Санкт-Петербурга – в Орловському палаці в Стрельні та Петергофі, а також на території садиби Голіциних в підмосковних Кузьмінках, садибі Кузьмінки-Влахернське. І, звичайно, коні на Анічковому мості стали одним із символів міста на Неві. Геніальна робота отримала своє визнання. Молодого майстра нагородили званням академіка, а також квартирою при Академії художеств і великою майстернею, де Клодт проводив більшу частину свого часу. Нерідко він будоражив в петербурзькому суспільстві пересуди, в яких він поставав як одержимий художник в вічно заляпаній блузці, з всклокоченою головою, який зустрічав в брудній майстерні кращих представників знаті і навіть членів династії, не особливо церемонячись і ведучи себе дуже просто.

Петро Клодт. Четверта композиція із серії «Приборкувачі коней»

Наступною монументальною роботою, яка вознесла Клодта на Олімп слави, стало замовлення на виконання двох скульптурних груп «Приборкувачі коней», якими спочатку хотіли прикрасити пристані Адміралтейського бульвару. Замовлення було отримане в 1832 році. Роботи продовжувались до 1841 року, коли на Анічковому мості на західних стоях появились дві бронзові скульптурні групи, а на східних – їх гіпсові копії, виконані під бронзу. Між іншим, коні простояли на мості недовго: вже в 1842 році Микола І відправив їх в подарунок пруському королю Фрідріху Вільгельму IV, в 1846 році знову відлитих коней подарували королю Сіцилії Фердинанду II, а ще пізніше копії «Приборкувачів коней» були установлені в Петергофі, Стрельні та на Кінному дворі садиби Кузьмінки під Москвою.

Клодт, який до того часу вже, напевне, повинен був відчути дурноту від тієї верениці коней, вирішив більше копій не робити. В 1850 році на Анічковому мості установили бронзові статуї, які були відлиті за новими моделями, в результаті чого появилася композиція із чотирьох різних скульптурних груп, які представляють драматичну історію з послідовно розвиваючим сюжетом: підкорення коня людиною, яка перемагає в боротьбі над безпощадною могутністю природи.

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Березняківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Смілянської районної ради*

Тема уроку : Стиль романтизм у живописі.

Жанри живопису. Школи живопису. Види графіки. Мода стилю романтизму.

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- продовжувати знайомити в художніми стилями, ознайомити з умовами виникнення та особливостями мистецького стилю «романтизм», найвідомішими пам'ятками живопису його майстрами;
- познайомити учнів з творчістю представників німецької, англійської, французької та американської шкіл живопису романтизму;
- розглянути види графіки цього стилю;
- ознайомити із модними тенденціями романтизму.
- розвивати вміння учнів здійснювати різні види аналізу творів живопису романтизму;
- проводити власні мистецькі дослідження, створювати живописні картини в стилі романтизму за вигаданим сюжетом або за зразком;
- виховувати інтерес до творчості художників, ціннісне ставлення до живопису романтизму.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, репродукції картин, портрети художників, презентація до уроку.

"Романтизм- приналежність не одного тільки мистецтва,
не однієї тільки поезії; його джерело в тому,
в чому джерело і мистецтва, і поезії - в житті "

В. Белінський

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.
 - Які ви знаєте визначальні риси стилю романтизм у мистецтві?
 - Назвіть напрями архітектури романтизму.
 - Які характерні особливості скульптури романтизму?

Слово вчителя.

Останнє десятиріччя XVIII – початок XIX ст. – час великих соціальних та історичних потрясень, а разом з цим – зміни у всіх сферах життя. Три головних події цього періоду – Велика французька революція 1789 р., наполеонівські війни, підйом національно-визвольного руху в Європі.

Письменники, художники, музиканти опинились свідками грандіозних історичних подій, революційних струсів. Багато з них у захваті вітали зміни, промови Ідей Свободи, Рівності і Братерства. Але час ішов, і митці помічали, що суспільний порядок далекий від того суспільства, який віщували. Наступила пора розчарувань. На початку 19 ст. у філософії та мистецтві звучать трагічні ноти сумніву щодо перетворення світу. Це і сприяло виникненню нової світозвіркової системи романтизму. Слово “романтизм” (франц. *romantisme*) походить від іспанського *romance*. Так в середньовіччя називали рицарський роман. У 18 ст. – “фантастичне”, “живописне”, “чудернацьке”. І це значення більш за все визначило сутність епохи романтизму - розрив між реальністю та мрією, протиставлення прекрасного вигаданого об'єктивній реальності.

Клас поділяється на групи, кожна група має завдання.(Прослідкувати і підготувати таблицю)

- Ваш досвід спілкування з мистецтвом, дозволяє вам самостійно у групах визначити:

1 гр. - принципи романтизму;

2 гр.- риси героя романтизму;

3 гр. – теми романтизму

(робота в групах: на столах треба обрати вірні визначення, а зайві не застосовувати).

1 гр. Принципи романтизму:

- несприймання реального життя;
- виключність романтичного героя (один, внутрішнє роздвоєння, пошук ідеалу, життя в сфері емоцій);
- ідеалізація культури минулого (Античність та Середньовіччя);
- інтерес до фольклору.

2 гр. Риси романтичного героя:

- особистість складна, страстна, внутрішній світ якої незвичайно глибокий, безмежний;
- образ сильних людей з надзвичайною енергією, з бурними страстями, бунтарів, образ “зайвої людини”;
- герой-мистець, вигнанець, мрійник, мандрівник, фантазер.

3 гр. Теми романтизму:

- тема любові займає головне місце;
- страсті – високі та низькі;
- тема одинацтва;
- образи природи, фантастичні образи.

(обговорення роботи в групах)

- Дякую за роботу. Отже, хочу звернути Вашу увагу на те романтизм менш за все виражений - в скульптурі. В образотворчому мистецтві романтизм найбільш яскраво проявився у живопису і графіці.

Наприкінці XVIII, початку XIX століття ідеї класицизму і Просвітництва втратили свою привабливість і актуальність. Новий напрямок у мистецтві, яке у відповідь на канонічні прийоми класицизму і моральні суспільні теорії Просвітництва звернулося до людини, її внутрішнього світу, набирало силу і

опановувала умами. Романтизм отримав дуже широке поширення у всіх областях культурного життя і філософії. Музиканти, художники та письменники у своїх творах прагнули показати високе призначення людини, її багатий духовний світ, глибину почуттів і переживань. Відтепер людина з її внутрішньою боротьбою, духовними пошуками і переживаннями, а не «розмиті» ідеї загального благоденства і процвітання, стали чільної темою у творах мистецтва. Романтизм у живописі Глибину ідей і своїх особистісних переживань живописці передають через художній образ, створений за допомогою композиції, кольору, акцентів. У різних країнах Європи були свої особливості у трактуванні романтичних образів. Це пов'язано з філософськими течіями, а також суспільно-політичною обстановкою, живим відгуком на які було мистецтво. Живопис не була винятком.

В історії світового живопису романтизм склав яскраву і блискучу епоху. Живописні полотна Е. Делакруа (Франція), Ф. Гойї (Іспанія), К. Д. Фрідріха (Німеччина), С. Ф. Щедріна, О. А. Кіпренського та І. К. Айвазовського (Росія) – краще, що створено в епоху романтизму. Вільні від усіляких догм, доктрин і шкіл, художники підкорялися тільки покликом власної душі, приділяли особливу увагу виразному зображенню почуттів і переживань людини.

Дійсно, живопису романтизму була властива «страшна спрага творити всіма можливими способами». Улюбленими виразними засобами романтичної живопису стали: яскравий, насичений колорит, контрастне освітлення, емоційність манери, мазка, фактури. Художники часто вдавалися до мови натяків і символів, запрошуючи глядачів домалювати в уяві все інше.

Багато художників епохи романтизму вважали, що до розуміння сутності буття потрібно йти через осягнення людей, внутрішнього світу людини. Який же він, людина романтичного покоління, закарбований на полотнах видатних творців?

Часто він стає свідком жорстоких кровопролиттів і воєн, трагічних долів цілих народів. Він робить героїчні вчинки, здатні надихнути оточуючих. Це людина, який гостро відчуває свою власну роздвоєність і нестійкість в цьому світі. Він пишається внутрішньою свободою власного «Я» і в той же час страждає через це. Він поєднує в собі протест і безсилля, наївні ілюзії і песимізм, нерозтрачену енергію і розчарованість. Не знаходячи ідеалу в сучасному світі, він звертається до минулого, зводить на п'єдестал шляхетних лицарів Середньовіччя. Але, як би не був суперечливий вигляд героя-романтика, в ньому стверджується виняткова цінність людської особистості, її порив до необмеженої свободи і творчого самовираження.

Романтиків привертала сучасність, в якій вони черпали сюжети для багатьох своїх творів. Французька революція і наступні за нею загарбницькі походи Наполеона, жорстокі політичні репресії і страти, нескінченні зміни урядів і революційний вибух 1830 з особливою гостротою поставили питання про роль народу і особистості в історії. Живопис романтиків вибирала в герої не великих діячів епохи, а цілі народи, представників простих станів, що стали активними творцями історії. У полотнах Т. Жеріко («Офіцер кінних єгерів імператорської гвардії, що йде в атаку» і «Поранений кірасир»), Е. Делакруа («Свобода, що веде народ (28 липня 1830)»), Ф. Гойї («Повстання 2 травня 1808

в Мадриді »і« Розстріл повстанців »>) були проголошені нові ідеали і художні принципи.

- А зараз до вашої уваги роботи учнів які представлять Вам художників-романтиків.

Презентація учнів «Франсіско Гойя».

Іспанський художник Франсіско Гойя (1746 -1828) став свідком Наполеонівських воєн, які спустошили і розорили Іспанію. У 1808 р у відповідь на найжорстокіші репресії наполеонівської окупації в Мадриді спалахнуло народне повстання. У ці важкі роки Гойя був разом зі своїм народом. Твори тих років супроводжували підписи: «Я бачив це!», «Не можна стерпіти».

Картина «Розстріл повстанців в ніч на 3 травня 1808» стала обвинувальним актом художника злу і насильству. Він виразно відчув реальні масштаби народної трагедії.

Темна, безпросвітна ніч опустилася на пустир площі Манко в Мадриді. Тут 3 травня 1808 безлика, сіра натовп солдатів виконала страшний наказ – розстріляла без суду і слідства ні в чому не винних людей. Контрасти світла і тіні підсилюють драматизм відбувається. Різкий світло ліхтаря химерно висвітлює вихоплені з п'явки особи повстанців. У ці останні хвилини перед смертю їх думки і почуття напружені до межі. До крові стиснуті кулаки непокорі, до болю закушу пальці в німому і розпачливому крику. Застиг в останній судомі убитий, обмацує землю смертельно поранений. Чернець у сірій рясі стримано волає до Бога. Хтось відсахнувся, закриваючи обличчя руками ... У центрі картини – Рвонувшись назустріч катам людина в сліпучо білій сорочці. Він стоїть, широко розкинувши хрестом руки, нагадуючи розп'ятого Христа. На тлі того, що відбувається він виглядає символічним нагадуванням про справедливе прийдешньому відплату. Гойя піднімається над достовірністю історичного факту, стверджуючи моральну перевагу нескореного народу, показуючи стійкість і красу його духу.

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учня чи вчителя)

Капричо №43: «Сон разума рождает чудовищ»

Розстріл повстанців у ніч на 3 травня 1808 року

1814; 268х347 см

Прадо, Мадрид

Під час народного повстання в Мадриді Гойя знаходився в гущі подій: він бачив бій на Пуерта дель Соль, яке пізніше зобразив на полотні «Повстання 2 травня 1808 року», а також відвідав пагорб Принсип Піо, де були розстріляні повстанці, — і там, прямо серед трупів, написав ескіз, який ліг в основу картини «Розстріл повстанців у ніч на 3 травня 1808 року».

Художник обрав сюжетом для своєї картини безпосередньо мить перед залпом. Все, що відбувається здається протиприродним — як в страшному сні. З мороку, виділені світлом ліхтаря, виступають силуети двох груп, що стоять один проти одного; вдалині видно темні будівлі Мадрида на тлі зловісного чорного неба.

Основний художній прийом цієї композиції — протиставлення. Перед глядачем два ворогуючих народи: французькі та іспанські завойовники борці за свободу і незалежність.

Постаті повстанців повні виразності і драматизму. У натовпі засуджених кожен переживає наближення смерті по-своєму: хтось плаче, хтось несамовито молиться. Серед них виділяється могутній іспанець у білій сорочці. Він зустрічає смерть без страху. Його величезна постать вихоплені з натовпу потоком світла; здається, що все дула рушниць націлені тільки на нього.

Поруч з ним чоловік зі стиснутими кулаками, його почуття виражені більш стримано і менш патетично. І тут же згорблений чоловік зі стиснутими пальцями рук — він розуміє, що приречений, і смиренно чекає смерті...

Широко розставивши ноги, направивши мушкети на беззбройних людей, французькі солдати стоять монолітною групою і, схоже, позбавлені людських емоцій. Солдати виступають тут як уособлення зла і насильства — саме тому вони абсолютно безликі, їх індивідуальні риси і людські почуття приховані під однаковими мундирами.

Подія, відображена на картині, запам'ятовується в цілому, своїм загальним настроєм, — навіть повстанець в білому сприймається як завершення загального пориву, так як він один із багатьох. Гойя не прагне до академічної правильності малюнка, до закінченості деталей. Все написано широко, вільно, великими енергійними мазками.

Картина відкривала шляхи нового розуміння історичної живопису. Виявилося, що подвиги не тільки певних історичних осіб, але і звичайних простих громадян гідні бути увічненими в історії взагалі і в мистецтві зокрема. І їм для цього, виявляється, зовсім не потрібні античні одягу або умовний алегоричний мову, прийняті в історичній живопису художників-академіків.

Слово вчителя.

На новому етапі творчості Гойї (1797-1801) насолоду природною життєвою стихією змінюється поглиблюється інтересом до соціального буття людини, зростаючим неприйняттям каліцтв і несправедливості феодально-клерикального товариства.

Сонячне саяво надовго залишає гойївське мистецтво; в ньому борються тепер світло і морок. На зміну привітності «епохи гобеленів» приходить грізний і нешанобливий сміх «епохи «Капрічос» («Капризи»). У цій створеній в два етапи серії з вісімдесяти офортів Гойї не тільки обрушується на людські пороки — легковірність, легковажність, боягузтво, удавання, пристосуванство, тупу жорстокість, бажання жити чужим розумом і т. п.

Він ще і «грає», але це дуже серйозна і небезпечна гра, мета якої — гротескне висвічування всього традиційного іспанського порядку, включаючи його священні ідеали.

Тут старість панує над юною життям і висмоктує її соки, осяляча дурість осідлала людей, ніч, насичена всілякої нечистю, застеляє денне світло, а «сон розуму народжує чудовиськ»...

Займаючи поряд з кращими творами Давида 1790-1795 років ключове

положення в мистецтві епохи Великої французької революції, на історичному переломі від XVIII до XIX століття, «Капрічос» Гойї не дарма придбали потім популярність в середовищі романтиків.

Ця серія приголомшливих своєю відвертістю офортів настільки ж передбачає романтизм нового століття, наскільки, з іншого боку, узагальнює досвід критичної тенденції Просвітництва століття минулого.

Презентація учнів- «Ежен Делакруа».

Ежен Делакруа (1798-1863) став тим художником, який зумів висловити найширший масштаб сучасної історії. Перебуваючи під враженням подій Липневої революції 1830 р, він повідомляв у листі до брата: «... Якщо я не бився за батьківщину, то нехай, принаймні, буду писати заради неї». Патріотичний порив, грандіозний масштаб того, що відбувається він передав у знаменитій картині «Свобода, що веде народ (28 липня 1830)», що поєднує в собі майже протокольну реальність репортажу з духом піднесеної романтичної алегорії. Не випадково сучасники назвали її «Марсельезою французького живопису».

По розвалинах барикади, тільки що відбитої в урядових військ, прямо по тілах убитих грізно і стрімко рухаються повстанці. Липнєве сонце, насилу пробивається крізь клуби порохового диму, висвічує окремі фігури людей. Кожен образ уособлював собою героїчний характер нації і був підказаний художнику самим життям, свідченнями очевидців та безпосередніх учасників повстання. Ось студент, міцно зціпивши рушницю, зводить курок. Поруч робочий в блузі рішуче змахнув шаблею. Паризький гамен несамовито розмахує пістолетами. Поранений гвардієць останнім зусиллям волі підводиться на руках, щоб глянути в обличчя прекрасної Свободи.

Смисловим центром картини стає фігура Свободи – прекрасної жінки з трибарвним прапором у руці. У єдиному пориві вона захоплює за собою повсталих, надаючи сили пораненому солдату, надихаючи на подвиг дітей і дорослих.

... Ця сильна жінка ...

З хрипким голосом, з вогнем в очах,
Швидка, з широким кроком,
Насолоджуєшся криками народу,
Кривавими переймами, довгим рокотом барабанів,
Запахом пороху, що доноситься здалеку,
Відзвуками дзвонів і приголомшуючих гармат ...

О. Барб'є. Ямби (Переклад А. Г. Конюс)

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учнів чи вчителя)

??? Якою б музикою могла б “засвучати” ця картина? (“Марсельєза”, хор “Вічний революціонер” на вірші І.Франка, увертюра до опери “Т.Бульба” М.Лисенка та інші).Слухання.

Презентація «І.К.Айвазовський»

Айвазовський Іван Костянтинович (Ованес Айвазян) (1817 — 1900) — художник, живописець вірменського походження. Створив понад 6 тисяч

полотен. Народився Іван 29 липня 1817 у Феодосії. Перші роки Айвазовського пройшли в бідності в результаті розорення батька. Але все, ж йому вдалося вступити до гімназії Сімферополя. Захоплення живописом привело його в стіни Академії мистецтв Петербурга, в якій він навчався у визнаних майстрів. Після закінчення Академії багато подорожував по Європі. 1840 р. Іван Айвазовський подорожував за кордоном, працював у Римі, Неаполі, Сорренто, Венеції, Парижі, Лондоні, Амстердамі. 1845 на запрошення турецького султана побував у Стамбулі. Найбільш успішний Айвазовський був в морських пейзажах. А з 1844 року він навіть був художником морського штабу. Однак Айвазовський писав полотна не тільки на морську тематику. Серед інших його серій картин: кавказькі, українські краєвиди, вірменська історія, Кримська війна. У Феодосії Айвазовський збудував будинок та майстерню, влаштовував виставки, грошові надходження від яких передавав на добродійні цілі, 1880 заснував картинну галерею. З 1844 академік Петербурзької академії мистецтв, а з 1887 — її почесний член. З 1894 член Товариства південноросійських художників в Одесі. Крім художньої діяльності займався благодійністю — активно допомагав розвитку рідного міста — Феодосії. Побудував там музей старовини, заснував картинну галерею, сприяв прокладці залізничної колії в Джанкой. Художник помер 2 травня 1900 у Феодосії, у віці 82 років. Найвідоміші картини Айвазовського Ранні твори, такі як «Морський берег» (1840), «Дев'ятий вал» (1850) та ін., написані Айвазовським під впливом романтизму. Пізніше у творчості художника оселилися реалістичні мотиви: «Чорне море» (1881), «Серед хвиль» (1898). Особливо відомий як баталіст, картинами: «Чесменський бій» (1848), «Наваринський бій» (1848), «Пожежа Москви в 1812 р.» (1851), «Сінопський бій» (1853), «Облога Севастополя» (1854), «Бій пароплава „Веста“» (1877), «Узяття Карса» (1881), «Чорноморський флот у Феодосії» (1890), «Бій брига „Меркурій“» (1892) та ін. Пейзажі Криму: «Ялта» (1838), «Місячна ніч у Гурзуфі» (1839), «Кав'ярня в Криму» (1847) та ін. Картини українських пейзажів та на побутові теми: «Чумаки в степу вночі» (1855), «Очерет на Дніпрі» (1857), «Український пейзаж» (1868), «Млин на березі річки. Україна» (1880). «Весілля в Україні» (1891), «Під час жнив» (1891).

Слово вчителя.

У Росії романтизм почав виявлятися спочатку в портретному живопису. Значне місце стали займати портрети поетів, художників, меценатів мистецтва, зображення простих селян. Особливо яскраво проявилася ця тенденція у творчості Ореста Кіпренського (1782 - 1836 рр.) та Василя Тропініна (1776 - 1857 рр.).

Василь Андрійович Тропінін прагнув до живої невимушеної характеристики людини, вираженої через його портрет. «Портрет сина» (1818), «Портрет О. С. Пушкіна» (1827), «Автопортрет» (1846) вражають не портретною схожістю з оригіналами, а надзвичайно тонким проникненням у внутрішній світ людини.

На початку XIX століття значним культурним центром Росії була Твер. Тут молодий Орест Кіпренський зустрів О. С. Пушкіна, портрет якого, написаний пізніше, став перлиною світового портретного мистецтва. «Портрет

Пушкіна» пензля О. Кіпренського - живе уособлення поетичного генія. У рішучому повороті голови, в енергійно схрещених на грудях руках, в усьому образі поета позначається почуття незалежності і свободи. Це про нього Пушкін сказав: «Себе як у дзеркалі я бачу, але це дзеркало мені лестить».

- Так у двох портретах відбилися два напрямки російського мистецтва, зосереджені у двох столицях. І критики згодом писали, що В.Тропінін з'явився Москві тим, чим був О. Кіпренський для Петербурга.

(на екрані репродукції картин І. Айвазовського)

У блискучих картинах І. К. Айвазовського яскраво втілилися романтичні ідеали захвату боротьбою і міццю природних сил, стійкістю людського духу й умінням боротися до кінця. Розташуйте дані картини митця на основі розвитку емоцій: від “емоційного *piano*” до “емоційного *forte*” та дайте назву емоціям, відображеним у картинах.

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учнів чи вчителя)

Запитання для обговорення.

Які ознаки романтизму ви помітили? Розкажіть про сюжет картини. Які засоби виразності живопису допомагають створити образи?

Які враження від картини? Розкажіть про них. Спробуйте створити власну замальовку морського пейзажу за допомогою акварельних фарб.

Вчитель.

У блискучих картинах І. К. Айвазовського яскраво втілилися романтичні ідеали захвату боротьбою і міццю природних сил, стійкістю людського духу й умінням боротися до кінця. Розташуйте дані картини митця на основі розвитку емоцій: від “емоційного *piano*” до “емоційного *forte*” та дайте назву емоціям, відображеним у картинах.

Словникова робота.

1.Мистецтво романтизму пов'язують з Великою французькою революцією XVIII ст. Він виникає як реакція загального піднесення з приводу її початку і як глибоке розчарування у можливостях людини внаслідок її поразки.

Характерні риси живопису романтизму: розкріпачення від академічних канонів, ліризм, героїчна піднесеність, емоційність картин, прагнення до кульмінаційних, драматичних моментів у композиції та змісті.

Жанри живопису романтизму: історичні полотна, баталії, фантастичні картини, марина, портрет, пейзаж.

Імена титанів живопису романтизму: Ф. Гойя, Е. Делакруа, І. Айвазовський.

Школи живопису: німецька, французька, англійська.

2. Види графіки романтизму: літографія і книжкова гравюра па дереві.

Літографія (від грец. Лівої; — камінь та грец. ураірю — писати) — один із видів друкованої графіки, заснований (на відміну від гравюри) на техніці плаского друку, коли поверхню спеціального літографського каменю обробляють літографським олівцем та тушшю.

Ритина (від з'кр. «різати»), або гравюра (фр. йгауиге) — вид графічного мистецтва, створення тиражованих зображень шляхом контрастного друку з рельєфних поверхонь або через трафарет.

Ксилографія, або дереворит — техніка гравюри на дошці з дерева, розрізаного

впоперек шарів.

Мода стилю романтизм.

Костюм 1830--1860 років. Різка зміна моди

У першій половині XIX століття (в 1830 роках) складається новий мистецький напрям - романтизм. У Німеччині, Франції та інших європейських країнах воно стає панівним напрямом у мистецтві. Відбувається розрив з класичною спадщиною античності і поворот до народних традицій європейського середньовіччя. Смаки середніх віків воскресли в прикрасах і одязі. Його естетичний ідеал - сильна особистість, спрагла свободи, боротьби, дії. Характерним для романтизму була ідеалізація минулого, головним чином середньовіччя.

У становленні нових ідеалів моди чималу роль зіграли романи Вальтера Скотта, поеми Байрона, картини Делакруа, музика Бетховена і Шопена. У моді книжковий герой, тому романтично налаштовані жінки не розлучаються з томиком улюбленого роману, носять його з собою в спеціальній кишені. Напрямок, що панувало в прикладному мистецтві і костюмі 30-40-х років, носить назву - бідермейер, по імені героя-буржуа поеми Л. Ейхродта «щільні запаси *biedermeier Liederlust*». Цей стиль став синонімом бюргерського благополуччя й затишку.

Епоха романтизму пов'язана з активним розвитком промисловості, що дозволило одягатися модно не тільки знаті, але і міщанам.

У зовнішньому вигляді і костюмі людини вплив романтизму створило образи піднесені, пристрасні, мрійливі, одухотворені.

У чоловічому костюмі, який за асортиментом і основним формам залишається незмінним, велике значення надається доповненнями, дорогим вовняним, тонким льняним тканинам. Для бальних фраків використовують оксамит, для жилетів - різнокольорову парчу. У моду повертається середньовічний плащ і довгі загострені туфлі.

У жіночому костюмі панує сукню з дуже вузькою стягнутої жорстким корсетом талією, непомірно широкими вгорі і на лінії ліктя рукавами (прозвані «баранячими стегенцями»), які звужувалися до кисті. Вони були так великі, що їх відповідний "роздутый вид" необхідно було підтримувати китовим вусом. Низько спущеним плечем і розширеною спідницею довжиною до щиколоток (рис. 7). Витонченість талії композиційно підкреслюється такими деталями, як комір, косинка, мереживо. легкі кольорові відтінки, що створює відчуття легкості і ніжності. Знову в сукні з'являється крінолін - стегна збільшуються до небувалих розмірів, під пишними формами сукні тіло майже ховається.

Сукні легких світлих кольорів з атласу, оксамиту рясно прикрашалися стрічками, воланами, рюшами, бантиками, мереживами, рюшами. Сильно відкрита шия дозволяла виділити голову, і тоді знову стали застосовувати складні зачіски. Вони були вельми майстерні, часто нагадуючи, наприклад, декоративну архітектуру. Доповнювали їх капелюхи, близькі за формою до чепцу, які прикрашалися страусовим пір'ям, квітами, стрічками, воланами і вуаллю.

У зимовий період пальто замінюється пальто-образними сукнями з товстих вовняних тканин. Поверх сукні одягали тільки широкі пелерини. Довжина спідниці скоротилася, тому, стало видно черевик на більш високому каблучці зі шнурівкою.

Чоловічий і жіночий силуети в романтичному костюмі схожі: похила лінія плечей, сильне розширення рукава, щільне облягання грудей і талії, розширення лінії стегон (мал. 7).

Чоловік, одягнений в романтичному стилі, мав дві помітні частини туалету: комір, який став ще вище і жорсткіше, і манжети, опустилися нижче рукавів сюртука. Вдень мужні шиї панів прикрашав чорну краватку, а ввечері-білий. Додалася і м'яка фетровий капелюх.

У 40-50-ті рр. чоловічий костюм стає більш стриманим, в ньому перемагає функціональність, доцільність форм, затверджується вайлуватий силует. Фрак стає парадній одягом, до нього покладаються довгі штани, незамінний циліндр і краватку, зав'язуванню якого тепер приділяється більше уваги. У щоденній одязі його замінює сюртук (самий великий крик моди), більш зручна закрита одяг із застібкою на гудзики. У 60-х рр. сюртук замінюють піджаком (у минулому частина мисливського костюма), який разом з брюками і жилетом починають робити з однієї тканини. Ще раніше у верхній чоловічий одяг з'являється пальто, короткий, прямого силуету (рис. 8). Колірна гамма обмежується темними (синім, коричневим, зеленим, чорним кольорами. Малюнок тканини - клітина, вузька смужка. У літньому асортименті допускалися сірий, білий і кремовий кольори. Верхній одяг, пальто, шиться по фігурі. На ногах носили черевики, високі чоботи.

З цього часу аж до 60-х роках ХХ ст. зміни в чоловічій моді стосуються в основному форми деталей (комірів, лацканів), довжини і ширини низу брюк, застібки (двобортною або одnobортной), ступеня прилягання по основних лініях силуету. Асортимент, форма і колір одягу остаточно стабілізуються.

Основним головним убором залишається циліндр. Взуття - чоботи і закриті туфлі чорного кольору.

Зовсім в іншому напрямку розвивається жіночий костюм. Рамки діяльності жінки в буржуазному суспільстві вкрай обмежені: світські розваги, мистецтво. Вона перетворюється в іграшку, багато прикрашену вивіску успіхів і положення свого чоловіка, фабриканта, ділка, буржуа. Форми її костюма, далекі від якої б то ні було практичності, доцільності. Розкішні, багаті тканини, нагромадження обробки і прикрас, швидка зміна моди, розрахованої на помітні ефекти, характеризує жіночий костюм буржуазної верхівки. Еклектизм - формальне механічне з'єднання різних художніх стилів, властивий всьому буржуазного мистецтва ХІХ ст., характеризує і костюм. Протягом усього періоду зустрічається використання елементів античності, готики, бароко, рококо у фактурі, кольорі, орнаменталізації тканин, в декоративному і конструктивному вирішенні костюма, в обробці.

Величезні спідниці 60-х рр. прикрашала пишними воланами, смугою тканого орнаменту, зубцями, фестонами. Цей період в історії костюма називають другим рококо.

Характерною особливістю жіночого костюма цього періоду є різноманітність його асортименту за призначенням: ранкові вбрання, костюми для прогулянок, обідні, вечірні туалети.

Величезну роль у костюмі грали доповнення: рукавички, парасолька, ювелірні прикраси (сережки, брошки, браслети, ланцюжки, кільця).

Капелюхи зберігали форму капора з високою тулією.

Особливість взуття цього часу -- низькі підбори і квадратна шкарпеткова частина.

Творче завдання. Створити ескіз костюма епохи романтизму.

Рефлексія. Оцінювання учнів.

- Які особливості живопису доби романтизму? Назвіть жанри і теми окремих картин.
- Які школи живопису існували в даній епосі?
- Назвіть імена відомих художників стилю романтизм.
- Які види гравюри бз'ли розповсюдженими?
- У чому новизна стилю в живописі? Назвіть основні відмінності стилю у творчості живописців.
- Розкажіть про свої враження від уроку.

Творче завдання.

Створіть разом із друзями протягом місяця груповий проект «Романтизм у мистецтві».

Оберіть вид мистецтва стилю, знайдіть його характерні ознаки, доберіть відповідні ілюстрації та музичний супровід. Результати своєї проектної діяльності продемонструйте у вигляді презентації або буклета на уроці узагальнення знань.

Тестові завдання.

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Березняківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Смілянської районної ради*

Тема: Стиль романтизм в музиці та театрі.

Мета: : формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- ознайомити учнів з характерними риси музичного романтизму;
- поглибити знання про новітні жанри романтизму;

- дослідити напрямок мистецтва романтизм, як систему певних музичних та ідейно-художніх ознак;
- прослідкувати романтичні тенденції в творчості видатних музикантів Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Листа, Ф. Шопена, Ф. Мендельсона Р. Вагнера
- Зіставити головні риси та стильові прийоми творчості великих митців романтичного стилю Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Листа, Ф. Шопена Ф. Мендельсон, Р. Вагнера ;
- виховувати інтерес до театрального мистецтва романтизму.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, портрети композиторів, відео та аудіо записи.

Музичне сприймання: вальс №10 Ф.Шопена та споглядання картини В.Первунінського «Віденський бал»

Ілюстрації для перегляду: В. Рідер.«Портрет Франца Шуберта»

Е. Делакруа.«Портрет Фредеріка Шопена»

В. фон Кульбах.«Портрет Ференца Ліста»

Творче завдання.

Знайдіть ілюстрації до твору, який вам найбільше сподобався, та змонтуйте ролик на тему «Музика стилю романтизму».

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.
 - Назвіть етапи розвитку романтизму.

Ранній романтизм (кінець XVIII — початок XIX ст.)

Зрілий романтизм (20-40 рр. XIX ст.)

Пізній романтизм (після революції 1848).

- Назвіть жанри живопису романтизму.

Історичні полотна, баталії, фантастичні картини, марина, портрет, пейзаж.

- Назвіть імена титанів живопису романтизму.

Ф. Гойя, Е. Делакруа, І. Айвазовський...

- Назвіть автора полотна та місце де зберігається картина.

Е. Делакруа. Франція.Париж.Лувр.

І.К.Айвазовський.

Услід за класичним періодом в розвитку музичного мистецтва прийшов романтичний. Музика цього стилю відрізняється енергією, інтенсивністю і пристрасністю. Строгі музичні форми набули експресії та виразності. Музика романтизм}' — це звернення до людської душі, народної музики, історії народу.

Представники романтичного стилю (XIX ст.) найпочесніше місце серед

усіх видів мистецтва відводили музиці. Справді, музика, немов голос серця, здатна передати життя людської душі, відкрити в звуках усі нюанси безмежного світу почуттів, настроїв, задумів. Саме емоційну виразність, першість почуття над раціональним мисленням романтики ставили за найвищу мету.

Романтизм - це, з одного боку, стійкі ознаки людської свідомості, а з іншого - доба, в яку ці якості стають головними в культурі. Романтизм походить від декількох понять: романський мовний світ початку XIX ст. з його народною мовою та романська архітектура того часу. У музиці напрям романтизму склався в 1820-ті роки, розвиток його зайняв XIX ст. Композитори романтики старалися за допомогою музичних засобів виразити глибину і багатство внутрішнього світу людини. Музика стає більш рольовою, індивідуальною. Одержують розвиток пісенні жанри, зокрема балада.

Характерні риси музичного романтизму: протиставлення ідеального світу та повсякденності; відображення проблем людини, її конфлікту із зовнішнім світом, самотності; звернення до народної творчості, національної культури, історичного минулого; переважання національно-патріотичних і демократичних тем, любові до природи.

Цікаво знати, що в епоху романтизму отримали розквіт новітні жанри: народно-побутова, фантастична і романтико-героїчна опери, балада, пісня, романс, танець, програмна симфонія, програмна концертна увертюра, симфонічна поема, концертні музично-драматичні твори, характеристичні фортепіанні п'єси, лірична фортепіанна мініатюра, камерні жанри.

Особлива увага романтиків була прикута до душевного світу людини, що підсилило роль лірики у їхніх творах. Розпочався пошук нових засобів емоційної виразності, щоб глибоко і проникливо розкрити багатий світ людських переживань, надати перевагу почуттям над розумом, підсилити інтерес до життя простих людей, перенісши акцент на народне мистецтво, музику побуту.

Представники романтизму в музиці

Представниками романтизму в музиці є: у Австрії Франц Шуберт; у Німеччині - Е. Т. А. Гофман, Карл Вебер, Фелікс Мендельсон, Роберт Шуман, Ріхард Вагнер; у Італії - Нікколо Паганіні, Вінченцо Белліні, ранній Джузеппе Верді; у Франції - Р. Берліоз, Д. Ф. Обер, Дж. Мейербер; у Польщі Фредерік Шопен; в Угорщині - Ференц Лист. У Росії в руслі романтизму працювали А. А. Аляб'єв, М. І. Глінка, Н. А. Римський-Корсаков, А. Н. Скрябін.

В епоху романтизму музика посіла першорядне місце в системі мистецтв. Це пояснюється її специфікою, яка дозволяє найбільш повно відображати душевні переживання за допомогою всього арсеналу виразних засобів.

Романтизм у музиці відображає проблеми сучасної людини, його конфлікт із зовнішнім світом і його самотність. Ці теми стають головними у творчості композиторів. Будучи обдарованою творчої особистістю, несхожою на інших, людина постійно відчуває нерозуміння з боку оточуючих. Його талант і

стає причиною самотності. Саме тому улюблені герої композиторів-романтиків – поети, музиканти і артисти (Р. Шуман «Любов поета»; Берліоз – підзаголовок «Епізод з життя артиста» до «Фантастичної симфонії» тощо).

Передаючи світ внутрішніх переживань людини, романтизм у музиці досить часто носить відтінок автобіографічності, щирості, ліричності. Широко використовуються теми любові, пристрасті. Приміром, відомий композитор Р. Шуман багато фортепіанні п'єси присвячував своїй коханій – Кларі Вик.

Тема природи також досить часто зустрічається у творчості романтиків. Нерідко композитори протиставляють її душевному стану людини, фарбуючи відтінками дисгармонії.

Тема фантастики стала справжнім відкриттям романтиків. Вони активно працюють над створенням казково-фантастичних героїв і передачею їх образів за допомогою різноманітних елементів музичної мови (Моцарт «Чарівна флейта» – Цариця ночі).

Нерідко романтизм у музиці звертається і до народної творчості. Композитори у своїх творах використовують різноманітні фольклорні елементи (ритми, інтонації, старовинні лади), взяті з пісень і балад. Це дозволяє значно збагатити зміст музичних п'єс.

Використання нових образів і тим викликало необхідність пошуку відповідних форм і засобів виразності. Так в романтичних творах з'являються мовні інтонації, натуральні лади, протиставлення різних тональностей, соліруючі партії (голоси).

Російський романтизм знайшов яскраве відображення у творчості А. Аляб'єва, М. Глінки, М. Римського-Корсакова, О. Бородіна, Ц. Кюї, М. Балакірева, П. Чайковського та ін

У своїх творах А. Даргомижський передає багатогранні психологічні образи («Русалка», романси). В опері «Іван Сусанін» М. Глінка малює картини життя простого російського народу. Вершиною романтичного стилю по праву вважаються твори композиторів відомої «Могутньої купки». У них використані виразні засоби і характерні інтонації, властиві російській народній пісні, побутової музиці, розмовної мови.

Згодом до цього стилю зверталися також О. Скрейбін (прелюдія «Мрії», поема «До полум'я») і С. Рахманінов (Етюди-картини, опера «Алеко», кантата «Весна»).

ТВОРЧИСТЬ КОМПОЗИТОРІВ ЕПОХИ РОМАНТИЗМУ

Франц Шуберт — австрійський композитор, один із основоположників романтизму(повідомлення учнів)

- !!! Послухайте прелюдію до Сонати до-мінор та спробуйте дібрати сюжет із творів живопису романтиків.
- Які характерні риси музики співзвучні з образами картин?
- Розкажіть про свої враження від музичного образу та поясніть свій вибір полотна. Що, на вашу думку, є спільним між ними?

2. Фредерік Шопен — польський композитор і піаніст (Повідомлення учнів)

Фредерік Шопен — польський композитор і піаніст. Музикою почав займатися досить рано, у вісім років вже концертував і мав неабияку популярність у Варшаві. Хлопчик з дитинства звик грати в темряві. Сідаючи за фортепіано, він неодмінно гасив свічки, тільки так він міг налаштуватися на потрібний лад. Цю звичку проніс через усе життя. Улюбленим інструментом стало фортепіано, з яким він не розлучався ніколи.

Більшу частину свого життя композитор провів у Франції і дуже сумував за Батьківщиною. На запитання, яким словом визначається головний настрій з'сіх його музичних творів, Шопен відповів, що в його рідній мові є таке слово — «жаль» (гаї), в якому прихована ціла гама почуттів. Такий багатогранний «жаль» забарвлює всі творіння композитора. Шопен-викоиавець неодноразово дивував Париж. За словами Ф. Ліста, музика й гра Шопена викликали «почуття замилювання, трепету, боязкості, що охоплює серце від споглядання надприродних істот, тих, кого не можеш розгадати, зрозуміти, обійняти». На батьківщині друзі композитора дивилися на нього як на генія, покликаного розкрити світу красу душі польського народу, через мистецтво прославити його історію. За роки творчості він створив численні фортепіанні твори, серед яких: мазурки, полонези, вальси, сонати, прелюдії, експромти, скерцо, балади. Та найулюбленішими творами Шопена серед багатьох поціновувачів його таланту є вальси.

!!!Послухайте вальс № 10 Ф. Шопена та розгляньте картину.

- Спробуйте за допомогою олівців створити ілюстрацію до цього твору, в якій передати образ світу музики композитора.

В. Перву пінський. «Віденський бал»

3. Фелікс Мендельсон — німецький композитор , піаніст, органіст, диригент(Повідомлення учнів)

Фелікс Мендельсон — німецький композитор єврейського походження, піаніст, органіст, диригент, голова художнього напрямку «Лейпцизька школа». Музика Мендельсона відрізняється прагненням до ясності й урівноваженості, їй властиві елегантність тону, опора на побутові форми музикування й інтонації німецької народної пісні, витопчена фантастична «скерцозність» (увертюра до п'єси «Сон у літню піч»). Він став творцем романтичного симфонізму, збагатив його жанром програмної концертної увертюри («Морська тиша й щасливе плавання»). У творчому доробку композитора — опери, кантати, ораторії, концерти, камерні твори, твори для органа, симфонічного оркестру. Він був одним із творців романтичної симфонії та концерту, програмної концертної увертюри, жанру «пісня без слів».

!!! Послухайте уривок із концертної увертюри до комедії В. Шекспіра «Сон у літню піч» (зміст цієї увертюри налічує 11 номерів, один із них — весільний марш, відомий усьому світу) та розгляньте картину' художника Дж. Ноеля Патока «Оберон і Титанія»

Творче завдання.

Спробуйте створити власний малюнок під назвою «Сон у літню ніч». Презентуйте його своїм друзям і розкажіть про свої враження від музики Мендельсона.

Незважаючи на суперечливість романтичної естетики в цілому, представники романтизму зробили великий внесок у питання теорії музичного мистецтва: зміст і форма в музиці, народність, програм-ність, зв'язок з іншими мистецтвами, оновлення засобів музичної виразності тощо.

4. Ференц Ліст — угорський композитор, піаніст, педагог, диригент, публіцист, представник музичного романтизму, засновник угорської композиторської школи.(Повідомлення учнів)

Ференц Ліст — угорський композитор, піаніст, педагог, диригент, публіцист, представник музичного романтизму, засновник угорської композиторської школи. Ф. Ліст — перший піаніст, який виступав із сольними концертами, котрими заслужив визнання як професіоналів, так і загальної публіки. Запису гри піаніста, на жаль, не збереглося. Одночасно композитор був відомий своєю благодійністю: допомагав жертвам стихійних лих, сиротам, учив безкоштовно талановитих студентів, сприяв фонду пам'яті Бетховена, пожертвувавши значні кошти на відкриття консерваторії в Будапешті.

Зробив численні фортепіанні транскрипції сцен із опер, симфоній, каприсів Паганіні та пісень Шуберта. Був автором хорової, вокальної та симфонічної музики, а його органні твори посіли чільне місце в репертуарі органістів. Основний принцип творчості Ф. Ліста — програм -ність. В основі більшої частини його творів лежить поетично-сюжетний задум. За допомогою програми Ліст намагався надати мистецтву більшої доступності для слухача. А його фортепіанний стиль відкрив нову еру в історії фортепіанного мистецтва.

!!!Послухайте твір Ф. Ліста «Кампанелла» та зробіть замальовку головного образу твору.

Яким ви його уявляєте, слухаючи цю музику?

5. Ріхард Вагнер — німецький композитор, диригент, теоретик музики, письменник-публіцист.(Повідомлення учнів)

Ріхард Вагнер — німецький композитор, диригент, теоретик музики, письменник-публіцист. Особливу увагу в своїй творчості приділяв опері, в якій став реформатором: відмовився від арій, дуетів, ансамблів з хорами і замість них увів великі наскрізні вокально-симфонічні сцени, драматичні монологи й діалоги. Увертюри Вагнер замінив прелюдіями — короткими музичними вступами до кожного акту. Починаючи з

опери «Лоенгрін», такі прелюдії виконували не до відкриття завіси, а вже на відкритій сцені. Цікаво знати, що Вагнер реформував і склад симфонічного оркестру: створив свій власний квартет туб, ввів басову тубу, контрабасовий тромбон, розширив струнну групу, застосувавши шість арф, а в опері «Кільце нібелунга» використав четверний склад духової групи з вісьмома валторнами. В операх Вагнера є складна система лейтмотивів, кожен з яких виступає як стисла музична характеристика чого-небудь: конкретного персонажа чи живої істоти.

!!! Послухайте «Політ валькірій» — уривок з опери «Валькірія» (однієї з чотирьох опер, що складають цикл «Кільце нібелунга») та розгляньте картину.

Розкажіть про свої враження від симфонізму Вагнера та твору художника. Що між ними спільного? Які інструменти виконують головну партію? Простежте за розвитком лейтмотиву опери.

Театральне мистецтво романтизму

Театральне мистецтво романтизму: головним предметом сценічного мистецтва є людина, її душевний світ, правда почуттів, продиктована протестом проти дійсності. Набули поширення жива розмовна мова замість декламації та наспівів, стрімкий емоційний жест акторів, позбавлений навмисної балетної округлості й благородної вачичі. Театр романтизму відмовився від єдності події, часу й місця. Велике значення мав і потяг до національної самобутності, інтерес до національних традицій, історії.

Романтизм в театр і пов'язаний з іменами поетів Д. Байрона, П. Шеллі, драматургів В. Гюго, А. де Мюссе, Г. Гейне та письменників А. Міцкевича, О. Пушкіна, М. Лермонтова.

Театральне мистецтво романтизму формувалося під впливом визвольного руху (10 - 30-х рр. IX ст.), тому головним його змістом став протест проти несправедливості існуючого ладу. Театр романтизму народив плеяду видатних акторів: П. Мочалов (Росія), Е. Кін (Англія), Л. Девріснт (Німеччина), Г. Модена, А. Рісторі (Італія), П. Бокаж, М. Дорваль, А. Леметра (Франція), Г. Егрешші (Угорщина). Їх творчість принесла в театральне мистецтво героїчний пафос, культ сильної, вільної особистості, революційно-демократичні, національно-визвольні ідеї. Новий тип героя живе мрією про свободу і справедливість. Людина у мистецтві романтизму завади трагічна: вона не сприймає дійсність, перебуває у дисгармонії з собою, вона — бунтар і жертва. Герой театру несе мотиви «світової скорботи», меланхолії, гіркої іронії стосовно власних мрій та поривів.

У 20-і роки XIX ст. у Франції розробляють теорію літератури та романтичної драми. Найвідомішим драматургом і теоретиком театру того часу був Віктор Гюго. Основні риси його світогляду: боротьба за справедливість, захист усіх принижених і проповідь гуманізму.

Рефлексія. Оцінювання навчальних досягнень учнів.

Перегляньте уривок з відео про п'єсу В. Гюго «Знедолені». Ви почуєте цікаві факти про життя і творчість поета та побачите гру акторів нашого часу, які спробували відродити епоху романтизму.

- Розкажіть про свої враження від мистецтва стилю романтизму.
- Які особливості музики цього стилю вам запам'яталися?
- Назвіть видатних композиторів та їх заслуги.
- Які нові музичні жанри з'явилися в цю епоху? Назвіть їх.
- Музика якого композитора вразила вас найбільше і чому?
- Що ви знаєте про театр стилю романтизму?
- Розкажіть про нового героя театру.

- Які драматурги заклали основу мистецтва театру того часу? Назвіть їх.

Творче завдання.

Знайдіть ілюстрації до твору, який вам найбільше сподобався, та змонтуйте ролик на тему «Музика стилю романтизму».

Тестові завдання.

1.Розгадайте ребус.

2.Розшифруйте прізвище та ім'я відомого композитора-романтика.

3.Реформатор в оперному мистецтві.

Борщ Людмила Іванівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклуГородищенських загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 3
Городищенської районної ради*

Тема уроку: Стиль реалізм

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: Виховувати естетичний смак, інтерес до стилів мистецтва, найкращі моральні якості.

Інформаційна компетентність: переглянути зображення творів архітектури та скульптури за допомогою інтернет-джерела.

Міжпредметна естетична компетентність: визначити особливості стилю реалізм, познайомитись з архітектурою та скульптурою реалізму, вчити визначати взаємозв'язок між різними видами мистецтва; удосконалювати вміння порівнювати твори мистецтва, розвивати творчі здібності.

- *Предметні компетентності:* ознайомити учнів із найкращими досягненнями та стильовими ознаками реалізму, розкрити основні принципи розвитку цього напрямку мистецтва, познайомити з провідними видами мистецтва та митцями певної епохи, формувати вміння аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів мистецтва, сформувати уявлення учнів про взаємозв'язок різних проявів художньої творчості, розвивати художній смак, вміння сприймати художні твори, виховувати інтерес до спілкування з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

1. ПК.
2. Презентація «Стиль реалізм».
3. Аудіозапис: Л. ван Бетховен. Соната № 23, I ч.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання творчої активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, архітектура, скульптура.

Музичний ряд: аудіозапис Л. ван Бетховен. Соната № 23, I ч.

Міжпредметні зв'язки – література, музичне мистецтво, історія.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація опорних знань.

- На який час припадає розвиток барокко, класицизму і романтизму?
- Із чим пов'язана така різноманітність стилів у такий нетривалий період?

3. Мотивація навчальних знань.

У другій половині XIX століття митці в різних видах мистецтва прагнули досягти найбільшої правдивості в зображенні природи та людини, шукали нову художню мову, спроможну достовірно відбити дійсність.

4. Повідомлення теми уроку.

- Якими ж шляхами розвивалася культура цих часів?
- Чим закінчилися ці пошуки?

На нашому уроці ми розглянемо один із художніх стилів XIX століття – реалізм. Ви дізнаєтесь які митці внесли найбільший вклад у формування означеного стилю.

5.Бесіда по темі.

У 30-40-х рр. XIX ст. нарівні з романтизмом у мистецтві затверджується реалізм, який у середині XIX ст. стає домінуючим напрямом в європейській культурі.

Найбільше реалізм проявився в літературі, живописі, театрі, а з кінця століття — у фотографії та кіно.

Реалізм (від лат. *realis* – «суттєвий», «дійсний») – стиль і напрям у літературі та мистецтві, який сповідував необхідність правдивого відображення дійсності в її типових рисах. Основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу особистості.

Реалізм виник у Франції та Англії в умовах торжества буржуазних порядків. Митці викривали зажерливість, соціальну нерівність, егоїзм, лицемірність, тому реалізм стає критичним, але творчість великих реалістів проникнута ідеями гуманізму й соціальної справедливості. Реалізм деталізує особливості національної культури властиві певній місцевості, певним регіонам (наприклад,

своєрідні особливості різних регіонів України, які можуть проявлятися, підкреслюватися художниками, зокрема в зображенні натюрморту, пейзажу, портрета тощо).

На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-почуттєвого світосприймання на перше місце висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

Залежно від історико-конкретного розуміння суті художньої правди та засобів її втілення у мистецтві простежуються історичні різновиди реалізму, а саме: ренесансний (XVI – XVII ст.), просвітницький (XVIII ст.), критичний (XIX ст.) і соціалістичний (XX ст.). У кожен період розвитку реалізм набуває нових рис, поглиблюючи художній аналіз духовного світу особистості та характер її відносин зі світом.

Характерні риси реалізму: раціоналізм, правдивість, історична конкретність, а відтак – художня переконливість зображення типових подій і характерів у типових обставинах, точна відповідність реальній дійсності, конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди, вільна побудова творів, розв’язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.

Архітектура

Реалізм в архітектурі був виразним, нескладним, без вигадливих форм і зайвих деталей, з опорою на природну красу і натуральність. Застосовувався загалом у будівлях міського призначення: заводських, фабричних, житлових. У напрямі будівництва нових типів споруд і житлових комплексів розвивається архітектура Франції, де починають використовувати нові матеріали: скло, сталь, залізо, пізніше – залізобетон. В архітектурі того часу міцно переплелися споруди різних стилів, серед яких: неороманський, єгипетський, грецький, неогрецький, чиказька школа, американський ренесанс. Приклади застосування декількох стилів в одній споруді зустрічалися досить часто.

Найбільшого поширення реалізм набув у радянській архітектурі. Видатні архітектори радянського часу, які працювали у декількох стилях: К. Алабян, В. Гельфрейх, Г. Гольц, О. Душкін, Й. Лангбард, М. Мінкус, Л. Поляков, Л. Руднев, П. Федоровський, І. Фомін, О. Щусев та інші.

Шедеври архітектури

Неороманський стиль використовується в архітектурі, починаючи з середини XIX-го століття. На відміну від романської архітектури, споруди мають більш спрощені арки та вікна. В Німеччині стиль існував з 1830-х років. Найбільш відомим американським архітектором був Генрі Річардсон.

Єгипетський та неоегипетський стилі з’являються у XVIII – на початку XIX ст. єгипетські мотиви стали елементом стилю ампір. Грецький та неогрецький стилі як рух були поширені переважно в Північній Європі та

Сполучених Штатах і були останнім етапом у розвитку неокласичної архітектури.

Представники чиказької школи працювали на рубежі ХХ-го століття. Відзначалися прагненням до багатоповерховості і вертикальності ліній споруд, одним з перших розробили просторову естетику, відкрили нові будівельні технології та структурні системи.

Боз-ар – стиль архітектури, який з'явився в середині ХІХ ст. і продовжував традиції італійського ренесансу та французького бароко. Для будівель характерними є симетрія, багатий декор, фігурні скульптури, поліхромні вставки. В Америці багатоповерхові будівлі доповнювали ратушами, офісами.

Характерні риси стилю реалізм у мистецтві: раціоналізм, правдивість, історична конкретність, а відтак – художня переконливість зображення типових подій і характерів у типових обставинах.

Архітектура реалізму має нескладні риси, без вигадливих форм і зайвих деталей, природну красу і натуральність, виражається в будівлях міського призначення.

Нові матеріали скло, сталь, залізо, залізобетон.

Переважають споруди різних стилів: неороманського, єгипетського, грецького, неогрецького, чиказької школи, американського ренесансу.

Скульптура

Скульптура характеризується гуманістичними, героїчними рисами, драматичністю та динамічністю, увагою до реалістичності в образах.

Жанри скульптури: портрет, скульптурні монументи, рельєфи.

До числа скульпторів які працювали в стилі реалізм, відносять французьких майстрів Е. Бурделя, А. Майоля, Ш. Деспю, котрі розпочали новий етап розвитку французької скульптури, вносили гуманістичний зміст у сурові закони пластики.

Еміль Антуан Бурдель – французький скульптор, який творив на зламі ХІХ

– ХХ століть, учень Огюста Родена. Створював пастелі, ескізи для фресок, скульптурні монументи, рельєфи.

Кращі твори Бурделя пройняті духом героїчної боротьби. В центрі уваги скульптора – могутні характери, активні та цілеспрямовані люди. Він тяжів до динаміки великих пластичних мас, що мали внутрішній рух. Звертався до мистецтва Древнього Сходу, античної архаїки, готики, створював пам'ятники та монументальні ансамблі.

- *Розгляньте створені скульптором образи. Про що розповідає образ поетеси Сафо? Поміркуйте.*

Скульптура «Геракл, що стріляє з лука» принесла Бурделю перше визнання і була високо оцінена його наставником Роденом. В образі античного

героя простежується втілення сили, могутності, зібраної в клубок енергії, готової вирватися назовні.

Бурдель створив яскраві емоційні та психологічні образи, до яких відносимо і відомий образ композитора Л. ван Бетховена.

- *Розгляньте скульптуру Е.Бурделя «Л. ван Бетховен» під музику композитора (Соната № 23, I ч.). Порівняйте експресивний музичний образ, створений в сонаті під назвою «Аппассіоната», та суворий образ у скульптурі, виконаний із бронзи. Чим, на вашу думку, схожі ці образи? Яку роль виконує експресія у творах? Поміркуйте.*

Чудові образи створені ще одним відомим французьким скульптором **Аристидом Майолем** – гравером, портретистом і літографом, який намагався повернути скульптуру до античних витоків.

Скульптор вірив у людину, в її благородну красу й відмовлявся від складних сюжетів і розмаїття тем. Його улюбленим образом стала жінка, яка втілює вічні сили природи.

Шарль Деспю – скульптор, один із відомих портретистів ХХ століття, який тяжів до камерності і відображення складного внутрішнього світу людини, вмів бачити неповторність кожної форми обличчя. Жіночі та дитячі образи він ліпив тільки з моделей.

- *Порівняйте жіночі образи скульптури реалізму та античності. В чому їх спільні та відмінні риси? Поміркуйте та доведіть свою думку.*
- *Реалістична скульптура часто зображує відомих митців. Перегляньте зображені скульптурні твори та спробуйте узагальнити образи відомих літераторів, створені у камені.*

6. Підсумок уроку.

- Розкажіть про свої враження від архітектури та скульптури епохи реалізму.
- Які особливості архітектури вам запам'яталися?
- Розкажіть про використання об'єднаних стилів в архітектурі. В чому їх особливості?
- Творчість яких скульпторів припадає на епоху реалізму в мистецтві?
- Наведіть приклади скульптур реалізму.
- В чому, на вашу думку, відмінність стилю реалізм в архітектурі і пластиці від інших відомих вам стилів? Обґрунтуйте свою думку.
- Розкажіть про свої враження від уроку.

7. Домашнє завдання

Поповніть свої електронні порт фолію шедеврами архітектури та зразками скульптур епохи реалізму. Напишіть міні-твір на тему «Мої враження від архітектури та пластики епохи реалізму».

Борщ Людмила Іванівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклуГородищенської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 3

Тема уроку: Стиль реалізм у живописі, музиці й театральному мистецтві

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: Виховувати естетичний смак, інтерес до стилів мистецтва, найкращі моральні якості.

Інформаційна компетентність: переглянути зображення творів живопису, уривку із фільму «Король вальсу» (вальс «Казки Віденського лісу»), уривку із опери Ж.Бізе «Кармен» за допомогою інтернет-джерела.

Міжпредметна естетична компетентність: визначити особливості стилю реалізм, познайомитись з живописом, музикою та театральним мистецтвом епохи реалізму, вчити визначати взаємозв'язок між різними видами мистецтва; удосконалювати вміння порівнювати твори мистецтва, розвивати творчі здібності.

Предметні компетентності: ознайомити учнів із найкращими досягненнями та стильовими ознаками реалізму, розкрити основні принципи розвитку цього напрямку мистецтва, познайомити з провідними видами мистецтва та митцями певної епохи, формувати вміння аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів мистецтва, сформувати уявлення учнів про взаємозв'язок різних проявів художньої творчості, розвивати художній смак, уміння сприймати художні твори, виховувати інтерес до спілкування з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

4. ПК.
5. Презентація «Стиль реалізм у живописі, музиці й театральному мистецтві».
6. Уривок із фільму «Король вальсу» вальс «Казки Віденського лісу».
7. Уривок із опери Ж.Бізе «Кармен».

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання творчої активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, живопис, театральне мистецтво, історія.

Міжпредметні зв'язки – література, музичне мистецтво, театральне мистецтво, живопис.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація опорних знань.

- У чому полягає сутність реалізму як художнього методу?
- У яких видах мистецтва найбільше проявився реалізм?
- Де виник реалізм?
- Назвіть митців-реалістів.

3. Мотивація навчальних знань.

На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно- почуттєвого світосприймання на перше місце висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

4. Повідомлення теми уроку.

На нашому уроці ми продовжимо розглядати особливості стилю реалізм. Ви довідаєтесь які митці внесли найбільший вклад у формування означеного стилю в музичному, театральному та образотворчому мистецтві.

5.Бесіда по темі.

Живопис

Найбільш повне розкриття рис реалізму вбачається в живописі критичного реалізму XIX ст. і в подальшому соціалістичному реалізмі XX ст. Реалізм розкриває особистість людини та її зв'язки з сучасним йому суспільством і соціальним становищем у ньому.

Реалістичне зображення проявляється по-різному, у різних видах і жанрах мистецтва. Художній образ не залежить від ступеня подібності, наслідування реального об'єкта, натуралістичності зображення, а проявляється в індивідуальному стилі митців.

Вперше термін «реалізм» у галузі образотворчого мистецтва з'явився в середині XIX ст. Його народження пов'язують із творчістю художника Г. Курбе. Критичний реалізм, що існував у мистецтві європейських країн і Америки, був орієнтований на зображення життя знедолених верств суспільства, протиставлення його становищу багатіїв, співчуття людській нещасливій долі.

В образотворчому мистецтві дуже активно розвивалися жанри пейзажу, натюрморту, портрета побутового характеру. Відображення буденного життя простої людини стало однією з провідних тем живопису.

В різних країнах реалізм у живописі мав свою назву: в Росії – передвижництво, в Італії – веризм, в Австрії – гейдельберзька школа, в Америці – школа сміттевого відра. Французькі живописці належали до барбізонської школи: Т. Руссо, Ж. Мілле, Ж. Бретон.

Живопис другої половини XX ст. має цікаві сюжети і новітні тенденції у західноєвропейському мистецтві. Риси національного реалізму простежуються в творчості неаполітанських художників Дж. Джиганте, Ф. Паліцці, Дж. Болдіні, Дж. Сегантіні та інших.

- *Розгляньте сюжети картин Джованні Сегантіні. Що ви можете сказати про реалістичні риси цих творів?*

Товариство пересувних художніх виставок (передвижники) – творче об'єднання російських та українських художників в останній третині XIX століття. Свою діяльність передвижники будували на засадах кооперації. Передвижництво несло неабияку просвітницьку роль, мало велику кількість послідовників і в цілому здійснило значний вплив на розвиток мистецтва Росії

та України.

Передвижники своєю творчістю остаточно затвердили позиції реалізму в побутовому та історичному жанрах, портреті та пейзажі.

Товариство утворилося в 1870 р. в Петербурзі за ініціативи І. Крамського, Г. М'ясоєдова, М. Ге і В. Перова з метою боротьби за демократичні ідеали. З 1871 року вони влаштували 48 пересувних виставок у Петербурзі і Москві, а після чого – в Києві, Харкові, Казані, Орлові, Ризі, Одесі та ін.

До складу товариства входили: І. Рєпін, В. Суріков, В. Маковський, І. Прянішников, О. Саврасов, І. Шишкін, В. Максимов, К. Савицький, брати Васнецови, А. Куїнджі, В. Полєнов, М. Ярошенко, І. Левітан, В. Серов та інші. (учасниками виставок були М. Антокольський, В. Верещагін, А. Рябушкін, П. Третьяков і критик-демократ В. Стасов).

Творчість художників-передвижників

«Запорожці пишуть листа турецькому султанові» - відома картина російського та українського художника **Іллі Рєпіна**, яку він створив у двох екземплярах. Етюди до картини художник писав у кубанській станиці Пашківській, Катеринославі та у маєтку Качанівка Чернігівської губернії. Сюжетом для цієї картини став відомий Лист запорожців турецькому султанові, написаний у 1676 році як відповідь запорозьких козаків на вимогу турецького султана Мехмеда IV.

- *Розгляньте роботи художників-передвижників, які стали шедеврами живопису. Всі вони написані в різних жанрах. Визначте жанр кожної картини і розкажіть про характерні риси живопису стилю реалізм.*

Критичний реалізм отримав найбільш широке поширення в середині і другій половині XIX ст. і знайшов втілення в жанрових сценах П. Федотова, в мистецтві В. Перова, в творчості художників-передвижників В. Крамського, В. Маковського, М. Ярошенка, І. Рєпіна та ін.

Особливості живопису стилю реалізм: достовірність, уважне дослідження навколишнього світу, відтворення дійсності у часовому вимірі, критичність і максимум правдивості.

Течії та товариства реалізму в живописі: передвижники (Росія), веризм (Італія), гейдельберзька школа (Австрія), школа сміттевого відра (Америка), барбізонська школа (Франція).

Жанри живопису: побутовий живопис, історичні сюжети, портрет, пейзаж.

Музичне мистецтво

У музичному мистецтві відбувався подальший розвиток національних музичних шкіл. Зв'язок із дійсністю найбільш виразно виявляється в піснях, романсах, операх через тексти. Але й у творах (сонатах, прелюдіях, інвенціях), назви яких ні про що не говорять, може також правдиво й зрозуміло передаватися хвилювання людини.

Головними представниками реалізму в музиці стали Дж. Верді, Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні, Л. Деліб, Ж. Бізе, Й. Штраус, композитори «Могутньої купки» та інші.

Цікаво знати, що в Італії XIX століття найбільшого розвитку отримав масовий і демократичний жанр опери. Творчість італійського композитора

Джузеппе Верді є вершиною реалізму в оперній музиці. В своїх творах композитор виражав протест проти насилля та пригноблення, ідеї боротьби за звільнення та об'єднання Італії («Ернані», «Макбет», «Битва під Леньяно»). В операх «Луїза Міллер», «Ріголетто», «Трубадур», «Травіата» автор порушував проблеми соціальної нерівності. Героїко-історичні оперні полотна композитора втілено у творах «Сицилійська вечірня», «Бал-маскарад», «Сила долі», «Дон Карлос» та інших.

Шедеври оперного реалізму найяскравіше виражені в операх «Аїда», «Отелло» та «Фальстаф». Вони являють собою драми із неперервним розвитком дії, вільно побудованими сценами, переходами від речетативу до монологу, від сольних номерів до ансамблів. Найважливішою рисою творчості композитора є злиття музики та драматичної дії, демократичність та людяність творів, в яких досить важливу роль відіграє не тільки гра акторів, але й оркестр. Видатними вокалістами того часу стали А. Патті, Дж. Паста, І. Кольбран, М. Баттістіні, Л. Лаблаш та інші.

Італійські опери стилю реалізм започаткували нові принципи вокального та сценічного виконавства: драматичну виразність співу, яскраву акторську майстерність співака, історичну точність декорацій і костюмів.

Цікаво знати, що саме в оперній Італії виникає новий напрям – веризм (від італ. Vero – істинний, правдивий). Представниками його стали композитори Р. Леонкавалло, П. Масканьї, У. Джордано, Дж. Пуччіні. В основі їх творів – правдиві сюжети, реальне зображення душевного стану світу простих людей, емоційно виразна музика, відсутність високої суспільної ідеї. Стиль виконавства – перебільшена експресія, сентиментальний надриг, гострий драматизм. Кращі твори напряму – «Сільська честь» П. Масканьї, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Богема», «Тоска», «Чіо-чіо-сан» Дж. Пуччіні та інші.

У Франції за часів реалізму значного розвитку отримала лірична опера, що відрізняється інтимними темами та сюжетами класичної літератури, в яких втілено людські переживання, поетичність, демократична мова, близька до міського фольклору. До шедеврів французької опери належать «Манон», «Вертер» Ж. Массне, «Фауст», «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно, «Гамлет» А. Тома та інші. Цікаві екзотичні сюжети Сходу простежуються в «Лакме» Л. Деліба, «Шукачі перлів», «Джаміле» Ж. Бізе, «Самсон і Даліла» К. Сен-Санса.

Вершиною реалізму в оперному мистецтві стала опера Ж. Бізе «Кармен». Її герої – прості люди із сильними та суперечливими характерами. Твір наповнений іспанським колоритом, драматичним сюжетом та різноманітними народними сценами.

(Перегляд відеофрагменту із опери Ж. Бізе «Кармен»)

Цікаво знати, що саме Франція стала колыскою нового музичного жанру оперети.

Оперета (італ. operetta – маленька опера) – музично-сценічна вистава переважно розважального характеру, що поєднує монологічне і діалогічне мовлення з вокальною та інструментальною музикою, танцювальне мистецтво й естрадні прийоми.

Оперети пишуть на комічний сюжет, музичні номери в них коротші, ніж

в оперних, музика носить легкий, розважальний характер із традиціями академічної музики. Родоначальники жанру – французькі композитори Ф. Ерве та Ж. Оффенбах.

Французькі автори жанру оперети

Французький композитор **Флоримон Ерве** – органіст, співак, лібретист, автор жанру «оперета-буф». В його творах висміюються традиційні оперні форми. Найбільш відомою оперетою стала «Мадемуазель Нітуш».

Жак Оффенбах – французький композитор, один із засновників класичної оперети. Світову славу принесли «Орфей у пеклі», «Прекрасна Єлена», «Паризьке життя», «Перікола», «Казки Гофмана» та інші. Твори композитора – це пародія на буржуазно-аристократичне суспільство. Вони наповнені грайливою мелодикою та танцювальними ритмами.

В Австрії ХІХ ст. розвивається Віденська придворна опера та оперета. Засновниками жанру оперети стали Ф. Зуппе («Прекрасна Галатейя», «Бокаччо», «Донья Жуаніта»), Й. Штраус (син) («Циганський барон», «Летюча миша»), К. Мілльокер («Бідний студент», «Гаспарон», «Бідний Іонафан»), К. Целлер («Продавець птахів», «Мартін-рудокон»).

(Перегляд відеофрагмента фільму «Король вальсу» вальс «Казки Віденського лісу»)

Оперна культура англійських композиторів даної епохи цікава появою англійського музичного театру «Ковен-Гарден», що став найважливішим оперним центром. Творцем англійської оперети був композитор А. Слліван («Фарьух», «Пензанські пірати», «Мікадо», «Терпіння»).

Могутня купка

Реалізм приніс у музичну спадщину і творчість представників «Могутньої купки» - товариства російських композиторів, що склалося наприкінці 1850-х і початку 1860-х років. До нього входило п'ятеро композиторів: **Мілій Балакирів** (керівник), **Микола Римський-Корсаков**, **Олександр Бородин**, **Модест Мусоргський** і **Цезар Кюї**. «Могутня купка» виникла на фоні революційних ідей та філософії матеріалізму, що проникли у всі види мистецтва. Бунти і повстання селян стали головними соціальними подіями того часу, навернувши діячів мистецтва до народної теми. Композитори даного товариства шукали нові форми для втілення тем і образів з вітчизняної історії та сучасності. Видатними творіннями стали «Борис Годунов» і «Хованщина» М. Мусоргського, «Князь Ігор» о. Бородіна, «Псковитянка» М. Римського-Корсакова. Більшість композиторів «Могутньої купки» записували і вивчали фольклор, використовували народні мелодії як в симфонічній, так і в оперній творчості.

Хоча провідними сферами творчості російського композитора Петра Чайковського стали опера та симфонія, він писав музику майже у всіх жанрах. В його творах відображені глибокі соціально-етнічні конфлікти, прагнення до повноти життя та зустріч із жорстокою дійсністю, тому у багатьох із них – трагічний фінал. Композитора вважають митцем-психологом, який розкриває внутрішній світ людини – від м'якої ліричної задуманості до захоплюючого

трагізму.

Жанри музики стилю реалізм: опера, симфонія, оперета, балет, увертюра, сюїта, поема, камерні жанри п'єси, романси, пісні тощо.

Видатні композитори: Дж. Верді, Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні, Л. Деліб, Ж. Бізе, Й. Штраус, П. Чайковський, композитори «Могутньої купки»: М. Балакирєв, М. Римський-Корсаков, О. Бородін, М. Мусоргський, Ц. Кюї та інші.

Театральне мистецтво

Театр стилю реалізм зображує сценічних персонажів близькими до реального життя, з реалістичною режисурою і постановкою.

Основи реалістичного театру були розвинуті ще античними греками та середньовіччям, головна їх філософська сутність – предмети видимого світу існують незалежно від людського відчуття і пізнання.

Найбільший розквіт театру реалізму припадає на XIX і XX століття.

У театральному мистецтві теж відбулися зміни. Сформувався образ типового представника того соціального середовища, до якого він належав. Жанр драми поступово витиснув трагедію. Наприкінці XIX століття виникла нова театральна професія – режисер. Завдяки режисерському мистецтву поєднання в п'єсі різних виражальних засобів (організація сценічного простору, декораційне оформлення, освітлення, звукова партитура) стало складнішим і дало можливість повніше розкрити образи та середовище, в якому відбуваються події твору.

В Німеччині театральне мистецтво розвивалося стрімкими темпами. На сцені відомого Мейнінгенського театру ставили п'єси Г. Ібсена, Г. Гауптмана та інших.

Театральне життя **Австрії** славилось розквітом театрів передмість, що пов'язано із творчістю драматурга Ф. Раймунда. У другій половині XIX століття значний вплив на театральне мистецтво країни здійснив «Бургтеатр» (керівник Г. Лаубе).

Італія прославилася розквітом жанру балету, що був заснований на традиціях античної пантоміми і культури народного танцю. Відомим став театр «Ла Скала» із своєю балетною школою. Її випускники – К. Бріанца, П. Леньяні, В. Цуккі славилися високою технікою.

6. Підсумок уроку.

- Розкажіть про свої враження від живопису, музичного та театального мистецтва епохи реалізму.
- Які теми були провідними у творчості митців часу? Що відрізняє творчість митців-реалістів? Назвіть характерні риси живопису реалізму та відомих авторів.
- Які твори стали шедеврами мистецтва реалізму? Назвіть їх. У чому особливості музики реалізму? Назвіть композиторів стилю та їх твори. Розкажіть про враження від уроку.

7. Домашнє завдання

Підготуйте з друзями протягом двох тижнів проект на тему «Мистецтво реалізму», який ви зможете представити на уроці узагальнення знань, та презентацію за темою. Спробуйте її озвучити музикою стилю та доберіть цікаві ілюстрації.

Кривенкіна Лариса В'ячеславівна,
вчитель музичного мистецтва та
інтегрованих курсів «Мисмтецтво» і
художня культура
Єрківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів імені Героя України В.М.Чорновола
Єрківської селищної ради
Катеринопільського райдержадміністрації

Тема уроку: Романтизм і реалізм в українському мистецтві

Мета уроку: Формування ключових компетентностей:

- Загальнокультурна компетентність: Оволодіння досягненнями культури, виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.
- Інформаційна компетентність: Переглянути репродукції картин, зразки української архітектури, скульптури 19ст., ознайомити учнів з розвитком українського театального та музичного мистецтв.

Міжпредметна естетична компетентність: проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, визначити спільне, відмінне, розвивати емоційну чутливість, образне мислення.

Предметні компетентності:

- Навчати розрізняти стилі та напрямки різних видів мистецтва
- Розвивати творчі здібності, точне формулювання термінологічних визначень;
- Виховувати культуру обговорення, ціннісне ставлення до різних видів мистецтва, навколишнього світу, бажання жити за законами краси.

Тип уроку: комбінований, урок поглиблення знань знань.

Оснащення уроку: комп'ютер, проектор, екран, підручник «Мистецтво» 8 кл. Л.Г.Кондратова

Методи і прийоми: коментар вчителя, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, ігрової та практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, словникова робота, порівняльний аналіз, робота з підручником.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: образотворче, музичне, театральне, літературне мистецтва.

Відеоряд: презентація (репродукція картин, зразки української архітектури, скульптури, театального та музичного мистецтв реалізму та романтизму)

Словникова робота: поняття Неоготика, Еклектизм, Ротонда.

Хід уроку

1. Організаційний момент
2. Мотивація навчальної діяльності

3. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями

4. Повідомлення теми, мети, завдання уроку

На сьогоднішньому уроці простежимо, як розвивалися романтизм і реалізм в українському мистецтві.

Український романтизм виник під впливом поглибленого вивчення фольклору та творчості російських і польських митців-романтиків

У мистецтві архітектури України є тенденції неоготики, романтичного історизму та невізантійського напрямку.

Неоготика або Псевдоготика — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готики з ясними композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Шедеври неоготики:

- Собор Успіння Пресвятої Діви Марії. 1887-1892рр. Харків
- Костел Пречистого Серця Ісуса. 1891-1894рр. Ченівці
- Палац Даховських у селі Леськове. 50-ті рр. 19ст. Черкащина

Шедеври романтичного історизму:

- Іоанно-Богословська церква у с. Розкопанці. Кінець 19ст. Київщина
- Національний університет ім. Ю. Федьковича (раніше — будинок резиденції митрополита Буковини). 1864-1882 рр. Чернівці.

Неовізантійський напрям головним чином орієнтувався на старосвітські взірці константинопольських церков, «звідки бере початок російська національна архітектура». Однак при цьому відбувалося чимало запозичень з архітектурно-виразного арсеналу владіміро-суздальської і ранньомосковської архітектурних шкіл.

Шедеври невізантійського напрямку:

- Володимирський собор. 1862-1882рр. Київ
- Кафедральний собор Олександра Невського. 1891-1893рр. Кам'янець-Поділький

Український романтизм охоплює період 20—60-х років XIX століття. Виникнення цього літературного напрямку в Україні пов'язане з публікацією в 1827—28 рр. творів П. Гулака-Артемовського «Твардовський» і «Рибалка», з появою «Малоросійських пісень» М. Максимовича в 1827р., а також створенням літературного гуртка І. Срезневського в Харківському університеті наприкінці 20-х рр. Українські романтики мали кілька своїх осередків: у Харкові діяли Л. Боровиковський, А. Метлинський, М. Костомаров; у Львові — М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький («Руська трійця»), М. Устиянович; у Києві — кирило-мефодіївці М. Костомаров (яким переїздить з Харкова), Т. Шевченко, П. Куліш.

Романтики виступали проти нормативності класицистичного мистецтва, проти його канонів та обмежень. Як новий тип свідомості й ідеології, що охопив різні напрями людської діяльності (історію, філософію, право, політичну економію, психологію, мистецтво), романтизм був пов'язаний із докорінною зміною всієї системи світоглядних орієнтацій і цінностей.

Романтики виходять за межі поширених в українській літературі бурлесків і

травестій, вони по-справжньому першими починають вести мову в серйозному та поважному дусі. Один з піонерів українського романтизму П. Гулак-Артемівський писав, що вирішив у своїх баладах «спробувати, чи не можна малоросійською мовою передати почуття ніжні, благородні, піднесені, не примушувати читача чи слухача сміятись, як від „Енеїди“ Котляревського і від інших, з тією ж метою писаних віршів». Романтики утвердили в українській літературі нові жанри: баладу, історичну й ліро-епічну поему, думу й медитацію, трагедію й драму, громадянську й інтимну лірику. Вони розширили проблематику літератури, дали поштовх розвиткові художньої фантазії та умовних засобів, виступили на захист творчої особистості й усього народу. Український романтизм висунув геніального Тараса Шевченка. Заслуга романтизму — у відкритті народної поезії України, її минулого. Український романтизм відіграв величезну роль у дослідженні національної історії. Здобуток цього літературного напрямку є також формальним. Зокрема, удосконалюються віршові форми, особливо — у поезії Т. Шевченка. Але найважливішою рисою та заслугою української романтики є, на думку Д. Чижевського, те, що «вона свідомо поставила собі завдання утворити „повну літературу“, яка могла б задовольнити духовні потреби всіх кіл та шарів українського суспільства». В архітектурі українського романтизму досить часто застосовували ротонду із колонами з яскраво вираженими ампірними формами.

Ротонда — кругла в плані споруда, зазвичай увінчана куполом. По периметру ротонди нерідко розташовуються [колонни](#).

Форму ротонди мають давньогрецькі [толоси](#), деякі давньоримські храми (наприклад [Пантеон](#)) та мавзолеї, [баптистерії](#), окремі християнські церкви (переважно [романського стилю](#), [епохи Відродження](#)).

Прикладами будівель з ротондами є церкви в с.Кукавці та в м.Шатові на Поділлі, храм Різдва на Подолі й церква Святого Миколая на Аскольдовій могилі в Києві, церква Гошівського монастиря.

Романтизм в інших видах мистецтва України

У період романтизму в мистецтві України зросла зацікавленість митців народними темами. У живописі з'явилися жанрові картини зі світськими та релігійними сюжетами. Елементи романтизму в українській музиці помітні у творах композиторів другої половини 19ст.: С.Гулака-Артемівського, М.Лисенка, В.Матюка, П.Воробкевича, А.Вахнянина.

Реалізм в українській архітектурі

В українській архітектурі реалізму переважав еkleктизм — суміш елементів різних стилів.

Еkleктизм — у найширшому значенні — механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно несумісних елементів, які запозичуються з протилежних [концепцій](#).

В [архітектурі](#) еkleктизм — поєднання різнорідних стильових елементів чи довільний вибір стилістичного оформлення для будівель або художніх виробів, які мають якісно інше значення та призначення (використання історичних стилів в архітектурі та художній промисловості [XIX століття](#)).

У другій половині 19ст. в Києві було споруджено будівлю міської думи,

корпуси політехнічного інституту. Чудові зразки архітектури того часу з'явилися у Львові – будівлі політехнічного інституту, Галицького крайового сейму, у Чернівцях – будинок резиденції митрополита Буковини, на Закарпатті – мисливський палац графів Шенборнів, будинок ужгородської синагоги, комітетський будинок у Береговому.

Реалізм в українській скульптурі

Реалістичні тенденції в українському пластичному мистецтві проявилися в тематично-жанровій скульптурі, скульптурі малих форм і жанрі портрета. Відомими майстрами були Леонід Позен, Пармен Забіла, Борис Едуардс, Михайло Микешин, Т.Бронч, К.Островський, О.Северин, С.Яжимовський, С.Левандовський, Т.Рігер.

Реалістичний живопис України

Чимало митців захоплювались Україною і в своїй творчості прагнули відтворити українські краєвиди, побут, національний характер. Найкращі живописці: Ілля Рєпін, Володимир Маковський, Іван Айвазовський, Сергій Васильківський, Микола Пимоненко, Микола Самокиш, Костянтин Трутовський, Олександр Мурашко, Опанас Сластіон, Іван Їжакевич.

Характерним для українського образотворчого мистецтва другої половини 19ст. є поява побутового жанру (Л.Жемчужников, І.Соколов, К.Трутовський).

В історичному жанрі працювали С.Васильківський, О.Сластіон, А.Кандауров, Г.Крушевський, О.Мурашко.

Пейзажний жанр представлений у творчості видатних українських художників К.Крижицького, С.Васильківського, В.Орловського, К.Устоновича, Т.Копистинського.

Реалізм у театральному мистецтві

Нову українську драматургію започаткував І.Котляревський. Згодом найпопулярнішими стали драматичні твори Г.Квітки-Основ'яненка, Т.Шевченка, І.Карпенка-Карого, І.Нечуй-Левицького, Панаса Мирного, Б.Грінченка.

Український театр другої половини 19ст. досяг глибокої народності, національної своєрідності, змістовності, великої критично-викривальної сили і високої художньої довершеності.

Реалізм у музичному мистецтві

Завдяки зусиллям передових діячів культури України відбулися значні зрушення в розвитку музичного мистецтва. Пропагувалися народні мелодії, здобутки національної інструментальної музики, ставилися оперні спектаклі.

Видатний театральний діяч М.Кропивницький здобув широку популярність як співак і як композитор.

Значний внесок у розвиток національної музики зробили Петро Ніщинський, Петро Сокальський, Михайло Калачевський.

Тестові завдання:

5. Автор картини “Селянська родина”

М.Пимоненко.

О.Мурашко.

К.Трутовський.

6. *П'єса Івана Котляревського -*

Наталка Полтавка.

Сто тисяч.

Лимерівна.

Степовий гість.

7. *Позначте правильне твердження*

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр неовізантійського напрямку

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр неоготики

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр романтичного історизму

8. *Левко Жемчужников працював у жанрі*

історичному

пейзажному

побутовому

5. Підсумок уроку:

- Як виник український романтизм? Тенденції яких напрямів простежуються в архітектурному мистецтві?
 - Що намагалися відтворити українські художники, працюючи над реалістичним живописом?
 - Назвіть прізвища видатних українських скульпторів, які творили в реалістичній манері.
6. **Домашнє завдання** Завершення роботи над проектом «Архітектура мого краю», підготовка до презентації

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП

Зам. № Тираж 100 пр.

18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1